

Ал-Ваъй

Кенг кўламли,
фикрий, сақоғий журнал

eLNASHRA

Ҳадас шаҳри мэри: мусулмонларга бирор нарсани сотиш ёки ижарага беришни тақиқлаш масаласида Ави, Бери ва Насруллоҳ бизни қўллаб-қувватлади

Ал-Ваъй сўзи

Тоиф шартномаси сабабли, Ливанда тоифачилик фитнаси яна аланга олмоқда

- Исломнинг ҳаётга қайтиши нимани англатади? Уни қайтаришнинг шаръий тариқати нимадан иборат?
- Фарбнинг сиёсий Исломни йўқ қилиш режасига Пайғамбарлик минҳожи асосидаги рошид Халифаликни тиклаш орқали мусулмонлар барҳам беради
- Капиталистик ҳазорат яроқсиздир ва у қулаш арафасида

394

Ўтгиз тўртинч
йил чиқиши
Зул-Қаъда 1440ҳ
Июл 2019м

Ливан 1000 лира

Яман 30 риёл

Туркия 1 доллар

Покистон 1 доллар

Австралия 2,5 доллар

Америка 2,5 доллар

Канада 2,5 доллар

Германия 2,5 евро

Швеция 15 крон

Бельгия 1 евро

Швейцария 2 франк

Австрия 1 евро

Дания 15 крон

Чибұ сонда

- Тоиф шартномаси сабабли, Ливанда тоифачилик фитнаси яна алана олмоқда .. 3
- Гарбнинг сиёсий Исломни йўқ қилиш режасига Пайғамбарлик минҳожи асосидаги рошид Халифаликни барпо қилиш орқали мусулмонлар барҳам беради 12
- Капиталистик ҳазорат яроқсиздир ва у қулаш арафасида..... 24
- Бугунги кундаги ҳукмдорларнинг шаръян эътироф этилмаганлиги хақида узил-кесил гап (2) 37
- Исломнинг ҳаётга қайтиши нимани англатади? Уни қайтаришнинг шаръий тариқати нимадан иборат? 54
- **Оlam мусулмонлари хабарлари** 67
- **Куръони Карим сұхбатида** 73
- **Жаннат бөглари:** Аллоҳ бандасининг тавбаси туфайли қаттиқ хурсанд бўлади . 78
- **Сўнгги сўз:** Вашингтон Пост: Тинчликни унутинглар... Трамп ва Исройл фаластиликларнинг таслим бўлишини истайди 83
- Шундай қилиб, Кремл Ислом динини ўз манфаати учун ишлатмоқда 84

ТОИФ ШАРТНОМАСИ САБАБЛИ, ЛИВАНДА ТОИФАЧИЛИК ФИТНАСИ ЯНА АЛАНГА ОЛМОҚДА

Бу юрт мусулмонлари Усмоний Халифалик давлатида Умматнинг бир бўлаги сифатида тўлиқ исломий ҳаётда яшар эдилар. Ўша пайтда бу юрт Шом юрти деб танилган эди. Бу юртда ғайримусулмонлар зиммий фуқаролар сифатида тинч ҳаёт кечиришарди. Улар исломнинг умумий хукмларига бўйсунишарди. Айни пайтда ибодатларини ўзларининг диний эътиқодларига асосланиб адo этишар ҳамда талоқ, турмуш қуриш, мерос, ейиш-ичиш ва кийиниш аҳкомларини динларига мувофиқ «Усмоний халклар низоми» доирасида жорий қилишар эди. У даврда «озчиликлар», дея номланган муаммо мавжуд эмас эди. Бундай вазият исломий давлатнинг ҳар бир жойида кенг тарқалганди.

Исломий давлат заифлаша бошлагач, Европа давлатлари Усмоний давлатга ичкаридан зарба бериш учун ушбу ғайриисломий бўғинлар орқали унинг ишларига аралашишни исташди. Улар Усмоний Халифалик давлати ичкарисида сиёсий тузилмаларни ташкил қилишди ва бу тузилмаларни ҳимоя қилиш лозимлигини даъво қилишди. Усмоний давлатнинг ишларига аралашишга баҳона яратиш учун ушбу тузилмалар ўртасида тоифачилик фитналарини қўзғашди. Ушбу тоифалар устида иш олиб боришда Европа давлатлари ўзаро ролларни бўлишиб олишди. Ливандаги маронитларни Франция, католикларни Австрия, православларни Россия, шунингдек друзларни Британия қўллаб-куватлади. Европа давлатлари ўзлари томонидан келтириб чиқарилган қўзғолонлар, қирғинлар ва тоифачилик фитналари орқали ушбу тузилмаларни бошқаришнинг хос бир шаклини, яъни «қоимақом низомини» (ўрта маъмурий бирликларни) яратишга эришишди. 1843-1860 йиллар давомида жорий қилинган бу низомга мувофиқ биринчи маъмурий бирлик друзларга, иккинчиси насронийларга берилди. Бу давр «фитна

даври» деб номланиб қолди ва 1860 йили икки тоифа ўртасидаги катта қирғин билан бу давр якун топди.

Кейин, Усмоний давлат билан Европа давлатлари ўртасида «мутасарифат низоми» (давлат ичидағи автоном бошқарув)ни барпо қилиш устида шартнома имзоланди. (1861-1919 йил). Мутасариф губернаторлигига масиҳий бўлган, ливанлик бўлмаган, балки Усмоний давлат фуқароси бўлган киши тайинланар эди. Шунинг учун Ливан бошқарувни Ливаннинг ўзига тегишли эмас эди. Бошқарувнинг бу тизими Европа давлатларига тоифаларни ҳимоя қилиш номи остида тўғридан-тўғри Ливаннинг ишларига аралашиб имконини берди. Европа давлатлари мутасарифатни «кичик Ливан» деб номлашди. Кейин Ливан Франция мандати босқичига кирди. 1920-1943 йиллар давомида Ливан Франция мандати остида бўлди. Бу йиллар ичida бутун минтақа Сайкс-Пико шартномасига мувофиқ бўлиб ташланди ва 1920 йили «катта Ливан» ўзининг хозирги худуди билан эълон қилинди. Ўша пайтда кенгаш таркибида тоифаларнинг ўрин олишига ҳамда етакчи ўринлар маълум бир тоифага берилиб қолмаслигига риоя қилиш кўзга ташланди. Шунинг учун православ Шарль Деббас жумхурият президенти бўлди. Ундан кейин англикан Айюб Сабит президент бўлди ва маронитлар ҳокимиятга етиб бориша олмади... Кейин мустақиллик босқичи келди ва бу босқичда 1943 йили ёзилмаган (норасмий) келишув бўлди. Бу келишувга асосан ҳокимиятдаги асосий мансабларни тоифачилик асосида тақсимлаш анъанаси пайдо бўлди. Яъни, президент маронитлардан бўлса, бош вазир суннийлардан ва парламент кенгashi раиси (спикери) шиалардан бўлди. Тоифаларга бўлинган квоталарга кўра, давлат муассасаларида 7 ўрин масиҳийларга ва 6 ўрин мусулмонларга бериладиган бўлди. Кейин, 1958 йил воқелари юз берди. Ундан кейин 1975 йили фуқаролар уруши бошланди ва бу уруш 1989 йил Тоиф шартномаси имзоланиши билан ниҳоясига етди. Бу шартномада парламент кенгashi ва хукumatдаги мусулмон ва масиҳий вакиллар, шунингдек биринчи тоифадаги ходимлар ўртасидаги тенглик тасдиқланди. Бугунги кунда Ливан ахолиси Тоиф шартномаси босқичидадир. Ушбу қисқача муқаддимадан кейин, бу воқеларга доир бир нечта нуқталарга тўхталиб ўтиш лозим:

— Ливан аввалда Исломий Халифалик давлатининг бир бўлраги бўлган. Ливанда мусулмонлар айни ўша даврдаги бошқарув низоми қайта барпо бўлишини талаб қилишлари лозим. Факат бугина эмас, балки улар Ливандаги ғайримусулмонларни ҳам аввалгидек давлат ичидаги зиммий фуқароларга айлантиришга ҳаракат қилишлари керак. Аллоҳ рози бўладиган ягона шаръий низом мана шудир.

— Ливаннинг ҳозирги бошқарув низомида мусулмон ва ғайримусулмонларнинг ҳаёти асло барқарорлашмайди. Чунки бу низом Ғарб давлатлари аралашувига асосланиб барпо бўлган ва бу аралашув ҳануз давом этмоқда. Ливандаги аввалгидек қўзғолонлар, қирғинлар ва тоифачилик муаммолари давом этиб келаверади. Ливандаги бундай фитналар 1840 йили бошланиб 1860, 1920, 1943 ва 1958 йилларга қадар давом этди. Кейин бу фитналар 1975 йили бошланиб 1989 йили Тоиф шартномаси билан ниҳоя топган фуқаролар урушига уланиб кетди... Бугунги кунда Ливандаги вазиятни Тоиф шартномаси асосида шакллантиришга уринаётганлар бор. Ҳолбуки, бу шартнома яна тоифачиликни ва сиёсий тангликларни келтириб чиқаради ҳамда тоифалар ўртасида бир-биридан ўч олишга мойилликни пайдо қилади. Сўнгги пайтларда биз гувоҳ бўлаётган аҳвол мана шудир ва бундай вазиятнинг яна сақланиб қолиши кутилмоқда.

— Ливан ўзгармас чегарага эга бўлган ватан, деган даъво ёлғон даъводир. Чунки, дунёда ўзгармас чегарага эга бўлган давлат асло мавжуд эмас. Ливан икки бор Коимақом босқичини, кейин Мутасаррифат, Катта Ливан ва Тоиф шартномаси босқичларини босиб ўтди. Энди эса, Ливандаги низомни янги низомга ўзгартириш ҳақида фикр юритаётганлар пайдо бўлди...

— Бундай йўналишни ушлаган одам энг аввало юрга эмас, балки ўзининг диний тоифасига садоқатли бўлиш лозим, деб билади. Биз жамиятда ватанпарварлик шиорлари олдингидек қўллов топа олмаётганига гувоҳ бўлмоқдамиз. Демак, ватанпарварлик чақириқлари жамиятда хеч қандай таъсирга эга эмас.

— Режимнинг қиёфасини ўзгартириш ҳаракатлари тоифалар ўртасида ички муаммолар ва қўзғолонлар ортидан юз беради. Бундай қўзғолонларда одамлар қурбон бўлади,

юрт вайронага айланади ва бир тоифанинг баҳтсизликка учраши ҳисобига иккинчи тоифага баҳт кулиб боқади. Бошқарувнинг бундай шаклида аҳоли учун асло тинч ва барқарор турмуш бўлмайди.

— Ливан тоифачиликка асосланган мамлакат сифатида муваффақиятсизликка маҳкумдир. Чунки, зиддиятли фикр ва туйғуларга эга бўлган жамиятда ҳамжиҳатлик бўлмайди. Аслини олганда, юрт аҳолиси фикр ва туйғулар бирлигини ҳимоя қиласиди, барчанинг манфаатларини бир хил даражада рӯёбга чиқариб берадиган низом асосида бирлашади.

— Низомни ўзгартиришга қаратилган ҳар қандай уриниш ортида хорижий давлатлар бор. Бу давлатлар бир тоифани иккинчи тоифа устидан ғолиб қилиш орқали ўз манфаатларини қўлга киритишни исташади. Бу ҳолат уларни ташқи кучларнинг аралашуви ва талашуви олдида эрксиз мутеъга айлантириб қўяди. Чунки ҳар бир тоифанинг чет эллик ҳомийлари бор. Тоифалар ўртасидаги можаролар ҳам, ташки кучлар ўртасидаги можароларга асосланиб келиб чиқади. Агар бир тоифа ҳокимиятга келса, албатта бу иккинчи тоифа ҳисобига бўлади.

Энди, бугунги вазиятга келсак, бу вазият шу ҳолатда ўзгармасдан тўхтаб қолмайди. Чунки, Ливан ичкарисидаги тоифалар ташқи давлатлар таъсири остидадир. Бугун бу ерда шиа тоифаси устунликка эга ва уларнинг ортида Эрон туради. Бу тоифа баъзи сиёсий масалаларда ўзига нисбатан адолатсизлик қилинган деб билади. У бугунги кунни «шиа кўпчилиги» номи остида вазиятни ўз фойдасига ўзгартириш учун қулай фурсат, деб ҳисобламоқда. Тоиф шартномасидан олдин Ливандаги маронитлар етакчи тоифа эди. Тоиф шартномасига мувофиқ суннийлар етакчи ўринни эгаллашди. Бугунги кунда шиалар етакчи ўринни эгаллашмоқчи. Масиҳийларга келсак, улар ўзларининг олдинги ҳукуқини тиклаб, улар ҳам етакчи ўринни эгаллашни исташмоқда.

Ливандаги ҳозирги сиёсий саҳнада Эрон Ҳизби юртдаги сиёсий ўйинни бошқаришга имкон берадиган қувватга эга бўлиб келмоқда. У минтақада регионал ролни ўйнаб келаётган давлатнинг, яъни Эроннинг кўрсатмалари бўйича

иш тутади. Эрон эса? Американинг кўрсатмалари бўйича юради. Ҳизбуллоҳ Суриядаги қўзғолонни суннийлар қўзғолони деб ҳисоблаб, бу қўзғолонга қарши курашишда ўзини Сурия режимининг ёрдамчиси, деб билади. Ливандаги суннийларга келсак, улар бугун жуда заиф. Негаки, уларни заиф сиёsatчи бўлган Саъд Ҳаририй бошқармоқда. Унинг ортида омадсиз регионал давлат ҳисобланган Саудия туради... Бундан ташқари эркин ватанпарварлик харакати ҳам бор. Бу харакат ўзини Сурия режимига ва Ҳизбуллоҳга иттифоқчи деб билади. Бу харакат маронитларнинг ўз сиёсий талабларини кўтаришлари учун бугунги кунни қулай фурсат деб ҳисоблашади. Айниқса, Ливан қуролли кучларининг бир четда туришини катта имконият деб билишади... Шунинг учун айтиш мумкинки, шиалар ва маронитлар юрт қиёfasини ўзгартириш учун ҳозирги вазиятни қулай фурсат деб билишмоқда. Уларнинг ҳар бири юртдаги вазиятни ўз тоифаси манфаати учун ўзгартиришни исташади... Шиа тоифаси Ливан ҳокимиятини учга, яъни «шиа – сунний – масихий»ларга бўлиш ҳақида ўйламоқда. Маронит тоифаси эса, суннийлар тортиб олган ҳуқуқини қайтариб олиш ҳақида ўйламоқда. Кузатувчига маълумки, бу икки тоифа суннийларни энг қуий поғонага туширишдагина бир хил фикрда. Бироқ, биринчи ва икkinchi ўринни эгаллашда улар ўртасида кураш давом этади.

Бу масаланинг кўтарилишига ва ушбу йўналишда кетишига расмийларнинг хатти-харакатлари ва баёнотлари сабаб бўлди. Бундай баёнотларнинг бошида Жебран Босилнинг баёноти туради. Унинг баёнотига кўра, Тоиф шартномаси масихийлар ҳуқуқини чеклаб қўйди ва бу ҳуқуқни қайта тиклаш вақти келди. У 31 майда суннийларнинг вакиллари билан Ғарбий Буқоъ минтақасида учрашган пайтида шундай деди: «Мен бирортасини қаноатлантиришга мажбур эмасман. Сунний сиёsatчилар сиёсий маронизмнинг жонсиз танаси устига келиб, уларнинг ҳуқуқини тортиб олди. Менинг бу ҳуқуқларни қайта тиклашга харакат қилишим табиий ишдир».

Сунний томоннинг муносабати ҳам айни шундай баёнотлар билан чиқиш бўлди. Нажиб Миқотий, Фуад Синора ва Таммол Салом каби сунний арбоблар фавқулодда йигин ўтказишиди. Юртнинг обрўли диний арбоби сифатида

жумҳурият муфтиси шайх Абдуллатиф Дарённинг раддияси билан ушбу йигин якунига етди. У ўз раддиясида бош вазирнинг роли ва салоҳиятига зиён етказилишига қарши чиқди.

Айни пайтда, Эрон Ҳизби сиёсий имкониятларини кенгайтиришга ҳамда бошқа тоифаларга «бизники бўлган нарса ўзимизницидир, бошқаларнини бирга баҳам кўрамиз» ҳабилида муносабатда бўлиб сиёсий саҳнага кириб боришга ҳаракат қилмоқда. Ҳизбуллоҳнинг эътироф этишича, у масиҳийлар раҳбари Мишел Авн билан иттифоқ тузиш орқали сиёсий саҳнага кириб борган. Мишел Авн олдин суннийлар эгаллаб келган олти ўринни эгаллашда шиаларга ёрдам берган. Друзлар эгаллаган ўринларни эгаллашда маронитларга Ҳизбуллоҳ ёрдам берган. Друзлар раҳбари Валид Жумблатнинг ўрнига Арслон Никояни тайинлаш уринишини бунга мисол қилиш мумкин. Валид Жумблат Сурия режимига, Ҳизбуллоҳга ва Эркин ватанпарварлар ҳаракатига қарши кескин муносабатда бўлиб келган. Валид Жумблат уларнинг режаси амалга ошишига қарши бор кучи билан ҳаракат қилмоқда. Босил Талол Арслон ва Ваим Ваҳҳоб билан учрашиш баҳонасида друзлар ҳудудига сафар қилишни истаганида, Жумблат буни рақибларининг унинг позициясига қарши ҳужуми деб ҳисоблади. Шунинг учун у уларнинг минтақада ўз нуфузларини ўрнатишларига ва раҳбарликни ундан тортиб олишларига йўл кўймасликка кескин ҳаракат қилди. Жумблат Ливандаги халқаро ўйинларни яхши тушунади. У друз тоифасига Ливан миқёсидагина эмас, балки минтақа миқёсида раҳбарлик қилишга ҳаракат қилади. У кўзғолон давомида Суриядаги друзларнинг Сурия армиясига жалб қилинишига очиқ қарши чиқди. Шунингдек, у Сурия режимига ва Башарнинг ўзига ҳам очиқ қарши чиқди. Жумблат Америка минтақада яна бир янги режимни пайдо қилишга ҳаракат қилаётганини бошқалардан кўра яхши билади. У бутун друзларни ҳимоя қилишга ҳаракат қилади. У Сурия ва Ливандаги друзлар ҳавфсизлиги ҳимоя қилинишини талаб қилиш мақсадида Москвага сафар қилди. Шуни ҳам унутмаслик керакки, Нетаньяхунинг маслаҳатчиси яхудийларнинг ушбу минтақада (Исройлдан) кўра заифроқ яна бошқа бир сиёсий вужудни барпо қилишмоқчилигини

очиқ айтди. Афтидан (Исройл) ўз худуди яқинида друзлар давлатчасини барпо қилиб, унинг ёрдамида ўзини химоя қилишни режа қилаётган кўринади.

Хизбуллоҳнинг позициясидан кўриниб турибдики, у бундай ўзгаришларга қарши эмас. Бироқ у, ҳозир Тоиф шартномасини бекор қилишнинг вақти эмас, деб ҳисобламоқда. Унга кўра, АҚШ маъмурияти билан Эрон режими ўртасида вазият кескинлашиб турган бир пайтда, шунингдек АҚШ Хизбуллоҳни сиёсий ва ҳарбий тармоғини бирга қўшиб террорчи ташкилот деб эълон қилган бир пайтда бунинг мавриди эмас, деб ҳисоблаяпти. Айни шу сабаблар уни босиқлик позициясини эгаллашга мажбур қилмоқда. Айни пайтда у шиа-сунний можароси аланг олиб, бу можаро бутун минтақага кенгайиб кетмаслиги учун суннийларни қўзғаб қўйишни истамайди. Шунинг учун у бир четда туришга ва вақти келгандагина ўзининг кучини кўрсатиб қўйиш учун майдонга чиқишига харакат қилмоқда. Масалан, у Виом Ваҳҳобнинг Жоҳилийя шаҳарчасидаги уйида ёки Қабрашмун воқеаси ортидан ўзининг катта кучини майдонга олиб чиқкан. У ҳозирги пайтда, юртни фуқаролик урушига тортмасдан ҳам вазиятни ўз фойдамга бура оламан, бунинг учун музокара столига ўтириб бошқаларни ўз истагимга мажбур қилишнинг ўзи кифоя, деб билади. Унга кўра, ҳозир бунинг вақти эмас, бироқ ўзи устидаги Америка бўрони тинчигач шундай қилмоқчи.

Сўнгги воқеалар шуни кўрсатмоқдаки, Ливандаги тоифалар юрт қиёфасини ўзгартириш ташвиши билан яшашмоқда. Улар кескинликни кучайтириш учун суриялик ва фаластинлик қочқинларга фуқаролик бериш таклифи билан чиқишлоқда. Ички ишлар вазираси Райя Хаффат Ҳассан Мирсол Ғоним билан ўтказилган теледастурда мана шундай таклифлар борлигини тасдиқлади. У шундай деди: «Афсуски, биз бундай ҳужжатга имзо чекишига мажбурмиз. Бу масала маронитлар ва шиаларни безовта қилмоқда. Чунки, фуқаролик олувчиларнинг кўпчилиги суннийлардир. Суннийларнинг фуқаролик олиши билан Ливандаги вазият суннийлар фойдасига ўзгаради. Кўпроқ эҳтимолга кўра, насроний ва шиалар фуқаролик беришда тоифалар ўртасида тенгликка риоя қилинсагина бунга рози бўлишади. Чунки, шундагина

Ироқ ва Суриядан келган насроний ва шиаларга ҳам фуқаролик берилади».

Аслини олганда, Ливандаги вазиятни белгилаш кўпчиликни ташкил этган у ёки бу тоифанинг қўлида эмас, балки буни белгилаш буюк давлатлар қўлидадир. Олдин бундай буюк давлат Франция эди ва у насронийлар хукуқини ҳимоя қилиш баҳонасида Ливаннинг ички ишларига аралашар эди. Франция вазиятни белгилаш ўзининг қўлида бўлгани учун Ливанда ҳокимият тизгинини насронийларга топширганди. Америка ҳам Ироқда шундай қилди. У ҳам Ироқда шиалар кўпчиликни ташкил этишини даъво қилиб, ҳокимиятни уларга топшириди. Америка Суриядаги ўзига қарам режимни сақлаб қолиш учунгина, халқаро сиёсатнинг ҳар қандай тушунчаларини оёқости қилмоқда ва халқни қириб, юртни вайрон қилмоқда. У халққа босим ўтказилишида Мисрда Сисийни, Суданда ҳарбий кенгашни қўллаб-қувватламоқда. Демак, буюк давлатлар мустамлака давлатлардаги халқлар билан хисоблашишмайди... Американинг бу минтақада ўз режалари бор бўлиб, у ўз режасининг осон ва тинч амалга ошишини истайди.

Ливандаги вазиятни ўзгартириш масаласи фақат Американинг қўлида бўлиб, агар у вазиятнинг ўзгариши ўзининг манфаатига хизмат қиласи деб билса уни ўзгартиради. Бу масалага бошқа бирон бир томоннинг аралashiшига йўл бермайди. «Жумхурият газетасига кўра, Қўшма Штатлар ва Франция дипломатик ва ҳарбий каналлар орқали Сурия, Эрон ҳамда (Исройл)даги вазиятнинг Ливанга таъсир қилмаслиги лозимлигини билдиришган. Ливанда барқарорлик бўлишига барча халқаро кучлар, шу жумладан Россия ва Хитой ҳам келишиб олган. Шу келишувга кўра, минтақада кураш олиб бораётган ҳеч бир томон Ливандаги вазиятнинг ўз фойдасига ишлатиши жоиз эмас. «Жумхурият газетасининг яна билдиришича, Европа давлатлари иттифоқи элчилари ўзларининг ойлик йиғилишида Ливандаги вазиятни муҳокама қилиб, Қабрашмун воқеаси тўғрисида бир тўхтамга келишган. Европа Иттифоқи ташқи ишлар вазираси Федерика Могерини шундай дейди: «Европа Иттифоқи Ливанда ташқи кучлар аралашуви бўлмаслиги кераклигини талаб қиласи. Регионал можаролар Ливанга кўчмаслиги ва Ливан бундай

можаролардан ташқарида қолмоғи керак». Шунинг учун, Қабрашмун воқеалари мухокамаси томонларнинг вазиятни ўзгартиришга нисбатан тутган позициясини ўзгартирмаслиги кутилади. Барча томонлар Қўшма Штатларга кўз тиккан. Улар унинг ўз сиёсатини маълум қилишини кутишмоқда ва бирон бир улуш берар деган умидда уни рози қилишга уринишмоқда.

Ливандаги асл воқелик мана шу бўлиб, у ерда тоифачилик фитналари ўчмаяпти. Агар ўзаро курашаётган томонлар ушбу ҳақиқатни билишганида ўзларига кетма-кет келаётган ушбу мусибатлардан сақланишган бўларди... Бундай мусибатларга фақат Ислом давлатигина чек қўяди. Зоро, бу давлат низоми адолатли раббоний низом бўлиб, унинг адолатидан барча фуқаролар тенг баҳраманд бўладилар. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿وَلَقَدْ وَصَّلَنَا لَهُمُ الْقَوْلَ لِعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴾ ﴿الَّذِينَ ءَاتَيْنَاهُمُ الْكِتَبَ مِنْ قَبْلِهِ هُمْ بِهِ يُؤْمِنُونَ ﴾ ﴿وَإِذَا يُتَأْتَى عَلَيْهِمْ قَالُوا إِنَّا آمَنَّا بِهِ إِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّنَا إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلِهِ مُسْلِمِينَ ﴾ ﴿أُولَئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُمْ مَرْتَبَتِنَ بِمَا صَبَرُوا وَيَدْرُءُونَ بِالْحَسَنَةِ الْسَّيِّئَةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴾﴾

«Аниқки, Биз эслатма-ибрат олишлари учун уларга Сўзни-Куръонни улаб (яъни пайдар-пай нозил қилдик). Биз (Куръондан) илгари Китоб (яъни Таврот, Инжил) ато этган зотлар (яъни яхудий ва насронийлар орасидаги мўминлар) унга (яъни Куръонга) имон келтирурлар. Қачонки, уларга (Куръон) тиловат қилинса улар: «Бизлар унга имон келтирдик. Албатта, у Парвардигоримиз томонидан бўлган ҳақиқатдир. Шак-шуబҳасиз, бизлар (Куръон нозил бўлишидан) илгари ҳам мусулмонлар (яъни Аллоҳни ягона билиб бўйсунувчилар) эдик», дерлар. Ана ўша зотларга (дину-имон йўлида) сабр-тоқат қилганлари сабабли ажер-мукофотлари қайта-қайта ато этилур. Улар яхшилик (яъни сабр-тоқат) билан ёмонликни (яъни кофирларнинг озорларини) даф қилурлар ва Биз уларга ризқ қилиб берган нарсалардан инфоқ-эҳсон қилурлар»

[Қосос 51-54] □

**ФАРБНИНГ СИЁСИЙ ИСЛОМНИ ЙЎҚ ҚИЛИШ РЕЖАСИГА
ПАЙҒАМБАРЛИК МИНҲОЖИ АСОСИДАГИ РОШИД
ХАЛИФАЛИКНИ БАРПО ҚИЛИШ ОРҚАЛИ МУСУЛМОНЛАР
БАРҲАМ БЕРАДИ**

Абу Иброҳим – Қилқилия

Халифалик давлати қулатилганидан бошлаб Ғарб ҳаёт низоми бўлган Исломни йўқ қилишга, уни яхудийлик ва насронийлик каби коҳинлик динига айлантиришга ҳамда ўз ҳазорати, қадриятлари ва тушунчаларини мусулмонларга сингдиришга харакат қилиб келди. Лекин у барча харакатларида муваффакиятсизликка учради. Мусулмонлар Халифалик барпо қилиш орқали Исломни ҳаётга қайтаришга интиладиган бўлишиди. Шунинг учун Ғарб мусулмонларга қарши террорга қарши уруш номли янги кампаниясини бошлади ва унда Ислом нишонга олинди. Бу уруш диний хусусиятга эга бўлган уруш бўлиб, уруш етакчилари уни салибчилик уруши деб аташди. Натижада, Америка Ироқ ва Афғонистонни босиб олди. Барча жойларда мусулмонлар нишонга олиниб, уларга террорист тамғаси босилди ва гарбу шарқда уларга босим бошланди. Лекин бу уруш натижалари Ғарбга фойда келтирмади, чунки унга нисбатан мусулмонларнинг ғазаби ошди ва улар ғафлатдан уйғондилар. Улар ҳақиқий душманлари мустамлакачи коғир эканини англаб этишди. Шунингдек, улар динлари атрофида бирлашиб, дин борасидаги тушунчалари ёрқинлашди ва уни маҳкам тутадиган бўлишиди. Уларнинг онги юксалиб, ўз динини ҳаётда қайтадан ҳакам қилишни хоҳлайдиган бўлишиди. Натижада, Ғарб ақлдан озди ва режаси муваффакиятсизликка учраганини ҳис қилди. Лекин у кибри ва қайсараги туфайли янги режа ишлаб чиқди. Унинг режаси қўйидаги икки йўналишга асосланган:

1 – Моддий уруш: Ғарб уни террорга қарши уруш деб номлашни маъқул кўрди. Бу уруш қўйидаги ишларни ўз ичига олади:

а) Исломнинг Пайғамбарлик минҳожи асосидаги рошид Халифалик барпо бўлиши орқали ҳаётга қайтишини олдини олиш учун ҳарбий иттифоқлар тузиш ва уруш олиб бориш ҳамда мана шу йўлда қилиниши керак бўлган ишларни амалга ошириш.

б) Исломни кучайтириш ва ер юзига унинг ҳукмронлигини қайтариш учун ҳаракат қилаётганларни йўқ қилиш. Шунингдек, исломий юртлардаги заарли ҳокимлар ёрдамида уларнинг илдизини қуритиш.

2 – Фикрий уруш: Исломни ўзгартериш, унинг сиёсий жиҳатига барҳам бериш ҳамда ибодат ва ахлоққа эътибор бериб, уни бошқарув ва сиёsat билан алоқаси бўлмаган коҳинлик динига айлантириш. Шунингдек, Ислом, Халифалик, исломий ахлоқ ва қадриятларга альтернатив сифатида илмонийлик, динни ҳаётдан ажратиш ақидаси, демократия, эркинликларни ёйиш.

Фарб бу фикрлар урушида эътибор қарататётган ҳамда уни ўзгартериш ёки Ислом тушунчаларидан чиқариб юборишга ҳаракат қилаётган фикрлар учтадир:

а) Ҳокимият Аллоҳники, яъни Халифалик барпо этиш орқали Исломни ҳаётнинг барча ишларида ҳакам қилиш.

б) Вало ва бароъ тушунчалари, яъни азиз ва буюк Аллоҳни дўст тутиш ҳамда кофир ва мушриклардан юз ўгириш.

в) Аллоҳ ўйлидаги жиҳод.

Фарб ушбу режасини амалга ошириш учун қуйидаги турли чақириқ ва йўлланмаларни ишга солди:

1 – Диний хитобни янгилаш:

Исломий юртлардаги майдонда кўп истеъмол қилинаётган диний хитобни янгилаш атамаси Фарбнинг фикрий ва сиёсий мақсадларини рўёбга чиқариш учун қасддан тушунарсиз ва белгиланмаган тарзда ишлатилмоқда. Ушбу атама олдин ҳам кўлланилган бўлиб, охирги пайтларда кенг миқёсда ишлатилмоқда.

Исломдаги янгиланиш тушунчаси соф шариат олиб келган нарсага мос келади. Яъни, у нусусларни тирилтириш, равнақини қайта тиклаш, унга амал қилиш, уни маҳкам ушлаш, Исломга ёт тушунчалар, бидъатлар ва фикрлардан уни тозалаш, фикрларни ўз воқесига тушириш ва шаръий ечимларни Исломдан олиш орқали муаммоларни муолажа қилишдир.

Янгилаш зарур иш бўлиб, Уммат доим у билан шуғулланиши лозим. Пайғамбаримиз ﷺ айтадилар:

«إِنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ لِهِ الْأُمَّةَ عَلَى رَأْسِ كُلِّ مِائَةٍ سَنَةٍ مَنْ يُجَدِّدُ لَهَا دِينَهَا»

«Аллоҳ Таоло бу Умматга ҳар юз йилда бир динини янгилайдиган кишини юбориб туради». Абу Довуд ва бошқалар ривоят қилган, Ҳоким уни сахих деган.

Бугун мусулмонларнинг ҳокимлари динни янгилашга даъват қилишмоқда. Лекин уларнинг ортида Фарб ҳамда тадқиқот марказлари турибди. Исломий юртлардаги матбуот ходимлари ва ёзувчилар ҳамда Азҳар каби диний муассасаса, университет ва исломий ҳаракатлар ҳам бу ишда жонбозлик кўрсатишмоқда. Фарб уни замонавийлаштириш (фарблаштириш ва илмонийлаштириш) деб атамоқда. Бошқача айтганда, Фарб ўзининг манфаатларига зид келадиган ва ўзига хатар деб биладиган исломий тушунчаларни уни қабул қиласидиган ва унга рози бўладиган тушунчаларга алмаштиришни хоҳламоқда.

Шайх Муҳаммад ибн Шокир Шариф янги тарихимида янгилаш ва ислоҳ номи остида олиб борилаётган динни бузиш босқичларини бешга бўлган:

Биринчидан: (Бузиш ўн учинчи ҳижрий асрнинг бошлари, яъни Ислом Фарб ҳазорати билан бевосита тўқнашган пайтда бошланди. Улар динларнинг бир-бирига яқинлашувига чақиришди ва жиҳод фақат ватанин ҳимоя қилиш учун қилинади деб шарҳлашди ва одамлардан Исломни қабул қилишини талаб қилиб жиҳод қилинмайди дейишиди. Шунингдек, ғайбга алоқадор айрим ишларни тажриба илмидан деб шарҳлашди ва ҳақиқатини инкор қилишди. Бу босқич «Ислоҳ мадрасаси», деб номланди ва унинг энг кўзга кўринган шахсларидан бири Муҳаммад Абдуҳ бўлди.

Иккинчидан: Фарблаштириш, бу босқич ўн тўртинчи ҳижрий асрнинг бошидан бошланди. Фарблаштириш фикрий ҳаракат бўлиб, ҳар бир соҳада Фарб ўрнак қилиб олинди. Бу босқичга ижтимоий соҳада аёлларни озодликка чиқариш лозимлиги ҳақида жар солган Қосим Амин етакчилик қилган бўлса, сиёсий соҳада шайх Али Абдурраззоқ ва сақофий соҳада доктор Тоҳа Ҳасин етакчилик қилди.

Учинчидан: Замонавийлаштириш: Бу босқич ўн тўртинчи ҳижрий асрнинг ярмида пайдо бўлди. Улар шаръий нусусларни янгилаш ва уларни илмий ва фикрий ютукларга мос тарзда тафсир қилишга чақиришди. Улар бузишга қаратилган хитобларини ўтказиш учун ишлатган услублардан

бири «шакл ва қолипга эмас, қиймат ва мазмунга эътибор қаратилиши лозим», деган даъволари дидир. (Улар аёл кишининг ўз авратларини беркитиши ва иффатини сақлашига ҳамда исломий сиёсий низом қайтишига қарши курашишди)...

Тўртингчидан: Глобаллашув: Йигирманчи асрнинг саксонинчи йиллари ниҳоясида шарқий лагер қулагач, Америка оламни танҳо ўзи етаклай бошлади. Америка «Глобаллашув» атамасини барча халқларни ўзининг фикрий, сақофиий ва ахлоқий тизимида эритишга қаратди. Глобаллашув шовқин сурони остида «энди ҳеч бир халқ ўзининг аслий ўзлигини ҳамда фикрий, ҳазорий ва сақофиий мустақиллигини қайта тиклай олмайди», деган даъво билан диний хитобни янгилаш (бузиш) ҳақидаги чақириқ пайдо бўлди.

Аммо глобаллашув соясида диний хитобни янгилаш учун қўлланиладиган воситаларнинг энг хатарлиси таълим программасини ўзгартириб илмонийлаштириш, тарихни сохталаштириш, айрим оятларни ўқув программасидан чиқариб юбориш, программаларни ўзгартиришда Америкаликлар билан келишиш, мадраса ва диний институтларга босим ўтказиш, тарғиб ва тарҳиб масаласида қарз ва ҳадяларни ишга солиш кабилардир. Халқаро тушунчага кўра таълим программаларидан талаб қилинган иш шуки, улар бутун дунё тинчлиги учун хизмат қилиши ва Ислом бошқа динлардан алоҳида ўзига хос дин сифатида таклиф қилинмаслиги лозим. Ахборот воситалари ва жума хутбалари шу йўлда ишлатилиши лозим. Айниқса, жума хутбаси ҳар қандай ахборот воситасидан кўра таъсири кучлидир. Шунинг учун қандай хитоб қилиниши белгилаб берилади, одамлардаги тадайюн «манбаларини қуритиш» (яъни, одамларга диний озуқа берадиган манбаларни қуритиш) сиёсати ишлаб чиқилади, дин ҳаётдан ажратилади, ибодат ва ахлоқ шиорлари, яхши хулқ-автор ва дунёвий илмларга эътибор қаратилади. Шунингдек, хутбаларда яхуд ва насронийларни кофирга чиқариш ҳамда уларнинг муқаддас китоблари бузиб юборилганини айтиш тақиқланади. Диний хитобни янгилаш (бузиш) бўйича тузилган программанинг талабларини ўргатиш учун имом хатибларга ўқув курслари ташкил қилинади. Уларнинг айримлари Америкада

ўтказилади. Бундан ташқари одамларни разолат ва ахлокий бошбошдоқликка қизиқтириш учун илмий натижалар кўз-кўз қилинади. Танг иқтисодий аҳвол ва турмуш қуриш ёшининг ортга сурилаётгани аҳволни янада қийинлаштиради.

Бешинчидан: Янгилаш (бузиш)ни куч билан амалга ошириш: Америка ва унинг салибчи иттифоқчилари ушбу охирги босқичда улар билан ҳамкорлик қилаётганларга саҳоватпешалик қилишмоқда. Шунингдек, малай ҳукуматлар ўз халқларига нисбатан содир этаётган жиноятлардан кўз юмишмоқда.

Салибчилар салафлардек динни маҳкам ушлайдиган янги авлод пайдо бўлишини олдини олиш учун ўзгартиришни баъзида куч билан амалга оширишга ҳаракат қилишса, баъзида қўрқитишмоқда... Бундан мақсад шаръий ҳукмлардаги барқарорлик хусусиятини йўқотиш, замонавийлик ва илмонийликни мустаҳкамлаш, Исломни етакчилик мавкеига қайтмаслигини таъминлаш ҳамда миссионерлик жамиятлари ва ташкилотларини исломий юртларда фаолият юритишига имконият яратишидир). Иқтиbos тугади.

Шунга кўра, ушбу янгилаш (Фарблаштириш ва илмонийлаштириш)дан мақсад Исломни ўзгартиришидир. Токи, коғир Farb уни ҳаётдан узоқлаштиурсин, мусулмонлар ва уларнинг бойликлари устидан ўз ҳукмронлигини ўрнатсин ва мусулмон юртларга илмонийликни ёйсин. Шунинг учун Farb асос ва ўзгармас қоидаларга эътибор қаратиб, уларни бекарорлаштиришга ҳаракат қиласи ҳамда фикр, ақида, шариат ва қийматларни ўзгартиришни хоҳлади.

2 – Исломни ислоҳ қилишга чақириш, Ислом нусусларини тўхтатиб қўйиш ёки бутунлай йўқ қилиш ҳамда худосизликка қизиқтириш орқали Исломни ўзгартириш.

Farbning янгилаш борасидаги даъвати ифлос даъват бўлиб, Ислом фикрлари ва тушунчаларидан воз кечишига чақиради. Шунинг учун Farb Исломни ўзгартириш учун адаштириш, маккорлик ва хийла найрангдан фойдаланди. Лекин у бугун Исломга қарши ошкора душманчилик қила бошлади ва Исломнинг қатъий нусусларини ўзгартиришни талаб қилмоқда. Охирги пайтларда, соғ суннатга амал қилмаслик ва фақат Куръонга чекланиш ҳақида кўп гапирилмоқда. Азҳар

шайхи ўтган йили, йигирманчи ноябр, Пайғамбаримиз мавлуди муносабати билан ўтказилган расмий маросимда нутқ сўзлади. Шайх ўз нутқида Пайғамбаримиз Суннатидан воз кечиш ва Қуръонда келган нусус ва ҳукмлар билан чекланишга чақираётгандарга қарши сўзлади. Шунингдек, у мусулмонлар «Суннат Қуръон билан ёнма-ён қолиши зарурлиги, йўқса диннинг тўртдан уч қисми зое кетиши» борасида келишишган деди.

Айни шу маросимда Сисийнинг олдида чиқиш қилган Азҳар шайхи шундай деди: «Бугун исломий оламиизда мавжуд муаммо Пайғамбаримиз Мұхаммад ﷺ га эргашишда эмас, балки ҳақиқий муаммо динимиз асосларини хато ўқищдадир». Шунда Сисий унга: Ислом динига ким кўпроқ зарар етказади? Пайғамбаримиз Мұхаммад ﷺ нинг Суннатидан воз кечиш ва Қуръонда келган нусуларга чекланишга чақираётгандарми? Ёки оламда мусулмонларнинг обрўсини тўқкан экстремизм ва хато тушунчалардан келиб чиққан ёмонликми? – деб савол берди.

Азҳар университетидаги қиёсий фиқҳ устози Саъдуддин Ҳалокий Пайғамбаримиз Суннатидан воз кечиш борасидаги саволга кейинроқ шундай жавоб берди: «Ривоят қилинган ҳадислар баъзиси баъзисига зид келиши мумкин». «Бир ҳадис бошқасига ва бир тафсир бошқасига зид келиб қолиши мумкин. Бу каби ҳолатда замонамизга мос келадиганини олишимиз вожиб. Шунингдек, Европа, Япония ва Хитойдан кам бўлмаслик учун келажак ва замонамиз ҳазорати билан бирга яшашимиз лозим. Чунки улар дин билан савдолашмасдан ўз юртларини қандай идора қилишни билишган».

(Исломни ислоҳ қилиш) яъни уни ўзгартириш ва бузиш кейинги йилларда Американинг янги стратегиясига киритилди. «Интерспект» сайти Америка ташқи ишлар вазирлиги томонидан чиқарилган докладни фош қилди. Ушбу докладда президент Дональд Трамп маъмурияти «Исломий ислоҳот» ўтказишни тавсия қилган. Докладда яна шундай иборалар мавжуд: «Эрон ва ИШИДга қаршилик қилишдан мақсад ушбу икки ёвузлик ўчоини ва исломий экстремизмни парчалашдир. Шунингдек, бугунги Эрон халқи ва ИШИДга қувват берабётган идеологик базани заифлаштириш учун

оммавий дипломатик воситаларни излаш ҳамда исломий ислоҳотга катта эътибор қаратиш лозим».

Ҳисоботда айтилишича, давлат департаментидаги сиёсатларни режалаштирувчи гуруҳ 2017 йил ёз ойларида бир хужжат тақдим этган. Унда айтилишича, миллий хавфсизлик кенгаши Трамп маъмуриятининг миллий хавфсизлик стратегияси «идеологик рақобат»га асосланган деб ҳисоблайди. Ўша пайтда давлат котиби бўлган Рекс Тиллерсон президент Трампнинг Исломга қарши айтган гапларидан ўзини узоқроқ тутган. Шунинг учун Трамп апрел ойида Исломга қарши душманлиги яққол кўриниб турадиган Майк Помпеони унинг ўрнига давлат котиби қилиб тайинлаган. Бу эса, кўпчиликни давлат департаментининг яқин келажакда Ислом билан бўладиган муомаласидан хавотирни ҳис қилишига сабаб бўлган.

АҚШ давлат департаментидаги масъул шахс ҳужжатнинг тўғрилигини тасдиқлаган ва уни миллий хавфсизлик стратегиясини ташкил қилишда суюниладиган ҳужжатлардан бири деб ҳисоблаган. Ҳисоботда яна 1947 йилда ташкил қилинган ва вазирликдаги тадқиқот маркази ҳисобланган сиёсатларни режалаштириш гурухи ишлаётгани ҳақида айтилган. Ушбу гурухга Буш маъмуриятидаги собиқ корчалонлардан бири Брайан Хук етакчилик қиласди. Доклад тайёрлаш жараёнида Брайан Хук гурух мудири бўлган. Ҳисоботда айтилишича, Хук ва унинг гурухи халқаро йўналишларга нисбатан узоқ муддатли стратегиялар ишлаб чиқиши билан шуғулланади. Хук гурух ичida тозалаш амалиётини ўтказгач, икки журналист доклад ёзилганини фош қилган... Уларнинг ишора қилишича, бу гурух олдин давлат департаменти томонидан чиқарилмаган моддаларни тарқатадиган идеологлар билан тўлиб тошган. Бу – АҚШ давлат департаменти, Пентагон ва миллий хавфсизлик кенгашидаги собиқ масъуллар, маслаҳатчилар ва адвокатларнинг кўрсатмаси билан бўлган.

Ҳисоботда келишича, ушбу доклад ислоҳотни қандай амалга ошириш ҳақида тафсилотларни тақдим этади. Шунингдек, Америка империяси мақсадларини кенгайтириш учун аёлларни кучайтиришдан фойдаланиш ҳақида таъсирли параграфни ўз ичига олади. Унда айтиладики: «Бу ерда муҳим

гуруҳ бор, улар аёллар ва ёшлар. Улар иккиси муҳим мақсад бўлмаса-да, аёлни кучайтиришга эътибор бериш Америкага унинг ахлоқий асослари ва либерализмини сақлаб қолишига ёрдам беради».

Ҳисоботда яна «Исломий ислоҳот» ўтказишга чақираётган сиёсатларни режалаштириш гурухи Америкага келтирадиган салбий таъсиrlарга ишора қилган. АҚШ давлат департаментида ишлаган собиқ маслаҳатчи Тодд Грен – Исломий ислоҳотни ёйиш Американи «хатарли минтақа»га айлантиради, деб айтган эди. Бу ишни Обама даврида ва Трамп маъмуриятининг биринчи ярмида давлат департаментидаги диний ва халқаро ишлар бўйича маслаҳатчиси қўллаб-қувватлаган. Дин ишлари бўйича давлат маслаҳатчиси Қамар Ҳуданинг фикрича, ислоҳ даъвати хато бўлган деб айтиш мумкин.

Бошқа жиҳатдан Францияда бир ҳужжат тарқатилган бўлиб, унда Қуръони Каримнинг оятлари тўхталиш талаб қилинган. Уларнинг даъвосига кўра, Қуръон оятлари яхудий ва насронийлар билан жанг қилишга чақирар эмиш. Бу ҳужжат эгаси Филип Фол бўлиб, у Францияда чиқадиган «Шарл Эбдо» журналининг собиқ мудиридир. Филип Фол «Либерацион» газетасида «Исломий экстремизм» ҳақида «Янги антисемитизмга қарши» номли мақола чоп этди. Муаллиф унда антисемитизмга қарши кураш даъвоси билан Қуръон оятларини улоқтириш фикрини олға сурган. Унинг айтишича, франциялик салмоқли уч юзта шахс томонидан ўз фикрларини қўллаб-қувватловига эришган. Улар орасида собиқ президент Николья Саркози, собиқ бош вазир Мануэл Вальс, машхур қўшиқчи Шарл Азнавур, франциялик яхудий журналист ва академик Бернар-Анри Леви ва актёр Жерар Депардьелар бор.

Ушбу ҳужжат Европанинг масжидлар ва ноҳукумат ташкилотларга қаратилган маблағларга чек қўйиш борасидаги талаблари билан ҳамоҳанг бўлган. Аммо уларнинг ўз талабларини рўёбга чиқаришга қодирмиз деб ўйлаётган гумонларига келсак, бу уларнинг Исломни билмасликлари ва уни насронийликка қиёслашларидандир. Чунки бундан олдинроқ уларга тўғри келмайдиган ва уларнинг даъво қилишича антисемитик бўлган нусусларни муқаддас

китобларидан чиқариб юбориш бўйича Ватикан билан келишиб олишган эди. Уларнинг фикрича, бирор мўмин улар жиноят деб ҳисоблайдиган ишни қилишга ундаидиган муқаддас диний нусусга суюниши мумкин эмас.

З – Исломий сиёсий йўналишни йўқ қилишга ҳаракат қилиш. Бошқача айтганда, Исломни ҳакам қилиш ва Халифалик барпо қилиш учун фаолият олиб бораётган ҳаракат ва партияларни сиёсий фаолият билан эмас, балки даъват ишлари билан шуғулланадиган, яъни ибодат ва ахлоққа чақирадиган ҳаракатларга айлантириш орқали сиёсий Исломни йўқ қилиш.

«РАНД ташкилоти» 2007 йили «Мўътадил мусулмон тармоқларни пайдо қилиш» номли ҳисоботни чоп этди. Ушбу ҳисоботни Араб гуманитар дарсликлар маркази раиси доктор Босим Хафофиј кенгайтирилган тақдимотда ҳавола қилди. Ҳисобот 217 сахифа ва ўнлаган бўлимлардан иборатdir. Хафофиј унда Фарб билан исломчилар ўртасидаги кураш ва исломий ҳаракатларни тўхтатишда капиталистик ғарбий лагер билан социалистик шарқий лагер ўртасида бўлиб ўтган собиқ совук уруш тажрибаларидан фойдаланишни таклиф қилади. Хафофиј яна бу ишга исломий зиёлилар ва дин арбобларини сафарбар этиш, сўфилардан фойдаланиш ва исломий юртлардаги илмонийларни ишга солиш ҳақида гапирди. Шунингдек, Америкалик қарор қабул қилувчиларга ҳукумат ташкилотларини эмас, балки ўзига хос секторни ишлатишларини таклиф қилди. Токи, режалар рўёбга чиқсин ва ёрдамчиларнинг малайлиги очилиб қолмасин...

У яна кураш мусулмон араб олами билан исломий юртлардаги араб бўлмаган бошқа мусулмонлар ўртасидаги курашга айлантирилиши лозим дейди. Шунингдек, кураш исломчилар орасидаги ўзаро курашга айлантирилиши лозим ва исломчиларнинг сиёсий жиҳатдан кўтарилишига қарши либерал илмоний оқимларнинг қўллаб-қувватлови бўлиши лозим дейди... Ҳисоботда айтилишича, шуни эсга олишимиз лозимки, совук уруш даврида АҚШ етакчилигидаги Фарб сўл миллий оқимларга қарши исломий оқимларни қўллаб-қувватлашга ҳаракат қилди... Фарб бундан олдинроқ, яъни йигирманчи асрнинг эллигинчи йиллари охирида сўл

марксистик оқимларга қарши курашда араб миллатчиларини ишлатиш учун харакат сарфлади...

Тадқиқотда айтилишича, мўътадил мусулмон оқимларни пайдо қилиш уч босқич орқали амалга оширилади. Биринчиси: Мавжуд оқимларга ёрдам бериш, иккинчиси: эҳтимолий оқимларни танитиш ва уларнинг тараққий этишини қўллаб-қувватлаш, учинчиси: Ушбу оқимларни тараққий этишига ўз ҳиссасини қўшган плюрализм ва муросасозлик қадриятларини эъзозлаш.

Ҳисобот ҳар бир исломий жамоанинг мўътадиллик даражасини текшириш учун ўнта савонни ташлайди. Бу савонлар мўътадиллик, илмонийлик, унинг қонунлари ва шариатини қабул қилиш, Ислом билан ҳукм юритишни тарк этиш, кофирларни дўст тутиш ва улар билан тинч-тотув яшаш каби ишларни ўз ичига олади.

РАНД ташкилоти фикрига кўра, радикалист ёки экстремистлар деб – исломий шариатни татбиқ қилишга маҳкам турадиган, Ислом давлатини барпо қилишга харакат қиласидиган, сўл фикр тарафдори бўлган, демократия ва либерализмни инкор қиласидиган, Фарб тушунчасидан келиб чиқсан инсон ҳуқуқлари ташкилотларини инкор қиласидиган ва зўравонликни ўзгартириш учун курол сифатида ишлатадиганларни айтилади.

Илмонийлар ўзларининг овозларини мана шу йўналиш бўйича кўтаришди. Шунингдек, Ислом ва унинг сиёсий йўналишига қарши ҳужумини бошлишди ҳамда шу ҳақида китоблар чоп этишди. Бунга муқобил ўлароқ сўфилик, одобахлоқ ва ибодатга чақираётган ва жорий давлатларга боғланган исломий харакатларни қўллаб-қувватлаш борасида чақириклар бошланди. Масалан, Бирлашган Араб Амирликлари Абу Дабидаги «Тоба» сўфилик ташкилоти орқали Чеченистон пойтахти Грознийда 2016 йил 25 августда сўфи ҳукуматини қўллаб-қувватлаш мақсадида «Ахли сунна валжамоа ким» номли конференция ўтказди. Аслида конференция ўтказишдан мақсад исломий сиёсий харакатларга қарши кураш учун РАНД муассасаси тавсия қилган Америка режаларини амалга ошириш бўлган. Бирлашган Араб Амирликлари бундан ташқари «Мусулмон ҳокимлар кенгаши»ни ҳам ташкил қилди.

Араб олимлари ва ёзувчилари Ғарб ва Россиянинг сўфи оқимларни қўллаб-қувватлаганини ёзишган. Улардан бири Абдулаҳҳоб Масирий бўлиб, у шундай дейди: «Исломга қарши курашаётган Ғарб сўфи хукуматларни қўллаб-қувватламоқда. Бугун Ғарбда Мухийиддин ибн Арабий ва Жалолиддин Румийнинг асарлари кенг таркалган». Сўфиликка чақирувчи асарлар адабиёт соҳасидаги мукофотларга эришган бўлиб, улардан бири Буке мукофотидир.

Исломнинг сиёсий йўналишига барҳам бериш ҳамда унинг бошқарувга қайтишига ва қайта татбиқ қилинишига йўл қўймаслик учун Исломга ва унинг сиёсий ҳаракатларига тинмай хужум бўляпти. Шунинг учун биз Америка бошчилигидаги Ғарбга айтамизки, умидингиз пучга чиқди, отган ўқингиз хато кетди, яқинда ҳийлангиз ўзингизга қайтади. Агар ойнинг ёки қуёшнинг нурини тўсишга кучингиз етса тўсинг.

﴿بِرِيدُونَ أَنْ يُطْفِعُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَىَ اللَّهُ إِلَّا أَنْ يُتَمَّمَ نُورَهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَفَرُونَ هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينَ الْحَقِّ لِيُظَهِّرَهُ عَلَى الْأَدِينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ﴾

«Улар Аллоҳнинг нурини (яъни, Исломни) оғизлари (яъни, беҳуда гаплари) билан ўчирмоқчи бўладилар. Аллоҳ эса, гарчи (коғирлар) хоҳламасалар-да, фақат Ўз нурини тўла (яъни, ҳар тарафга) ёйишни истайди. У (Аллоҳ) Ўз пайгамбарини ҳидоят ва ҳақ дин билан — гарчи мушриклар хоҳламасалар-да — барча динларга голиб қилиш учун юборган зотдир» [Тавба 32]

Аллоҳ еру осмоннинг нури бўлар экан, бу ишга кучингиз етмайди. Биз сизларга яна айтамизки, агар Халифалик қайтишидан қўрқаётган бўлсангиз уламо ва муфакирлардан иборат жосуслар тармогини ташкил қилиш учун сарфлаётган пулларингиз ҳамда турли йўллар билан Исломга қарши олиб бораётган урушингиз сизга фойда бермайди, балки улар бошингизга бало бўлади.

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ لِيَصُدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَسَيُنْفِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلِبُونَ وَالَّذِينَ كَفَرُوا إِلَى جَهَنَّمَ تُحْشَرُونَ لِيمِيزَ اللَّهُ الْحَبِيثَ مِنَ الْطَّيِّبِ وَجَعَلَ الْخَبِيثَ بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ فَيُرْكُمُهُ رَجُمِيعًا فَيَجْعَلُهُ رَفِيْقًا فِي جَهَنَّمَ أُولَئِكَ هُمُ الْخَسِرُونَ﴾

«Албатта, кофир бўлган кимсалар мол-дунёларини Аллоҳнинг ўйлидан тўсиш учун ишлатурлар. Бас, уни сарфлайдилар-у, сўнгра ўша (моллари) ўзларига ҳасрат бўлур, сўнгра мағлуб бўлурлар. Кофир бўлган кимсалар Аллоҳ нопокни покдан (кофирни мўминдан) ажратиши ва нопок кимсаларнинг ҳаммаларини устма-уст тахлаб, жсаҳаннамга солиши учун тўпланурлар. Ана ўшалар зиён кўргувчилардир» [Анфол 36-37]

Мусулмонларни пастга уришдан сақланинг ва уларнинг обруси қайта барпо бўлишидан эҳтиёт бўлинг. Чунки мусулмонлар яқин кунларда Пайғамбарлик минхожи асосидаги рошид Халифалик барпо этадилар. Шунда золимлар қандай оқибатга қараб кетаётганларини билиб қолурлар.

﴿طَسَمَ تِلْكَءَيَتُ الْكِتَبِ الْمُؤْمِنِينَ لَعَلَّكَ بَدْخُعْ نَفْسَكَ أَلَا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ إِنْ نَشَأْ نُنْزِلُ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ إِيَّاهُ فَظَلَّتْ أَعْنَاقُهُمْ هَاهِ حَاضِعِينَ وَمَا يَأْتِهِمْ مِنْ ذِكْرٍ مِنَ الْرَّحْمَنِ حُمَدَثٌ إِلَّا كَانُوا عَنْهُ مُعْرِضِينَ فَقَدْ كَذَبُوا فَسَيَأْتِهِمْ أَنْبَوْا مَا كَانُوا يَهْ يَسْتَهْزِئُونَ﴾

«1. То, Син, Мим. 2. Ушибу (оятлар) очиқ-равшан Китоб оятларидир. 3. (Эй Мухаммад), эҳтимол сиз (Макка мушиклари) мўмин бўлмаганлари учун ўзингизни ҳалок қилгувчиидирсиз. (Ундоқ қилманг, чунки) 4. Агар Биз (уларнинг мўмин бўлишларини) хоҳласак, уларга осмондан оят-мўъжиза нозил қилиб, шу билан бўйинлари эгилиб қоларди. (Лекин Биз буни истамаймиз, зеро имон-ишонч почор-ноиложликдан эмас, балки қалб қаноати билан ихтиёрий бўлиши лозимдир). 5. Уларга Раҳмон томонидан бирон янги эслатма келса, албатта, улар ундан юз ўғириувчи бўлдилар. 6. Бас, аниқки улар (пайғамбарни) ёлғончи қилдилар. Энди яқинда уларга ўзлари масхара қилган нарсанинг ахбороти (оқибати) келур» [Шуаро 1-6]

Оlamлар Парвардигори Аллоҳга ҳамдлар бўлсин. □

КАПИТАЛИСТИК ҲАЗОРАТ ЯРОҚСИЗДИР ВА У ҚУЛАШ АРАФАСИДА (1)

Тарихни ўрганган киши буюк ҳазоратларнинг тараққиёт чўққисига кўтарилиб, сўнг қулаганига гувоҳ бўлади. Бу воқелик илмий ва сиёсий доиралар ҳамда ижтимоий-сиёсий ўзгаришларни ўрганиб борувчи марказлар эътиборини тортиб келган. Улар ушбу ҳазоратларнинг тараққиёт чўққисига кўтарилиб, сўнг қулақ йўқ бўлиб кетиш сабабларини ўрганишга ҳаракат қилишади. Ушбу мақолада капиталистик Гарб ҳазоратига эътибор қаратиб, унинг тараққиёт чўққисига кўтарилиш сабаблари, уни қулашга олиб борадиган соҳалар ва қулаш шароитлари ҳақида баҳс қиласиз. Шунингдек, ҳазоратнинг воқесини тушунишга ҳамда тарих сабоқларига таянган ҳолда, бир ҳазорат қулақ бошқа ҳазорат дунёга келиши «қонунлари»ни аниқлашга ҳаракат қиласиз.

Ушбу мақола асосланган асосий фикр шуки, ҳазоратнинг қулаши ёки унинг бошқа ҳазоратга алмашиши, одамларга унинг яроқсизлиги ёки бу ҳазорат низомининг ижтимоий муаммоларни ҳал қилишда муваффақиятсизликка учрагани аён бўлганида юз беради. Ҳазорат алмашишининг учта ҳолати бор:

1 – Яроқсиз ҳазоратга эга бўлган ҳалқ ўзидан келиб чиқиб, ўз ҳазоратини ислоҳ қилишга ва ривожлантиришга ҳаракат қиласа.

2 – Ўз турмушлари учун яроклироқ бошқа ҳазоратни ихтиёран қабул қиласа.

3 – Ташки куч тарафидан бошқа ҳазорат уларнинг устидан мажбуран жорий қилиниб, бунинг натижасида бу ҳазоратни яроқли, деб билиб қабул қиласа.

Биз ушбу мақолада капиталистик ҳазоратнинг яроқсизлиги ҳатто капиталистларнинг ўзлари томонидан ҳам тан олинганини баён қилишга ҳаракат қиласиз. Лекин шуни билмоқ лозимки, капитализм ўзидан-ўзи қуламайди ва у бошқа ҳазоратга алмаштирилиши лозим. Бунинг учун ё бу ҳазорат ўз аҳли томонидан ислоҳ қилиниши ёки улар Ислом ҳазоратига ўхшаган капитализмдан кўра юксак ҳазоратни қабул қилишлари ёки у бошқа ҳазорат билан тўқнашиб, шу бошқа ҳазорат уни қулатиши лозим. Бироқ, бу уч ҳолатдан бирортаси бугунги кунда кузатилмайди. Дунё капитализм бузғунчилигидан ва унинг ёвузлигидан унга қарши курашиш

билангина халос бўлади. Халқларнинг ўзгаришига доир Аллоҳ жорий қилган қонунга кўра, Ислом аҳлидан бошқа халқ бунга қодир бўла олмайди. Ислом давлати ўз ҳазоратини бу халқлар устидан ихтиёран ёки мажбуран ўрнатиши билан капитализм якун топади.

1 – Тарихий нуқтаи назардан олиб қараганда, милодий ўн олтинчи ва ундан кейинги асрда Европанинг салибчилик ҳазорати емирилди. Европаликлар бу ҳазоратни янги илмоний капиталистик ҳазоратга алмаштиришди. Европадаги муфаккир ва файласуфлар билан черков ва қироллар ўртасидаги даҳшатли курашдан кейин насронийлик дини ҳаётдан ажратилгач, илмоний капиталистик ҳазорат дунёга келиб, бу янги ҳазорат Европанинг ҳазоратига айланди. Бир ҳазоратдан иккинчи ҳазоратга ўтиш жараёни фақат Британиядагина тинч амалга ошди. Уларда шаклланган ушбу янги ҳазорат уларнинг ҳаёт йўлини тубдан ўзгартирди, уларни фикран уйғотди ва улар маданият соҳасида юксалишди.

Лекин, Европада ҳаёт муаммоларини муолажа қилишда ушбу янги капиталистик мабда татбиқ қилингач унинг хатолиги ва муаммоларни ҳал қилишга ожизлик қилиши кўрина бошлади. Бунинг натижасида европалик оддий одамлар, муфаккир ва сиёsatчилар ўртасида капиталистик низомнинг адолатсизлиги, еб тўймаслиги ва ғайриинсонийлиги ҳақида тушунча пайдо бўлди. Чунки бу мабда фақат моддий манфаатни ва худбинликни ҳамма нарсадан устун қўйди, барча алоқаларга моддий қийматни асос қилди. Буларнинг натижасида капиталистлар ва уларнинг ширкатларига ён босишга асосланган ушбу адолатсиз низомга қарши Европада намойишлар кўтарилди. Чунки бу низомда қашшоқ синфларга ҳеч бир шафқат қилмасдан йирик капиталистлар ва уларнинг ширкатлари манфаатини таъмин этиш учун капиталистик бозор сиёсати қўлланди. Ҳолбуки, бозор сиёсатининг бойликни тақсимлашда адолатни рўёбга чиқариши даъво қилинган эди.

Ўз навбатида, капитализмдаги ушбу очик яроқсизлик Европадаги бир гурух файласуф ва муфаккирларни ўз қарашларини қайта кўриб чиқишга ҳамда ушбу яроқсиз ҳазоратни яроқлироқ ва адолатли ҳазоратга алмаштириш тўғрисида бош қотиришга ундади. Бунинг натижасида турли

социалистик назариялар пайдо бўлди. Бундай назариялар бошида коммунизм назарияси турар эди. Бундай назарияларнинг олға суримишига Карл Маркс катта хисса қўшди. Биринчи жаҳон уруши якун топиши билан 1917 йили Ленин бошчилигида антикапиталистик социалистик давлат барпо бўлиши капиталистик ҳазорат яроқсизлигининг амалий эълони бўлди. Икки ҳазорат ўртасида кураш кучайди ва социализмнинг капитализмни деярли қулатишига оз қолди. Чунки социализм ижтимоий адолат ва бошқалар олдидаги масъулият мафкурасига асосланиши билан капитализмга альтернатив бўла олар эди. Бу кураш капитализмнинг юлдузи сўниб, сўнг қулашидан дарак берар эди.

2 – Ҳазоратнинг яроқсизлиги ва унинг қулаши ўртасида

Ўн тўққизинчи аср ўрталаридан бошлаб Европада капитализмнинг яроқсизлиги амалда исботланган бўлса-да, сўнг иккинчи жаҳон уруши якун топиши билан унинг куч билан шарқий лагерга (социалистик ҳазорат лагерига) қўшиб олиниши билан қулаши эҳтимоли кучайган бўлса-да, бироқ, капиталистик ҳазорат байроғини кўтариб чиққан янги «оламий давлат» дунёга келиши билан у қулашдан омон қолди. Бу янги оламий давлат Қўшма Штатлар эди. Қўшма Штатлар Европани ҳарбий ва сиёсий томондан қўллаб-кувватлаб, социалистик ҳазоратнинг кенгайишини тўхтатиб қолди. Шундай қилиб, капитализмни куткарған ва унинг қулашини олдини олган давлат Америка бўлди.

Бошқа томондан, коммунистик ҳазоратни қабул қилган жамиятларда социалистик мабданинг татбиқ қилиниши фикрий ва моддий ривожланишнинг тушиб кетишига, иқтисодий қолоқликка, сиёсий диктатурага ва одамларга зулм қилинишига олиб келди. Сўнг бу мабда ички ва ташқи муаммолар қаршисида муваффақиятсизликка учради. Икки ҳазорат ўртасида совуқ уруш даврида кечган курашда Америка бошчилигидаги капиталистик ҳазоратнинг қўли баланд келди. Сўнг, 80 йиллар охирига келиб коммунистик ҳазорат емирилди. Ўша пайтда халқларни коммунистик мабда жаҳаннамидан қутқарувчи ягона халоскор капитализм бўлди.

Ҳизб ут-Таххирнинг «Марксистик социализмни рад этиш» китобида қуйидаги сатрлар келади: «Шарқий европадан марксистик социалистик бошқарув даҳшати чекинган пайтда,

капиталистик фикрларга қайтади ва эркинликлар низомига әргашади. Бунда хеч қандай ғайритабийлик ёки «жамият қонунлари»га зидлик йўқ, балки бу воқеликка мосдир. Чунки, ҳар бир ҳалқ ўзидаги фикрларга мувофиқ ҳаёт кечиради. Ҳатто марксистик социализм йўлидан кетаётган бугунги Россия ҳам ўзига капиталистик фикрларнинг қайтиб келишидан кўрқмоқда. Шунинг учун у бу фикрларга шафқатсиз суратда қарши туради. Чунки у агар Россияда капиталистик фикрлар ҳукмрон фикрга айланса, марксистик социализм низомининг йўқ бўлиб кетиши ва унинг ўрнини капиталистик низом эгаллаши шубҳасиз, деб ишонади». Ҳизб ушбу сўзларни 1963 йили, яъни социалистик ҳазорат қулашидан бир неча ўн йиллар олдин ўзининг ўткир ва ёрқин қарашига асосланиб ёзган. Зеро ҳазоратларнинг ўзгариши ҳазоратлар ва жамиятлар учун Аллоҳ белгилаган қонундир. Аллоҳнинг қонунлари эса ўзгармайди.

3 – Коммунизмнинг қулаши капитализмнинг тўғрилигига далилми?

Коммунистик ҳазоратнинг қулаши билан капиталистларнинг қувончи ичига сифмай қолди. Америкадаги Фукуямага ўхшаган муфаккирлар тарих ниҳоясини ва оқ одам ҳазоратининг ғалаба қилганини эълон қилишди. Унинг таъкидлашича: капитализм тараққиёт ва ривожланишининг чўққисига етди, у башариятнинг демократик бошқарув ва эркин бозор иқтисодидаги тажрибаси хulosasi бўлиб, ҳар қандай ҳалқ ва ҳар қандай ҳазорат ривожланишининг мажбурий йўлига айланди.

Бироқ, шу ўринда савол туғилади: Коммунистик ҳазоратнинг муваффақиятсизликка учраб қулаши, Фукуяма таъкидлаганидек капиталистик ҳазоратнинг тўғрилигини ва у инсониятнинг энг юксак ҳазорати бўлишга лойиқлигини англатадими?

4 – Капиталистик ҳазорат тўғри ҳазоратми ёки яроқсиз ҳазоратми?

Ҳар бир ҳалқ ўзидаги фикрларга мувофиқ ҳаёт кечиради ва унинг ҳазорати мана шу фикрларга асосланиб шаклланади. Шунингдек у шу фикрлардан балқиб чиқсан низомни татбиқ қиласи. Шундай қилиб, ҳаётнинг муайян тариқати вужудга келади. Агар ушбу фикрлар ўзгарса, низом ҳам, ҳазорат ҳам ўзгаради. Демак, ҳазорат ҳаёт ҳақидаги тушунчалар

мажмуасидир ва у учта ишга асосланади. Улар: Асосий мафкура, ҳаёт ҳақидаги тасаввур, баҳт тушунчаси. Ҳазоратнинг тўғрилиги ёки яроқсизлиги ушбу уч ишга боғлиқ. Шунинг учун ушбу ишларнинг тўғрилиги ёки яроқсизлигига кенг қамровли кўз қарашдан келиб чиқиб баҳо бериш лозим.

Динни ҳаётдан ажратиш капиталистик ҳазорат асосланган асосий мафкура ёки дунёқарашдир. Ушбу капиталистик илмоний ақида моҳиятан яроқсиздир. Чунки у ақлни қаноатлантирумайди ва фитратга мос келмайди. Негаки у инсон учун катта муаммони тўғри ҳал қилиб бермайди. Ушбу ҳал қилинмаган катта муаммо капиталистик низом остида ҳаёт кечираётган шахслар, халқлар ва умматларни безовта қилади ва уларни исталган баҳтдан йироқлаштиради.

Ҳаёт тасвирига келсак, у бир фалсафа бўлиб капитализм у орқали ҳаётга, ҳаёт ишларига, шунингдек ушбу ишлардан кўзланган мақсад ва қийматларга маълум тусни беради. Фарб ҳазорати – ҳаёт тасвири манфаатга асосланади, деб ҳисоблади. У факат моддий қийматнигина тан олади. Уларнинг ҳазоратида барча ахлоқий, инсоний ва руҳий қийматлар ҳеч қандай таъсирга эга эмас. Уларга кўра, манфаатли бўлган ҳар қандай хулқ тўғридир. Улар учун бу хулкнинг тўғрисўзлик ёки ёлғончилик, алдов ёки ҳалоллик бўлишининг аҳамияти йўқ. Капиталистлар «прагматизм» деб номлаган нарса мана шудир. Уларнинг наздида манфаатли бўлган ҳар қандай фикр тўғридир. Улар бу фикрнинг қанчалик даражада тўғрилигини ва воқеликка қай даражада мос келишини ҳисобга олишмайди.

Капитализмда баҳтга эришиш инсоннинг мумкин қадар кўпроқ жисмоний хузур-ҳаловатга эришиши билан бўлади. Бундай хузур-ҳаловатга эришиш ҳар қандай восита билан бўлса ҳам пулни ва моддий манфаатни қўлга киритиш билан бўлади. Чунки капиталистлар наздида гоя воситани оқлади.

Фарб ҳазорати ҳаётнинг асоси манфаат деб тасвирлаши билан инсониятнинг баҳтсизлигига ва хотиржамлик йўқолишига сабабчи бўлди. Шунинг учун Фарб ҳазоратида ахлоқий ва руҳий қадриятлар рад этилиши, шахслар ва жамоалар ўртасида руҳий кризислар кучайиши ҳамда ҳаётнинг рақобаттага, худбинликка, душманлик ва мустамлакачиликка асосланиб қолиши табиийдир. Бугунги олам бошдан

кечираётган барча кризислар Гарб ҳазоратининг дунёга ҳукмронлик қилиши оқибатларидир. Бу шубҳасиз инсоният баҳти учун хатарли оқибатлардир.

Бугунги дунёning яшаш ҳақида фикрлаши юксак эмас, тубандир ва дунё бугун хотиржам эмас, безовтадир. Яшаш ҳақида фикрлашнинг бошқалар олдидағи масъулиятдан холи бўлиши одамлар турмушига зарар келтиради ва уларнинг баҳтсизлигига олиб келади. Шунинг учун бундай масъулиятсиз, худбинларча фикрлаш тутатилиши ва унинг ўрнига фикрлашнинг бошқа бир тури вужудга келтирилиши лозим. Шунингдек, бошқалар олдидағи масъулият фикрлашнинг ажралмас қисми бўлмоғи ҳамда у бутун баҳарият учун юксак ва самарали турмушни рўёбга чиқариб бермоғи лозим.

Тўғри ҳазорат тўғри мабдадан балқиб чиққан тушунчалар мажмуасига асосланмоғи лозим. Тўғри мабда инсоннинг ишларини тўғри ва мувозанатли шаклда муолажа қиласи. У бошқа қиймат ҳисобига бир қийматга ёки бошқа томон ҳисобига бир томонга оғиб кетмайди. Шунингдек, у катта муаммони тўғри ҳал қилиб берадиган ақлий ақида орқали доимий хотиржамликни вужудга келтиради ва инсоннинг яхши яшашини таъминлаб берадиган низом орқали баҳтни рўёбга чиқаради.

Биз капиталистик ҳазоратга эргашувчиларга ва унинг назариётчиларига қуйидагича савол йўллаймиз: Сизнинг ҳазоратингиз аввало ўзингиз, кейин бошқалар учун хотиржамликни рўёбга чиқариб бердими ёки ўзингизни ҳам, бошқа одамларни ҳам баҳтсизликка олиб келдими?

5 – Жамият ва ҳазоратларнинг емирилиш сабаблари

Ушбу муҳим ва қийин саволга жавоб бериш учун аввало ҳазоратларнинг емирилиши билан давлатларнинг қулаши ўртасидаги фарқни ажратиб олиш лозим. Давлатлар кўп сабабларга кўра қулайди ва бу сабаблар ҳазоратларнинг емирилишига олиб борган сабаблардан фарқ қиласи. Масалан, қайсиdir бир давлат рақиб давлатнинг ҳарбий қуввати унинг қувватидан устун келгани учун қулаши мумкин, бироқ, бу қувват унинг ҳазоратини қулата олмайди. Чунки, бу ҳазорат давлат ҳалқининг тушунчаларига ўрнашган ҳолда сақланиб қолган бўлса, давлат ўз ҳазоратини тезда тиклаб олади.

Шунинг учун ҳазорат ва давлатларнинг қулашига олиб борадиган сабаб ва қонунларни англаш лозим. Ҳазорат ва давлатларнинг қулаши сабабият қонунига (яъни, бажарилган ҳар бир ишнинг бажарувчиси бўлиши лозимлигига) боғлиқ бўлгани сабабли, давлатларнинг заволга юз тутишининг сабабларини изоҳлаш учун ушбу қонунга асосланишимиз, сўнг буни ҳазоратларга қўллашимиз тўғри бўлади. Мана шундан кейингина, капиталистик ҳазоратнинг кутилаётган қисмати ҳақидаги саволга жавоб берса оламиз.

Ҳазорат, давлат ва халқлар башарий тузилмалардан, яъни, бирлашмалардан иборатдир. Бирлашмалар сабабият қонунлари бўлиб, улардан ҳар бири қисмлардан ва бу қисмларни боғлаб турувчи алоқалардан хосил бўлади. Бирлашма қисмлари шахслардир, алоқалар эса, фикрлар, туйғулар ва низомлардир.

Шу ўринда савол туғилади: Маълум бир низомга барқарорликни нима беради ёки нима уни бекарор ахволга олиб келиб, ўзгаришни муқаррар ишга айлантиради?

Табиийки, халқлар барқарорликка мойил бўлиб, ўзгаришларга қарши чиқади ва бу очик кўриниб турган асллардандир. Сабабият қонуни бўлган жамият (бирлашма) мавжуд барқарор вазиятни сақлаб қолишга ва ўзгаришга қарши туришга ҳаракат қилади. Одатда, ўзгариш жараёни мажбурий сабабларга кўра юз беради.

Ҳар бир уммат ёки халқ ўзидағи фикрларга мувофиқ ҳаёт кечиради ва шу фикрлардан балқиб чиқсан низомни татбиқ этади. Инсоний жамият барқарорлиги ижтимоий алоқаларга, яъни, фикрлар, туйғулар ва низомларга боғлиқ. Агар халқ ушбу фикрларни ўзгартирса унинг низоми ва ҳазорати ўзгариади. Халқдаги фикрларнинг ўзгариши унинг ушбу фикрларни янги фикрларга алмаштириши билан бўлади. Жамият фикрларининг ўзгариши қўйидаги уч ҳолатда юз беради:

Биринчи: Халқ ва умматга ўз ҳазоратининг яроқсизлиги ёки ижтимоий муаммоларни ҳал қилишда низомининг мувваффакиятсизлиги очик кўриниб, бунинг натижасида у ўзидан келиб чиқиб бу ҳазоратни ислоҳ қилса.

Иккинчи: Ўз турмуши учун яроқлироқ бошқа ҳазоратни ихтиёран қабул қилса.

Учинчи: Ташқи қуч тарафидан уларнинг устидан бошқа ҳазорат куч билан жорий қилиниши натижасида, улар бу ҳазоратнинг яроқлилигини кўриб, уни қабул қилишса.

Халқни ҳазоратни ўзгартиришга туртган ички ундов пайдо қиласиган биринчи ҳолатга келсак, у икки сабабдан келиб чиқади. Улар: фикрларнинг яроқсизлиги ва низомнинг муваффақиятсизлигидир. Жамият фикрларининг яроқсизлигига келсак, муфаккир ва уламоларга жамият асосланган фикрлар нотўғрилиги аён бўлса, улар бу фикрларни яроқсиз деб билиб, уни янги фикрларга асосланган ҳолда ислоҳ қилишга ҳаракат қилишади. Юқорида айтиб ўтганимиздек, ўрта асрларда Европада капитализм шу тарзда дунёга келган.

Жамият низомининг муваффақиятсизлиги эса, низомнинг исталган баҳтни рӯёбга чиқариб бера олмагани сабабли юзага келади. Баҳт икки иш билан рӯёбга чиқади: Биринчи: Одамлар ўзларининг устидан татбиқ қилинаётган низомнинг адолатлилигини ҳис қилишса. Иккинчи: Низом шахс ва жамиятнинг асосий эҳтиёжларини таъминлашга ва кондиришга қодир бўлса. Шунинг учун жамият низоми икки ҳолатда қулайди: Биринчи: Агар низом асосий эҳтиёжларни таъминлаб бера олмай одамларнинг ишларини бошқаришда муваффақиятсизликка учраса. Иккинчи: Агар одамлар низом тарафидан қаттиқ зулмни ёки адолат йўқлигини ҳис қилишса.

Низомни қулашга олиб борадиган иккинчи ҳолатга, яъни, низомнинг одамлар ишларини бошқаришга қодир бўла олмаслиги ёки ожизлик қилишига келсак, бу қуйидаги сабабларга кўра юзага келади:

Жамиятда бойликнинг адолат билан тақсимланмаслиги.

Иқтисодий, сиёсий ва ижтимоий муаммо ва тартибсизликларнинг кескин юз бериши.

Бу муаммоларни ҳал қилишда низомнинг халқ қўзғолонига ёки кескин кризисга олиб борадиган даражада муваффақиятсизликка учраши. Европада 19 асрда айни шу ҳолат юз берган ва бу ҳолат янги коммунистик мабданинг пайдо бўлиши билан авжига чиқкан.

Аммо учинчи ҳолатга, яъни зулмнинг кучайиши ва адолатнинг йўқлигига келсак, фуқаролар наздида низомнинг адолати учта ишга таяниши керак:

- Адолатнинг одамларга мақбул қиймат сифатида қонуний бўлиши.
- Халқ розилиги.
- Адолатли низом татбиқини химоя қиласидан ҳарбий кувват.

Агар адолат мазкур таянчлардан биттасини ёки ҳаммасини йўқотса жамият алоқалари маънавий жиҳатдан (яъни одамлар онгидан) емирилади ва бунинг ортидан жамият ҳақиқатан емирилади.

Адолат одамларнинг ўзлари устидан татбиқ қилинаётган ҳамда асосий фикратдан балқиб чиққан қонунларнинг қонунийлигига бўлган ишончига таянади. Агар мана шу қонунийлик йўқ бўлса одамлар наздида адолатнинг маънавий қиймати емирилади ва бу пайтда одамлар билан низом ўртасида шуурий бўлиниш юз беради.

Табиий давлатларда, яъни уммат ҳақиқатдан салтанат соҳиби бўлган давлатларда халқ низомга ва низом устида турган кишиларга рози бўлади. Шунинг учун халқ низомнинг табиий таянчи бўлади.

Аммо сохта, гайритабиий давлатларда эса, низом билан одамлар ўртасида бўлиниш юз берган пайтда давлат одамлар устидан низомни куч билан ўрнатиш учун куч ишлатишга мажбур бўлади. Бундай холат бугунги кунда мусулмонларнинг аксар давлатларида юз бермоқда. Лекин, Аллоҳнинг қонуни доим ғолибdir. Умматнинг салтанат соҳиби бўлиши Аллоҳнинг қонунлариданdir. Шунинг учун, гоҳида кимдир ундан шу салтанатни тортиб олиши мумкин бўлса ҳам, бироқ бу иш доим шундай давом этмайди, балки салтанатни тортиб олувчи заволга юз тутиши муқаррар.

Бунга энг яхши мисол Сурия режимидир. Бу режим ўз халқига зулм қилган ва халқи олдида қонунийлигини йўқотган жиноий тўдалар режимидир. Чунки бу режимда хокимият тизгини алавий озчиликлардан ташкил топган ва Уммат салтанатини босиб олган Баъс партиясининг қўлидадир. Шунинг учун Шом аҳлининг уларга қарши қўзғолон қилиши табиий ва кутилган ишдир. Гарчи режим ва унинг тарафдорлари қурол кучи билан қўзғолонни ўчирдик деб ўйлашаётган бўлса ҳам, Аллоҳнинг изни ила уларнинг

бошқаруви заволга учраши муқаррар. Чунки, уларнинг ҳокимиятда тариши қонунларига зиддир.

Шайх Тақийюддин Набаҳоний роҳимаҳуллоҳ 1974 йил 27 февралда чиқарилган нашрада шундай дейди: «Ҳар қандай жамиятда бирон бир давлат барпо бўлишининг ўз қонун ва қоидалари бор. Ушбу қонун ва қоидалар шундан иборатки, жамият тарафидан ёки жамиятдаги кучли гуруҳ тарафидан давлатга асос бўладиган тушунча, ўлчов ва қаноатларнинг қабул қилинишидир. Агар ушбу тушунча ва ўлчовлар қабул қилинмаса, гарчи зўравон кучлар тарафидан ҳокимият босиб олинса ҳам давлатнинг барпо бўлиши мумкин бўлмайди. Шунинг учун давлат барпо бўлишининг асоси жамоат ёки кучли гуруҳ тарафидан ушбу тушунча, ўлчов ва қаноатларнинг қабул қилинишидир. Демак, давлат барпо бўлишининг биринчи қадами тушунча, ўлчов ва қаноатларнинг қабул қилинишидир. Мана шу – жамоаларнинг қоидаларирид, бошқарув ва салтанатнинг қонунларирид. Зеро, бу қонунлардан кўз юмиш ва ҳокимиятни куч, зўравонлик билан олишга уриниш давлатни вужудга келтиромайди. Факат зўравонлик билан босиб олганлар маълум вақт мавжуд бўлиб турishi мумкин, холос».

Бунга асосланиб айтиш мумкинки, давлат муайян сабабларга кўра қулайди ва агар у қуласа қайта барпо бўлмайди, балки унинг ўрнига янги давлат барпо бўлади. Аммо ҳаёт ҳақидаги тушунчалар мажмуаси бўлган ҳазоратга келсан, агар қайсирид бир жамиятдаги одамлар уни қабул қилиб татбиқ этса, ҳатто у қулаганидан кейин ҳам уни қайта барпо қилиш мумкин. Мисол учун, Америкада қизил танли хиндулар ҳазорати ва давлати капиталистлар томонидан шафқатсизларча йўқ қилинди. Лекин Ислом ҳазорати, ҳатто 1258 йили мўғул татарлар томонидан Аббосий Халифалик қулатилганидан кейин ҳам давом этди. Тарихдаги ғолиблар анъанасига зид равишда, Ислом ҳазорати татарларни ўзининг бир бўлагига айлантириди.

6 – Башарий жамиятлар ўзгаришининг табиий қонунлари

Давлатларнинг муқаррар қулаши жамиятлардаги ўзига хос қонун ва сабабларга кўра юз беради. Биз Қуръони Каримдан ҳамда тарихдан давлатлар ва ҳазоратлар ҳаракатини тартибга

соладиган, бошқарадиган омиллар ва қонунларни хулоса қилиб чиқаришимиз учун аввало Куръони Каримга таянишимиз, қолаверса, тарихдан фойдаланишимиз керак. Шу ўринда айтиб ўтиш керакки, раббоний қонунлар табиий қонунлардан фарқ қиласи. Чунки раббоний қонунларнинг натижалари баъзида тез юз берса, баъзида кечикиши мумкин, бироқ, улар асло юз бермай қолмайди.

Дарҳақиқат, бизга Куръони Каримда зикр қилинишича, Аллоҳ Таоло маълум қонунларни тузиб, уларни инсонлар жамиятлари ҳаракатини уларнинг иштирокисиз автоматик тарзда тартиб билан ишлайдиган қилиб қўйди, масалан, кун билан туннинг алмашиши ва рангларнинг ҳар хиллиги каби. Бундан мақсад, ер юзи обод бўлиб, инсон бошқарувига яроқлилигини йўқотмасин. Бироқ бошқа турдаги қонунлар ҳам борки, улар сабабият қонунлари ёки ўзгариш қонунларидир.

Аллоҳ Таоло Фотир сурасида айтади:

﴿فَهُلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا سُنَّتُ الْأَوَّلِينَ فَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَبَدِيلًا وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَحْوِيلًا﴾

«Бас улар фақат аввалгиларнинг суннатларига (яъни кўргуликларига) кўз тутмоқдалар, холос (яъни уларнинг ҳам бошларига аввалги динсизларнинг куни тушар). Бас сиз ҳаргиз Аллоҳ суннати-қонунининг ўзгарганини кўрмассиз ва ҳаргиз Аллоҳ суннатининг айланганини (яъни азобга мустаҳик бўлган кимсалар қолиб, ўзгалар азобланганини) кўрмассиз»

[Фотир 43]

Биринчи турдаги қонунларга ҳар бир уммат учун ажал белгиланганини мисол қилиш мумкин. Яъни, белгилангандек ажал келганида, худди шахслар ўлганидек умматлар ҳам ниҳоя топади. Аллоҳ Таоло Аъроф сурасида айтади:

﴿وَلِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ﴾

«Ҳар бир жамоат учун ажал бордир. Бас, қачон уларга ажсаллари келса, уни бирон соатга кетга ҳам, илгарига ҳам суро олмайдилар»

[Аъроф 34]

Масалан, Курайш ҳазорати ва давлати ниҳоя топди ва Росууллоҳ ﷺ Маккай Мукаррамани фатҳ қилишлари билан

унинг ажали келди. Бироқ, Қурайш ахли шахслар сифатида ўлмади, балки Ислом ҳазоратини қабул қилишди.

Тарихни ўрганишдан келиб чиқиб айтиш мумкинки, барча давлатларнинг нихоя топиши, яъни, заволга юз тутиши муқаррардир. Бу ўтмишдаги ҳар бир давлат ва умматда юз берган ҳолатдир. Лекин бу қонун битта умматга, яъни Ислом Умматига тегишли эмас. Чунки бу динни сақлаб қолишни Аллоҳ Субҳанаҳу ўз зиммасига олган ва бу ушбу динга эргашувчиларнинг ҳам сақланиб қолишини тақозо этади. Шунинг учун, бу Уммат ва унинг ҳазорати қуёш машриқдан эмас мағрибдан чиққунига қадар (яъни, қиёматга қадар) сақланиб қолади. Ҳа, Ислом Уммати бу қонунга бўйсунмайди, бироқ бу Ислом давлатининг ҳам сақланиб қолишини англатмайди.

Одамларнинг айримларини айримлари билан даф қилиб турилиши ҳам Аллоҳнинг қонунларидандир. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿وَلَوْلَا دَفَعَ اللَّهُ أَنَّاسًا بِعَضُّهُمْ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ وَلَكِنَّ اللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ﴾

«Агар Аллоҳ одамларнинг айримларини айримлари билан даф қилиб турмас экан, шубҳасиз, ер фасодга дучор бўлади. Лекин Аллоҳ барча оламлар устида фазлу карам соҳибидир»

[Бақара 251]

Одамлар орасида ғалаба ва мағлубият кунларининг айланниб туриши ҳам Аллоҳнинг қонунларидандир. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿وَتَلَكَ الْأَيَامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ﴾

«Бу кунларни (яъни ғалаба ва мағлубият кунларини) одамлар орасида айлантириб турдимиз» [Оли Имрон 140]

Ислом ахли ўзининг хато ва камчиликларига қараб, ҳаётдаги йўлларини тўғрилаб олишлари учун Аллоҳ ғалаба ва мағлубият кунларини айлантириб туради.

Аммо сабабият қонунига келсак, бу ботил ахлига муҳлат берилишидир. Аллоҳ исёнкорларни тўғридан-тўғри жазоламайди, балки уларнинг бузғунчилиги ва тугёни оммалашгунига қадар уларга муҳлат беради. Сўнг уларнинг

бузгунчилиги кучайгач, Аллоҳ уларни жазолайди. Аллоҳ Таоло Исро сурасида айтади:

﴿وَإِذَا أَرَدْنَا أَنْ هُنَّاكَ قَرِيبَةً أَمَّرَنَا مُتْرِفِهَا فَسَقُوا فِيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَرَنَهَا تَدْمِيرًا﴾

«Биз қачон бирон шаҳарни ҳалок қилишини истасак, унинг боёнларини (дабдабага берилган бойларини) (Ўзимиз юборган пайғамбарларга итоат этишига) буюриб, улар итоатсизлик қилишгач, у шаҳар (аҳолиси) устига Сўз (азоб тушиши) воғсиб-муқаррар бўлур. Бас, биз уни вайронага айлантиurmиз» [Исро 16]

Шунингдек, мўминларга нусрат ва ғалаба берилиши қонуни хам бор. Бироқ уларга нусрат берилишининг шарти, мўминларнинг Аллоҳга ёрдам беришларидир. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ إِيمَنُوا إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرُكُمْ وَيُثْبِتُ أَقْدَامَكُمْ﴾

«Эй мўминлар, агар сизлар Аллоҳга ёрдам берсангизлар, У зот ҳам сизларга ёрдам берур ва жанг майдонида қадамларингизни событ-барқарор қилур» [Муҳаммад 7] Гарчи ҳаққа ва адолатга эргашувчилар кучсиз бўлсалар ҳам Аллоҳ уларга ёрдам беради. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿كَمْ مِنْ فِتْنَةٍ قَلِيلَةٌ غَلَبَتْ فِتْنَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾

«Қанчадан-қанча кичкина гуруҳлар Аллоҳнинг изни билан катта гуруҳлар устидан ғалаба қилган. Аллоҳ сабр қилгувчилар билан биргадир» [Бакара 249]

Яна ер юзининг солиҳ ва тақводорларга мерос қилиб берилиши қонуни хам бор. Аллоҳ Таоло бузгунчиларни ҳалокатга учратганидан кейин ер юзини ўзининг солиҳ ва тақводор бандаларига мерос қилиб беради. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الْزَّيْوِرِ مِنْ بَعْدِ الدِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الْصَّالِحُونَ﴾

﴿إِنَّ فِي هَذَا لَبَلَغاً لِّقَوْمٍ عَبَدَيْنَ﴾

«Дарҳақиқат Биз (Лавҳул-маҳфузда) зикр қилгандан сўнг Забурда: «Албатта ерга менинг солиҳ бандаларим ворис бўлурлар», деб ёзиб қўйгандирмиз. Албатта мана шу (Куръонда) ибодат қилгувчи қавм учун етарли нарса бордир» [Анбиё 105-106] □

БУГУНГИ КУНДАГИ ҲУКМДОРЛАРНИНГ ШАРЪАН ЭЪТИРОФ ЭТИЛМАГАНЛИГИ ҲАҚИДА УЗИЛ-КЕСИЛ ГАП (3)

Эслатма: Ал-Ваъй журнализмининг ўтган 393-сонида ёзувчи Абу Низор Шомийнинг «Шаръан эътироф этилган ва эътироф этилмаган ҳукмдорлар ҳақида узил-кесил гап (2)» номли мақоласини нашр қилган эдик. Унда мақола соҳиби имом Муслимнинг Ҳузайфа ибн Ямондан қилган

«تَسْمَعُ وَتُطِيعُ لِلَّٰهِمَّ، وَإِنْ ضَرَبَ ظَهْرَكَ، وَأَخَذَ مَالَكَ، فَاسْمَعْ وَأَطِعْ»

«... Амирга қулоқ солиб, итоат қиласиз. Ҳатто орқангизга урса ҳам, молингизни олса ҳам қулоқ солиб, итоат қилинг», дейилган ҳадисига тўхталиб ўтган. Афтидан, мақола муаллифи бу ҳадисни айни замондаги машойихларнинг Аллоҳ нозил қилган аҳкомлар билан ҳукм юритмаётган ҳукмдорларга нисбатан қўллашларидан хавфсираган кўринади, бу ҳадиснинг мана шу қисмини «санад ва матн жиҳатидан инкор этилган», деган хуносага келибди. Бу хато хуроса. Чунки бу ҳадис имом Муслимнинг саҳиҳида келган. У тўғри байъат асосида Ислом билан ҳукм юритган ҳукмдор-халифа ҳақида бўлиб, унинг маъноси – қачон бу халифа бир кишига зулм қилган бўлса, унга сабр қилсин ва унга итоат қилишдан четга чиқмасин, балки ундан ростгўйлик билан қаттиқ ҳисоб талаб қилсин, бироқ очик қуфрни намоён қилса, ўшандагина бу ҳукмдорга қарши жанг қилсин, уни сўзда муҳосаба қилмасин... деганидир. Бу «Холикқа осийлик қилинадиган ишда маҳлуққа итоат қилинмайди» деганга тескари келмайди. Чунки золим мусулмон ҳукмдорга сабр қилиш масаласи бошқа, осийлик қилиш керак бўладиган ишда золимга итоат қилиш масаласи бошқадир. Чунки қачон золим ҳукмдор унга осийлик қилиш керак бўлган ишга буюрса, унга итоат қилинмайди. Эслатмамиз мана шу.

Энди иш эгаларидан ишни тортиб олиш ҳақидаги қатор нусусларга келсак, Аллоҳнинг изни ила, уларни ҳам шундай таҳлил билан тўғри тушунишга ҳаракат қиласиз. Бу нусусларнинг асосийлари:

Очиқ қуфр ҳақидаги ҳадислар:

Уббода ибн Сомит ҳадиси: Бизни Набий ﷺ чақириб, биздан байъат олдилар. Шунда биз «хурсандчилигимизда ҳам, хафачилигимизда ҳам, оғир дамларимизда ҳам енгил

дамларимизда ҳам, ўзимиз яхши кўрган ишларда ҳам қулоқ солиб итоат қилишга, иш эгаларидан ишни тортиб олмасликка байъат қилдик. Зоро, Пайғамбар ﷺ уларда очиқ куфрни кўрсангиз ва сизларда бунга Аллоҳ томонидан хужжат-далил бўлса, бу ҳолатда улардан ишни тортиб олинглар, деганлар». Бу ҳадис саҳихи Муслимда ва бошқаларда келган. Бошқа ҳадисларни ва уларнинг сўзларини бирма-бир кузатсак,

• Бошқа ривоятлардаги каби, факат уларда очиқ куфрни кўрсангиз, деган;

• Ёки Ибн Ҳиббон саҳихида келганидек, факат Аллоҳга очиқ осийлик бўлса, деб келганини кўрамиз. Ибн Ҳиббон ривоят қилган ҳадисда бундай келади:

«يَا عَبَادَةً! فُلْتُ: لَبَّيْكَ!، قَالَ: اسْمَعْ وَأَطِعْ فِي عُسْرِكَ وَيُسْرِكَ وَمَنْشَطِكَ وَمَكْرَهَكَ وَأَثْرَةً عَلَيْكَ، وَإِنْ أَكْلُوا مَالَكَ وَضَرَبُوا ظَهْرَكَ إِلَّا أَنْ تَكُونَ مَعْصِيَةً لِلَّهِ بَوَاحَةً»

«Росулуллоҳ ﷺ Эй Уббода, деб чақирдилар. Мен лаббай, дедим. Пайғамбар ﷺ: (иш эгаларига) оғир ва енгил кунларингда ҳам, сенга ёқкан ва ёқмаган ишда ҳам, ҳукуқларингни поймол қилиб, молингни еса ҳам, орқангга урса ҳам қулоқ солиб, итоат қил. Аммо Аллоҳга осийлик бўлган ишда, уларга итоат қилма», дедилар. Шайх Шуайб Арнаут ушбу ҳадисни «санади саҳих», деган.

• Сизни очиқ гуноҳга буюрмаган бўлсалар, деган лафз билан ривоят қилинган ҳадислар. Бу борада Имом Аҳмад ибн Ҳанбал муснадида бундай келади:

Султонларга мойил кишиларга «إِلَّا أَنْ تَرُو كَفَرًا بَوَاحَةً» «Аммо очиқ куфрни гувоҳи бўлсангиз», деган нусус ҳужжат қилинганидан кейин дарҳол «хукмдоримиз очиқ куфр келтирдими?», «унда очиқ куфрни кўрдингизми, нега уни кофирга чиқаряпсиз??!!», деган саволларни беришни бошлишади. Кейин ҳужум бошлиди, ҳужумида айни нусус маъносини хукмдорнинг кофирилиги ёки мусулмонлигига чеклаб олади. Сиз унга

«وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَفَرُونَ»

«Кимда-ким Аллоҳ нозил қилган нарсалар билан ҳукм юритмас экан, ана ўшалар кофирлардир» [Моида 44] деган оятни эслатсангиз, баъзи имомлар айтган «куфрсиз куфр» иборасини шарҳлаб беришингизни талаб қилишга ўтишади... Агар мусулмон киши бундай саволлари олдида заифлашиб қолса, бечора мусулмон султонга қарши жиноят қилганликда айблашади

ва сизга «тавба қилинг, иш эгалариға итоат қилмоғингиз, уларнинг зулм ва куфр билан ҳукм юритишларига сабр қилмоғингиз даркор», дея насиҳат қилишга ўтишади!!!

Бизниңг ularга айттар сўзимиз: буюк исми аъзамлар соҳиби Аллоҳга ҳамд бўлсинки, Аллоҳнинг Набийси Мұхаммад ﷺ нинг бу масалада марҳамат қилган сўzlари биз учун кифоядир. Дарҳақиқат, ул зот асҳобларига иш эгалари билан қандай муносабатда бўлиш йўлини кўрсатиб,

«إِلَّا أَنْ تَرَوْا كُفَّرًا بَوَاحًا عِنْدَكُمْ فِيهِ مِنَ اللَّهِ بُرْهَانٌ»

«Аммо очик қуфрни кўрсангиз ва сизларда бунга Аллоҳ томонидан ҳужжат-далил бўлса, бу холатда улардан ишни тортиб олинглар», ёки

«إِلَّا أَنْ تَكُونَ مَعْصِيَةً لِلَّهِ بَوَاحًا»

«Аммо Аллоҳга осийлик бўлган ишни кўрсангиз, итоат қилманг», ёки

«مَا لَمْ يَأْمُرُوكَ إِلَّا مَبْرُوهًا»

«Модомики, сизни очик гуноҳга буюришмас экан», каби сўзларни айтганлар. Бу – Аллоҳнинг энг фасоҳатли сўзловчи бандаси, маъсум Пайғамбаримиз тили билан айтилган сўзлардир. Ул зот ﷺ «Агар коғир бўлиб кетса» ёки «унда бирор бир қуфрни кўрсангиз» ёхуд «Агар муртад бўлиб қолса», демадилар. Биз учун ул зотнинг мазкур сўzlари етарли, ҳукмдор коғир бўлдими, муртад бўлдими ёки йўқми, деб баҳс қилиб ўтирамаймиз! Буларнинг хеч бири ҳадис билан боғлиқ амалий аҳкомларга, яъни, бошқарувда туришга ҳаққи йўқ эканига ва шу билан боғлиқ ундан «ҳокимиятни тортиб олиш» кераклигига алоқаси йўқ! Бу каби нарсалар саройпарастлар ва хушомадгўйларга керак.

Ҳукмдор коғир бўлдими, муртад бўлдими ёки билмай қилдими, таъвил қилдими ёхуд мажбуrlадими, булардан катъий назар, мазкур ҳадис омма ҳаётида қуфрнинг намоён бўлаётгани ҳақидадир. Ҳукмдорнинг муртад бўлиб қолиши ёки билмасдан қилаётгани каби ишлар унинг ўзига ва охиратдаги тақдирига таъсир қиласи. Бироқ бу нарсалар (کفرا بواحـا очик қуфр), дея ҳадисда айтилганидек, воқеда очик қуфр намоён бўлаётганини ҳамда бунга алоқадор бўлган ҳукмдорга қарши кўтарилиш, исён қилиш, унга қарши жанг қилиш ва тахтни ундан тортиб олиш каби ишларнинг шаръийлигини бекор қилмайди. Яъни, ҳадис ҳукмдорнинг ростдан Аллоҳга қуфр келтириши ёки ростдан

муртад бўлиши ҳақидагина эмас, балки омма ҳаётида куфрнинг намоён бўлаётгани ҳақидадир.

Зеро, суюкли Пайғамбаримиз ﷺ иш эгаларидан – керак бўлса, шаръий шарт ва эътиборли қоидалар билан – тахтни тортиб олиш вазифасини бизга юкламоқдалар. Қачонки, ҳукмдорларда очик куфрни гувоҳи бўлсак ва бунга қўлимизда етарли хужжат-далил бўлса, очик осийлик ёки очик гуноҳга чақиришса шундай қилишни буюрдилар.

Агар ҳадисларнинг лафзларини ўрганиб, уларнинг маъносини кашф этувчи фиқҳ чирогини ёқсак, ҳеч бир қўшиш ёки камайтирмасдан масаладаги тўлиқ маънони чиқариб оламиз. Ушбу ҳадисда:

1 – «أَن تَرَوْا كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ»
«(Эй Мұхаммад) Роббингизнинг фил эгаларини қандай (ҳалок) қилганини кўрмадингизми?», деган каломи кабидир. Чунки фил ҳодисаси бўлган пайтда Мұхаммад ﷺ туғилмаган ва уни ўз кўзлари билан кўрмаган эдилар. Демак, қатъий хужжат бўладиган нақл ёки эшитиш ёхуд кўз билан кўриш билан амалга ошиши шарт. Ҳеч шубҳа йўқки, ҳатто кучли далил шундан иборатки, расмий кодексларда тарқалган ҳокимият хабарлари, конунлар, фармонлар, ҳалқаро битимлар... буларнинг барчаси матнлар бўлиб, сиз уларни кўзингиз билан кўришингиз ва ўқишингиз мумкин. Шунингдек, судхўр банклар, фохишаоналар, дискотекалар, пляжлар, ярим-яланғоч эркак-хотинлар боғлари ва бошқа кўз билан кўриладиган ва ҳис билан сезиладиган равишда ижро этилувчи ҳаром нарсаларга – ҳатто оғзаки бўлса ҳам – берилган лицензиялар ҳам аниқ ишончли нарсага киради. Эшитиш ҳам биринчи аниқ ишончни ва ақлни пайдо қилишда кўриш даражасида бўлади. Бундан чиқди, биз очик куфр борлигини аниқ ишонч билан биламиз ва уни кўрдик ва эшитдик, дея оламиз!

2 – Ҳадисдаги «بواح» сўзи: «Очиқ» бўлиши керак, деганидир. «بواح» зоҳирин, яширин бўлмаган очик дегани. Яъни, оммавий ҳаётда ва ҳукмдорнинг оммавий ҳаётга тааллуқли ҳолат ва ишларида, ҳокимият фармон ва буйруқларида кўриб гувоҳ бўлинадиган очик-ойдин, демакдир. Бунинг мисолларидан бири,

расмий кодексда эълон қилинган ва Исломга зид бўлган қонунлар ҳамда ишонмаслик ёки инкор этиш мумкин бўлмаган расмий ахборот воситалари баёнотлари, судхўрликка дарвозаларини ланг очиб берган судхўр банклар, исловотхоналар, лицензияли фоҳишахоналар, ялангоч юриладиган пляжлар, шунингдек, БМТ, Араб Давлатлари Лигаси, Форс Кўрфази давлатлари Ҳамкорлик Кенгashi, Жаҳон Банки, Халқаро Валюта Фонди каби куфр ҳужжатларига асосланган халқаро ва маҳаллий ташкилотларга, муассасаларга аъзо бўлиш, мусулмонларга карши жанг қилиш учун кофирларнинг ҳарбий коалицияларида иштирок этиш, кофир давлатларга ҳарбий базаларни ижарага бериб, улардан мусулмонларга қарши фойдаланишига сукут қилиш... каби ишлар халққа очик-ошкор, машҳур, яъни «^{حُرْبَة}»дир. Шу билан бирга, булар биз учун ҳам, ҳамма учун ҳеч шубҳа қолдирмайдиган аниқ маълум ошкор, мутавотир ишлардир. Булар ҳақидаги хабар эшлилиши биланоқ аниқ илмни ифодалайди.

3 – Бундай ишларга ҳаром, деган ҳукм берилади. Яъни, куфр ёки фисқ амали эканлигига Куръондан ёки қатъий суннатдан изоҳ ёхуд ижтиҳод талаб қилинмайдиган қатъий ҳужжат бўлиши лозим. Чунки «бизда Аллоҳ томонидан ҳужжат» бўлиши, дегани Куръону суннатдан шаръий далил келтирилишини англатади. «Аллоҳ томонидан», дегани қатъийлик ва аниқ ишончни ифодалайди демактир. Бу қатъий далил бўлиши, унинг субути ҳам, далолати ҳам қатъий бўлишини, ҳеч қандай изоҳга ҳожат қолмаслигини талаб қиласди. Бошқача ибора билан айтсак, диндан ҳаммага маълум-аниқ бўлиши керак. Ҳадисдаги «**Сизларда Аллоҳ томонидан ҳужжат бўлса**», деганинг маъноси мана шу. Ёки «Шомийлар муснади»да Табароний «**Сизда унинг Куръондан (олинган) изоҳи бўлса**», дея шарҳлайди. Бошқача айтганда, «бизда», яъни далил келтирувчида, ҳаммага маълум ва аниқ далил бўлиши лозим. Демакки, ушбу муҳим масала анави машойихларга ҳавола қилинмайди, фалончи-пистончиларга эргашилмайди.

4 – **куфр (کفر)**: Бу ерда жумла шарт сифатида, «**کفر**» сўзи накра бўляпти ва бу билан куфр умумий суратда барча куфрни англатяпти. Бу қуйидаги уч ҳолатда бўлади:

1) Ҳукмдорнинг ўзидан очик куфр. Масалан, очик муртад бўлади ва сўзида ёки амалида куфр ақидасини қабул қиласди.

2) Мусулмон шахслардан очик куфр, масалан, Исломдан муртад бўлади ва бу ҳукмдор томонидан ҳеч қандай чора кўрилмайди.

3) Ҳукмрон тузумда гавдаланувчи очик қуфр. Яъни, ҳукмдорнинг ўзи коғир бўлмаган бўлса-да, қуфр ақидаси билан ҳукм юритиш.

– Ҳукмдорнинг коғир бўлишига келсак, бу ерда ҳеч қандай муаммо йўқ, чунки фуқаҳолар бундай ҳолатда ҳокимиятни тортиб олиниши вожиблигига иттифоқ қилганлар.

– Энди, ҳадисдаги мусулмон шахсларнинг Исломдан муртад бўлиш билан ёки худосизликка ва илмонийликка чақирувчи ташкилотлар, ҳаракатлар, ахборот агентликлари тузишлиари билан очик қуфрни намойиш қилишлари, бу ҳукмдор тарафидан инкор этилмаслиги маъноси ҳақида айтадиган бўлсак, ха, бундай ҳолатни биз кўриб турган очик қуфр ҳам тасдиқлаб турибди. Зеро, ҳадис матнида айни қуфрнинг бўлиши ҳукмдор ёки бошқасига чекланмаган. Бу ерда қуфрнинг «**Ҳ очик**» бўлиши айтилган ва фақат шунга чекланган. Яъни, қуфр ҳеч ким инкор қилолмайдиган даражада якъол фош бўлиб турган қуфр. Табиийки, бу ерда қуфрнинг бўлиши зиммийлар ва омонликтаги фуқаролар коғирликларига дахли йўқ, чунки зиммийлик ва омонлик бу ҳолатга кирмайди.

Нима бўлганда ҳам, баъзилар ҳадисдаги сўздан «Ҳукмдорлар томонидан – очик қуфрни – кўрсангиз», деган маъно тушунилади, деган фикрга келсалар эди, муаммо енгил бўлар эди. Чунки шахсларда очик қуфрнинг намоён бўлиши ва ҳукмдорларнинг бунга сукут қилиши ҳолати очик осийлик ҳолати ҳисобланади. Бошқа ҳадислар матнида ҳам очик осийлик зикр қилинган. «Риёзус солиҳин китоби муаллифи Нававий ҳадисда келган очик қуфрни осийлик, дея тафсир қилди ва «бу ерда қуфран мурод осий амаллардир, деди».

– Ҳадисдаги қуфр ақидаси билан ҳукм юритилган ҳолатда ҳокимиятни тортиб олиш маъносига келсак, ушбу шаръий матнда ҳукмдордан ҳокимиятни тортиб олиш иши фақат ҳокимиятдагиларга чекланмаган. Балки ҳадисда **«Аммо очик қуфрни кўрсангиз»**, дейилди. Бу ерда қуфрни кўриш, ҳам ҳукмдорда кўринган қуфрни тасдиқлайди, ҳам ҳукмдордан бошқаларда кўринган қуфрни тасдиқлайди. Масалан, бошқарув тизими қуфр ақидаси билан ҳукм юритиб, уни одамларга зўрлаб жорий қилаётган пайтда кўринган қуфрни тасдиқлайди. Масалан, «ҳеч қандай илоҳ йўқ ва бу ҳаёт модда», деган ёки «динни сиёсат ва ҳаётдан ажратиш», деган ақида билан ҳукм юритиш, сўнг давлатнинг тузуми, ички ва ташки сиёсати ва жамиятни мана шу ақида устига қуриш каби.

Энди, ҳадисдаги матндан Аллоҳга осийлик бўлган ишда ҳам ҳукмдорга итоат қилиш вожиб, дея тушунишда қаттиқ туриб олганларга келсак, уларга ҳадис ривоятчиси Уббода ибн Сомит жавоб беради: Табароний «Шомийлар муснади»да баъзи бир муҳим зиёда сўзларни ривоят қиласди: Уббода ибн Сомит ривоят киласидики, Росулуллоҳ марҳамат қиласидар:

«عَلَيْكَ السَّمْعُ وَالظَّاعَةُ فِي عُسْرَكَ وَيُسْرَكَ، وَمَنْشَطَكَ وَمَكْرُهُكَ، وَأَثْرَةُ عَيْنِكَ، وَلَا تُنَازِعُ الْأَمْرَ أَهْلَهُ، وَإِنْ رَأَيْتَ أَنَّهُ لَكَ»

«Камбағаллик пайтингизда ҳам, бадавлатлик пайтингизда ҳам, оғир ва енгил кунларингда ҳам, сенга ёқкан ва ёқмаган ишда ҳам, ҳуқуқларингни поймол қилишса ҳам (иш эгаларига) қулоқ солиб, итоат қил. Гарчи ўзингни ҳақ деб билсанг ҳам ишни ўз эгаларидан тортиб олма». Умайр айтади: Менга Хузайр ёки Хузайр Силмий Уббода ибн Сомитнинг Набий ჰаджатдан қилган ривоятини айтиб берди, у ривоятда:

«إِلَّا أَنْ يَأْمُرَكَ بِإِيمَنِ بَوَاحًا عِنْدَكَ تَأْوِيلُهُ مِنَ الْكِتَابِ»

«Аммо сизни очик гуноҳга буюрса ва Китобдан бунга изоҳ бўлса (итоат қилманг)», деган сўзни зиёда қиласди. Хузайр ёки Хузайр айтадики, мен Уббодага «агар мен итоат қилсанчи?!», дегандим у «икки оёғингдан ушланиб, дўзахга отиласан, ана шунда у келиб, сени қутқариб олсин», деди. Бу жуда ҳасан ривоят бўлиб, хужжатга асосланган, Бухорий, Муслим, Аҳмад, Ибн Ҳиббон ва бошқаларда ҳам келган гувоҳлари ва уланиб кетган ровийларига эга.

Очиқ куфр ҳақида айтилган ҳадислар мазмунидаги ҳолатлар мана шу. Аммо очик куфрандаги башқа ҳолатлар айтилган, бироқ очик куфр ҳукмини олган яна башқа саҳих ҳадислар ҳам бор. Улар ҳукмрон ҳокимиятга қарши чиқишида қуролли куч қўллашга шаръян рухсат бериб келган ривоятлар бўлиб, куйидаги ҳолатлардан иборат:

1 – Агар жамиятда очик осийлик ҳолати кўринса. Яъни, одамлар орасида очик-ойдин осий ишлар кетаётган бўлади ва бунинг қаршисида ҳеч қандай ўзгартирувчи ёки қайтарувчи топилмайди.

Ҳукмдорнинг унга қарши кўтарилишга рухсат бермайдиган фосиқлиги бўлади ҳамда унга қарши кўтарилишга шаръян рухсат бериладиган осийлиги бўлади. Буни ажратиб олиш лозим. Масалан, ҳукмдорнинг қасрида, деворлари ортида мункар ишлар қилиниб, ҳаром ишлар содир бўлаётгани ҳақида одамларга

маълумотлар сизиб чиқади, аммо бу фосиқликни одамлар кўзлари билан кўрмаган бўлади... Бундай ҳолатда ҳукмдорга қарши кўзғалмоқ ножоиз.

Аммо бу қилмишларнинг бари омма кўз ўнгидаги содир бўлса, ҳатто уларни радио ва телевидениеда уялмай, ҳаё қилинмай тарқатилаётган бўлса, бас, қаршимизда Аллоҳга очиқ осийлик қилинаётган бўлади. Гарчи ҳукмдор айни фосиқликларда ҳозир бўлмаган эса-да, у бунга изн берган ва инкор этмаган ҳисобланади. Ҳа, бу ерда ўнгимизда очиқ-ойдин осийлик кетаётган бўлади ва унга нисбатан шариат нусусларида шу хусусда руҳсат берилганидек чора кўрилади. Табиийки, бу чора ўзгартириш учун тинч йўл билан ҳаракат қилинганидан кейин қўлланади, албатта.

Ушбу ҳолат «Фатҳ»да Ҳофиз ибн Ҳажар қилган ривоятда таъкидланади:

«وَالَّا نُنَازِعُ الْأَمْرَ أَهْلَهُ إِلَّا أَنْ تَكُونَ مَعْصِيَةَ اللَّهِ بِوَاحِدًا» ...»

«... Ҳамда ишни ўз эгасидан тортиб олмасликка, аммо Аллоҳга очиқ-ойдин осийлик қилинаётган бўлса, (уни тортиб олишга байъат қилдик)». Айни ривоят бундай иш эгасидан ишни тортиб олинглар, яъни, ҳокимиятдагилар қачон Аллоҳга очиқ осийлик қилишса, уларга қарши жанг қилинглар, деганни англатади.

Шунингдек, хоҳ ҳукмдор бўлсин, хоҳ бошқаси, бу ҳадис очиқ осийликнинг соҳибини (яъни, ким қилганигини) белгиламаяпти. Балки ҳадисдаги сўз умумий бўлиб, Аллоҳга осийлик очиқ бўлаётган барча ҳолатларни ўз ичига олади. **Бунга мисоллар кўп, масалан:**

а) Набий ﷺ масхара қилган ҳамда ул зотни таҳқирлаган ва карикатура қилган кимсаларнинг жазоланмаслиги;

б) Шаръан жазога лойик кимсаларнинг, масалан, очиқ гейлик, зинокорлик, ялангоч юриш... кабиларнинг жазоланмаётгани;

в) Халқаро ташкилотларга, халқаро шартномаларга, ҳарбий коалицияларга аъзо бўлиш ва уларнинг куфр матнларини ўз ичига олган ва Исломга қатъан зид бўлган хужжатларини тасдиқлаш. Масалан, БМТ. Араб давлатлари Лигаси ҳамда АҚШ, Британия, Франция каби Фарб давлатлари етакчилигидаги куфр ва ҳаром матнларни ўз ичига олган шартномалар ва иттифоқларни тасдиқлаш. Бундан ташқари, айни хужжатлар матнида куфрни ҳукмрон қилиш, унга ёрдам бериш, унинг етакчилиги сабабли аянчли даҳшатли жиноят ва гуноҳлар содир этиш. Уларнинг байроғи остида жанг қилиш каби нарсалар ҳам мавжуддир.

г) Харом саналган савдо ва тижорий муомалаларни ҳокимият кучи билан ман қилмаслик ҳамда хоҳ шахслар ўртасида бўлсин, хоҳ савдо бўйича бўлсин, хоҳ инвестиция институтлари, одатда расмий лицензиялар асосида ишловчи банклар ўртасида бўлсин, бутун судхўрлик ишларини тўхтатмаслик. Бу ерда масала, судхўрликнинг ҳаромлиги ҳукми учун ҳукмдорни ёлғончига чиқариш ёки унга қарши чиқиш ёхуд уни масхара қилиш масаласи эмас, йўқ, масала буларнинг бирортаси ҳам эмас!

2 – Ушбу

«.. مَا لَمْ يَأْمُرْكُ بِإِثْمٍ بَوَاحًا»

«... Бирор гуноҳга очик буюрмаган бўлса, ...», деган ривоят мазмуни шундан иборатки, ҳокимият раҳбарлари гуноҳга очик-ошкор суратда буюришдан тийилишган бўлса, улардан ҳокимиятни қуролли ҳаракат орқали тортиб олиш шаръян ножоиздир. Хатто ҳукмдорлар гуноҳ ва осийликка яширинча суратда ёки очик гуноҳлигига ишонилмайдиган суратда буюришган бўлса ҳам улардан ҳокимиятни тортиб олинмайди. Бироқ улар одамларга гуноҳ, осийлик ва фосиқликка очиқдан-очик буйруқни ўз ичига олган қарорни чиқаришган бўлса, бу ривоятдан шундай ҳолатда уларга қарши жанг қилиш шаръян жоизлиги тушунилади.

Шундай ҳолатларга мисол келтирамиз: масалан, Форс Кўрфази ва бошқа давлатлар ҳукмдорлари америкаликлар билан ҳарбий ҳамкорлик қилиб, уларнинг мусулмонларга қарши урушларига ёрдам бериш, базалар очиб бериш, уларни мусулмонларга қарши хавфсизлик ва ҳарбий маълумотлар билан таъминлаш тўғрисида фармон чиқаришди. Ёки бўлмасам, Форс Кўрфази ва кўплаб араб давлатлари ҳукмдорлари Ироқقا қарши америкаликларга ёрдам беришди, Покистон Афғонистонга қарши ёрдам берди.

Ҳадис мазмунида очик куфр ва очик осийлик айтилган ҳамда Умматнинг ўз ҳукмдорларидан ҳокимиятни тортиб олиши шартлари кўрсатилган ҳолатлар мана шу. Аммо булардан бошқа ҳолатлар ҳам борки, бу ҳолатларда мудом ҳукмдорлар намозни барпо қилишар экан, уларга қарши чиқишидан қайтарилади. Биз ҳокимиятни тортиб олиш тўғрисидаги ҳадисларни батафсил айтганимиз каби, уларга қарши чиқиш ҳақида ҳам батафсил тўхталамиз.

Авф ибн Моликнинг

«مَا أَقَامُوا فِيْكُمْ الصَّلَاةَ»

«Улар орангизда мудом намозни барпо қилар эканлар», деган ривояти:

Саҳиҳи Муслим ва бошқаларда бундай келади: Авғиф ибн Молик Росууллоҳ ﷻнинг бундай деганларини ривоят қилади:

«خَيَارٌ أَمْتَكُمُ الَّذِينَ تُحِبُّونَهُمْ وَيُحِبُّونَكُمْ، وَتُصَلُّونَ عَلَيْهِمْ وَيُصَلُّونَ عَلَيْكُمْ، وَشَرَأْتُمْ أَمْتَكُمُ الَّذِينَ تُبْعَضُونَهُمْ وَيُبْعَضُونَكُمْ، وَتَلَعَّنُونَهُمْ وَيَلَعَّنُونَكُمْ، قَالُوا: فَلَمَّا يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَفَلَا نُنَابِدُهُمْ عِنْدَ ذَلِكَ؟، قَالَ: لَا، مَا أَقَمُوا فِيْكُمُ الصَّلَاةَ، لَا مَا أَقَمُوا فِيْكُمُ الصَّلَاةَ أَلَا مَنْ وَيْلَ عَلَيْهِ، وَالْفَرَآءَ يَأْتِي شَيْئًا مِنْ مَعْصِيَةِ اللَّهِ، فَلَيْكُرْهُ مَا يَأْتِي مِنْ مَعْصِيَةِ اللَّهِ، وَلَا يَنْزَعَنَّ يَدًا مِنْ طَاعَةِ

«Имом-раҳбарларингизнинг яхшилари сизлар уларни яхши кўрадиган, улар ҳам сизларни яхши кўрадиган, сизлар уларнинг ҳаққига дуо қиласидиган, улар ҳам сизларнинг ҳаққингизга дуо қиласидиганларидир. Имом-раҳбарларингизнинг ёмони эса, сизлар уларни ёмон кўрадиган, улар ҳам сизларни ёмон кўрадиган, сизлар уларни лаънатлайдиган, улар ҳам сизларни лаънатлайдиганидир. Уларга қарши курашмаймизни, ё Росууллоҳ, дейилди. Ул зот бундай дедилар: Йўқ, модомики намозни барпо қилар эканлар (курашмайсиз). Қачон бошлиқларингизда бир оз ёқтирмайдиган ишни кўрсангиз, бас, унинг амалини ёмон кўринглар, аммо итоат қилишдан бош тортманглар».

Баъзи ривоятларда

«لَا مَا أَقَمُوا فِيْكُمُ الصَّلَاةَ، لَا مَا أَقَمُوا فِيْكُمُ الصَّلَاةَ»

«... Йўқ, модомики намозни барпо қилар эканлар (курашмайсиз)», деган жумла икки марта ёки уч марта такрор келган ва бу таъкидлаш учундир.

Умму Саламанинг «мудом намозни барпо қилар эканлар», деган ривояти:

«Сунани Абу Довуд»да Набий ﷻнинг завжалари Умму Саламадан ривоят қилинадики, Росууллоҳ ﷻ бундай марҳамат қилдилар:

«سَتَكُونُ عَلَيْكُمْ أَئِمَّةٌ: تَعْرِفُونَ مِنْهُمْ وَتُنْكِرُونَ، فَمَنْ أَنْكَرَ إِلِسَانَهُ فَقَدْ بَرِئَ، وَمَنْ كَرِهَ بِقُلْبِهِ فَقَدْ سَلِمَ، وَلَكِنْ مَنْ رَضِيَ وَتَابَعَ! فَقَبِيلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَفَلَا نُعَاتِلُهُمْ؟! قَالَ: لَا مَا صَلُوَا

«Сизларга шундай имом-раҳбарлар келадики, сизлар уларнинг (харом ишларини) билиб, бундан қайтарасизлар. Бас, ким тили билан қайтарса, жавобгарликдан қутулибди, ким қалби билан қайтарса, гуноҳдан саломат қолибди. Бироқ, ким рози бўлса ва

эрғашса... Ё Росууллоҳ, уларга қарши жанг қилмаймизми? дейилди. Шунда Росууллоҳ ﷺ: Йўқ, мудом намозни адо қилар эканлар (жанг қилмайсиз), дедилар».

Баъзи ривоятларда «**صاموا وصلوا**» «рўза тутар ва намоз ўқир эканлар», деган лафзда келган:

Пайгамбар ﷺ

«أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِخَيْرٍ كُمْ بِخَيْرٍ عَمَالُكُمْ وَشَارِهِمْ؟ قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: حَيَا تُهُمْ لَكُمْ مَنْ تُحِبُّونَهُ وَيُجْبُكُمْ، وَتَدْعُونَ اللَّهَ لَهُمْ وَيَدْعُونَ اللَّهَ لَكُمْ. وَشَرِارُهُمْ لَكُمْ مَنْ تَبْغِضُونَهُ وَيَبْغِضُونَكُمْ، وَتَدْعُونَ اللَّهَ عَلَيْهِمْ وَيَدْعُونَ اللَّهَ عَلَيْكُمْ. فَقَالُوا: أَلَا نَعَاتِلُهُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: لَا، دَعْوُهُمْ مَا صَامُوا وَصَلَوَا»

«Сизларга раҳбарларингизнинг яхшилари ва ёмонлари хақида хабар берайми? – дедилар. Саҳобалар албатта хабар беринг, ё Росууллоҳ, дейишди. Ул зот бундай дедилар: Уларнинг яхшилари сизлар уларни яхши кўрадиган, улар ҳам сизларни яхши кўрадиган, сизлар уларнинг ҳаққига дуо қиладиган, улар ҳам сизларнинг ҳаққингизга дуо қиладиганлариdir. Уларнинг ёмони эса, сизлар уларни ёмон кўрадиган, улар ҳам сизларни ёмон кўрадиган, сизлар уларни дуои бад қиладиган, улар ҳам сизларни дуои бад қиладиганлариdir. Шунда саҳобалар, ё Росууллоҳ, уларга қарши жанг қилмаймизми? – деб сўрашди. Йўқ, мудом рўза тутиб, намоз ўқир эканлар (уларга қарши жанг қилмайсиз), дедилар». (Ғоят ҳасан ривоят).

Саройпарастлар одатига кўра, ушбу нусусларни битта маънода, яъни, «**ما صلوا ما أقاموا فيكم الصلاة**» «**ما صلوا ما أقاموا فيكم الصلاة**» сўзини ҳукмдорнинг намозини якка ҳолда намоз ўқиши, деб тафсир қилишяпти... сўзини мудом бизга намоз ўқишимизга рухсат берар эканлар, дея тафсир қилишяпти!!! Бу ерда яна ўша хато аниқ кўриниб турибди: тор ёндашиш ва соглом фикҳий изланишнинг йўқлиги...

Мисол учун, (**ما أقاموا فيكم الصلاة**) иборасини оладиган бўлсак, масала ҳукмдорнинг намозни барпо этишга рухсат беришига ва ўзи ҳам намозни барпо этишига чекланмаганини, балки, бундан ҳам кенг қўламда эканини гувоҳи бўламиз. Чунки ҳукмдорнинг намозни барпо қилиши масжид имомининг намозни барпо қилишидан фарқ қилади. Сабаби шундаки, ҳоким ушбу ҳукмни адо этиш орқали унинг барча аҳкомларини барпо қилган бўлади. Шу жумладан, намозни тарқ этишга қўлланувчи жазони татбиқ қилиш ҳукми ҳам. Ҳадиснинг маъноси агар ҳукмдор орангизда намозни барпо этмаса, унга қарши жанг қилинг, демакдир. Ҳукмдорнинг

намозни барпо этиши Умматни намозга даъват қилишини, бернамозлардан ҳисоб талаб этишини англатади. Чунки бернамозлардан ҳисоб талаб қиласлик билан, даъват – агар даъват аслида мавжуд бўлса – юзаки, пуч, вокеликда йўқ ёлғон даъватга айланади. Бугунги аср тилида намозни тарк этгандарни муҳосаба қилишнинг маъноси давлатнинг бу соҳада муайян жазо қонунларини татбиқ этиши кераклигини англатади. Таъкидлаш жоизки, қози Йёзнинг ҳисоблашича, агар имом-раҳбар намозга даъват қилишни тарк этса, унга куфр сизиб кираётган ва бу билан раҳбарликдан туширилган бўлади.

Булар битта ҳадиснинг маънолари. Аммо бу ҳадисга қариналар келтирсак ва унинг мисолидаги бошқа ҳадисларни ҳам келтирадиган бўлсак, намозни барпо этишдан мурод, бутун бир дини Исломни қоим қилиш эканлигига мутлақо шубҳа қолмайди. Зотан, ҳадисда намознинг келиши, нарсани ундаги энг асосий жиҳат билан қўшиб зикр қилиш бобига киради. Масалан, раҳбар-волий намознинг амири бўлгани каби.

Намозни барпо этмоқ динни қоим қилмоқ ва Қуръонни татбиқ этмоқ эканига энг кучли далиллардан бири, имом Бухорийнинг Анас ибн Моликдан қилган ривоятидир. Унда Росууллоҳ عليه السلام бундай дейдилар:

«اسْمَعُوا وَأَطِيعُوا وَإِنِ اسْتَعْمَلْ عَلَيْكُمْ عَبْدٌ حَبْشَيٌّ كَانَ رَأْسَهُ زَبِيَّةً مَا أَقَامَ فِيْكُمْ كِتَابَ اللَّهِ

«Устингизга боши майиздек бўлган бир ҳабаш қул амир қилиб тайинланса ҳам – модомики, ўртангизда Аллоҳнинг китобини қоим қилар экан – қулоқ солиб итоат қилинглар». Умму Ҳиссин ҳадисида айтилишича, мен Росууллоҳ عليه السلام нинг видолашув ҳажида бундай деганларини эшитганман:

«إِنْ أَمْرَ عَلَيْكُمْ عَبْدٌ مُجَدَّعٌ، يَقُوْدُكُمْ بِكِتَابِ اللَّهِ، فَاسْمَعُوا لَهُ وَأَطِيعُوا»

«Агар сизларга Аллоҳнинг Китоби билан бошқарадиган бурни кесилган қул амир қилиб тайинланса ҳам унга қулоқ солиб итоат қилинглар». (Бу саҳих ҳадис, уни Муслим, Насоий ва Аҳмад бир неча фоят саҳих санадлар билан ривоят қилишган, Ибн Можжа ҳам ривоят қилган).

Аллоҳнинг Китоби билан етакчилик қилаётган, орамизда Қуръон шариатини татбиқ қилаётган киши қулоқ солиб, итоат қилишимизга лойиқдир. Ҳатто ҳабибимиз Мустафо صلی الله علیه و آله و سلم Аллоҳ динининг итоат қилишимиз вожиб бўлган раҳбарлар томонидан тўла татбиқ этилиши шартлиги ҳақида фоят аниқ баён қилганлар:

«إِنَّ هَذَا الْأَمْرَ فِي قُرْيَشٍ لَا يُعَادِيهِمْ أَحَدٌ إِلَّا كَبَّهُ اللَّهُ فِي النَّارِ عَلَى وَجْهِهِ، مَا أَقَامُوا الدِّينَ»

«Бу иш Қурайшга топширилган – модомики, намозни барпо қилишар экан – уларга ҳеч ким қарши чиқмайди, агар қарши чиқса, уни дўзахга улоқтирилади». (Имом Бухорий ривояти). Демак, Аллоҳнинг Китоби билан ҳукм юритиш, яъни, шариатни ҳукмрон қилиб, динни барпо этиш итоат қилишимиз вожиб бўлган раҳбарларнинг раҳбарлик шартидир. Бироқ бизга Фарб қонунлари билан етакчилик қилаётган ва илмоний мабдани барпо этаётгандарга келсак, уларга қулоқ ҳам солинмайди, итоат ҳам қилинмайди, эргашилмайди ҳам.

Шуни эслатмоқ лозимки, юкорида очик куфр келтириш ва орамизда намозни барпо этиш ҳақидаги барча нусуслар Уммат томонидан байъат қилинган ва маъруф билан итоат қилмоқ вожиб ҳисобланган, уларда очик куфр қўринган шаръий халифалар ҳақидадир. Аллоҳнинг шариатини тарқ қилган анави тоғутлар ҳақида эмас. Чунки бу кимсаларга қулоқ солиб итоат қилинмайди, улар ҳалол ва ҳаромни белгилашда шаръий ҳуқуққа эга эмас. Бизнинг уларга нисбатан фақат битта йўлимиз бор, у ҳам бўлса, одамларни уларга қарши даъват қилиш ва ағдариш учун нусрат талаб қилишдир.

Энди, сўнгги масала, яъни, анавилар дастаклаётган зўравонлик билан бошқарувга келиб олган султон масаласига ўтамиз:

Хижрий 1435 йил 14 муборак Рамазон, милодий 2014 йил 12 июлда Хизб ут-Таҳрирнинг саволга жавоб нашрасида бундай сўзлар келган:

«Баъзи фикҳ китобларида келган (мутағаллиб) куч билан келган султон мавзусига келсак, унинг маъносини яхшилаб тушуниб олиш лозим. У билан бирон таянч қачон ва қандай қилиб шаръян тикланиши мумкинлигини, у билан бирон таянч қачон ва қандай қилиб шаръян тикланмаслигини, аксинча ўз аҳлига бир фалокат бўлишини тушуниб олмасдан туриб, «мутағаллиб султон» деган лафзни қуруқ қайта-қайта такрорлайвермаслик керак!

Мутағаллиб султон мусулмонлар қони тўкилгани ва уларга зўравонлик қилиб уларни мажбурлагани учун гуноҳкор бўлади, у шаръий тариқатга хилоф бўлгани учун у билан Халифалик шаръян тикланмайди... Лекин фуқаҳолар орасида мутағаллиб султоннинг бошқаруви агар унда қатор шартлар ҳақиқатда топилса, шаръий бошқарувга айланади деган раъйни билдирганлар ҳам бор. Ана шу шартларнинг энг кўзга қўрингани қўйидагилар:

а) У атрофидаги минтаقا бўйича давлатнинг таянч омиллари мавжуд бўлган бир юртда ғолиб бўлиши, натижада бу давлатда барқарор бошқарувга эга бўлиши, бу давлатда юртнинг унинг

атрофидаги миңтақага нисбатан ички ва ташқи жиҳатдан хавфсизлик ва тинчлигини сақлай оладиган бўлиши шарт.

б) Исломни ана шу юртда адолат билан ва яхши татбиқ этиши, одамлар ўртасида гўзал сийрат билан иш юритиши, сўнг уларни яхши кўриши, улар ҳам уни яхши кўриши ва ундан рози бўлиши лозим.

в) Ана шу юртдаги одамлар зўрлик ва мажбурлаш билан эмас, ўз ихтиёрлари ва розилик билан инъикод байъатини беришлари, бу шаръий байъат шартлари асосида бўлиши керак. Ана шу шартлардан бири байъатнинг аслида мутағаллиб султон гурухи томонидан эмас, асосан ана шу юрт аҳли томонидан берилишидир. Чунки Росулуллоҳ га эргашилса шаръий байъат шундай бўлади. Чунки Росул байъатни ўзининг муҳожир асхобидан эмас, асосан Мадинаи Мунаввара аҳли бўлган ансорлардан уларнинг ихтиёри ва розилиги билан олишга ҳарис бўлдилар. Иккинчи Ақаба байъати шуни айтиб турибди.

Шундай қилиб, юқорида айтилган учта шарт ўзида топилмаса мутағаллиб султон гуноҳкор бўлиб қолаверади, фақат шу учта шарт ўзида топилсанга ўшанда гуноҳдан қутулади, ўшанда мутағаллиб султоннинг бошқаруви розилик ва ихтиёр билан берилган ана шу лаҳзадан бошлаб шаръий бошқарувга айланади. Мана шу мутағаллиб султон воецидир. Яхши тинглаган одам буни тушуниб олса керак... Бу шартлар анави эълон эгаларида топилмагани аниқ кўриниб турибди. Аксинча улар ўзларини ва эълонларини ноҳақ тарзда зўрлаб тиқиширишди». Иқтиbos тугади.

Фуқаҳолар агар мутағаллиб султон жума намозлари, ҳайит намозлари ва жиҳодларни барпо қилса, кўп ҳолларда мазлумларга адолат қилса, унга итоат қилиш вожиб эканига ижмо қилдилар. (Ибн Батол «Саҳих Бухорий шарҳи 327/2).

Мана, Аллоҳ сизга марҳамат қилсин, кўринг мутағаллиб султонга итоат қилиш накадар вожиблигини. Кейин «жума намозлари, ҳайит намозлари ва жиҳодларни барпо қилса, кўп ҳолларда мазлумларга адолат қилса», деган сўзлардан итоат қилинадиган мутағаллиб ким экани ҳам аён бўлди. Яъни, юқоридаги ҳадислардан айтганимиздек, динни барпо қилиб, Аллоҳ Китобини қоим қилса, у билан бошқарса, юрту фуқарони озод этиш учун жиҳод байробини кўтарса, у итоат қилинадиган мутағаллиб бўлади, анавилар иддао қилаётган мутағаллиб эмас!

Сўзимиз ниҳоясида, уларнинг воелилка нусусларни туширишдаги хатолари ҳақида сўз юритсак:

Биз манотни амалга ошириш ва нусусларни тушунишда хато қилдик. Лекин бундан ҳам аянчлиси, айни таклиф соҳиблари ушбу ҳадиси шарифлардаги нусусларни Умматимиз устидан ҳукм юритаётган жинояткор тоғутларга туширишпти.

Биз мана шундай қатор нусусларни келтириб ўтар эканмиз, суннати мutoххара ҳадислари икки турли матнда келганини гувоҳи бўламиш:

Уларнинг бири, Уммат томонидан байъат қилинган, Ислом билан бошқаришган, аммо зулм қилишган ёки фосиқ бўлишган шаръий халифалар ҳақида сўзловчи ҳадислар. Буларга нисбатан Аллоҳ бизга сабр қилишни ҳамда – очиқ куфр ёки очиқ осийлик каби – «қизил чизиқ»дан ошиб кетишмаган бўлса уларнинг озорларини кўтаришни буюрди. Аммо очиқ куфр ёки очиқ осийлик содир этишган бўлса, Уммат томонидан улар ағдарилиши шарт бўлади.

Иккинчи турдаги ҳадислар Аллоҳнинг ҳукмини бекор қилишган, одамларни қул қилишга тил бириттиришган тоғутлар ҳақида сўз юритади. Бу каби ҳукмдорларга маъруфда ҳам, мункарда ҳам қулоқ солиб итоат қилинмайди. Аксинча, уларга сукут қилгани учун Уммат қаттиқ гуноҳкор бўлади. Биз бу ҳокимиятпаст бадбаҳт ҳукмдорлар сабабли келиб чиқкан танглиқдан Аллоҳ ва Росули каримга нола қиласиз... Улар келтирган танглик Умматимизни ўз динида фитнага гирифтор этди, ҳалим мўмин нима қиларини билмай қолди... Бас, бундай ҳукмдорларга биз Росулимиз ﷺ шундай бир ҳадисини баён қилиб берамизки, бу ҳадис дилларимизни хотиржамлик ва сукунатга буркайди, танглик келтирганлар дилини ғам ва кирликка булгайди. Отам ва онам сизга фидо бўлсин эй Росууллоҳ, биз сизни ўзимизга ёрдам берәётганингизга, анавиларга жавоб қилаётганингизга гувоҳ бўлдик: Абу Утба Хулоний айтади: Росууллоҳ ﷺ бундай марҳамат қилдилар:

«لَا تَحْرِجُوا أُمَّيَّةً ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، اللَّهُمَّ مَنْ أَمْرَأْتَ مَّعِيَّا لَمْ تَأْمُرْهُمْ بِهِ، أَوْ آمَرْهُمْ فَإِنَّهُمْ مِنْهُ فِي حَلٍ»
«Умматимни танг аҳволга солманглар (бу сўзни уч бор тақрорладилар). Аллоҳим, ким Умматимни Сен буюрмаган ёки мен буюрмаган нарсага буюрса, улар уни тўғри деб ҳисоблаб танг аҳволга тушиб қолишмасин». (Ибн Ҳиббон шарти билан ҳасан сахих).

Сўзимиз ниҳоясида бундай кимсаларга айтар сўзимиз: Бас, етар тоғутларга шунча сифинишганинг, чунки уларга итоат қилиш-

сигинишдир: Адий ибн Хотимнинг ривоят қилишича, у Набий
дан ушбуни эшитган экан: Росулуллоҳ

﴿أَتَخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَنَهُمْ أَرْبَابًا مِّنْ دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ أَبْنَى مَرِيمَ وَمَا أُمْرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَهًا وَاحِدًا لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾

«Улар Аллоҳни қўйиб ўзларининг донишмандларини ва
роҳибларини ҳамда Масиҳ ибн Марямни парвардигор қилиб
олишиди. Ҳолбуки, фақат ягона Аллоҳга ибодат қилишга
буорилган эдилар. Ҳеч илоҳ йўқ, фақат Унинг Ўзи бордир, У
(Аллоҳ) уларнинг ширкларидан покдир» [Тавба 31]
оатини ўқидилар. Мен ул зотга «биз уларга ибодат қилмаганмиз»,
дедим. Ул зот

«أَلَيْسَ يُحَرِّمُونَ مَا أَحَلَ اللَّهُ فَتَحَرِّمُونَهُ، وَيَحْلُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ فَتَحَلُّونَهُ؟»

«Улар Аллоҳ ҳалол қилган нарсаларни ҳаром қилиб беришса,
сизлар ҳам ҳаром деб билардингиз. Аллоҳ ҳаром қилган
нарсаларни ҳалол қилиб беришса, сизлар ҳам ҳалол деб
билардингиз, шундай эмасми», дедилар. Мен «ха, шундай»,
дедим.

«فَتَلَكَ عِبَادَتُهُمْ»

«Мана шу уларнинг ибодат қилишгани», дедилар.

«Биз ҳукмдорларга ибодат қилмаяпмиз!!! Аксинча, Аллоҳ Таолога ибодат қиляпмиз!», деган ибора ушбу масалани ҳаддан ташқари бўрттириб юборадиган провокацион иборадир. Буни ёвуз ҳукмдорлар билан бўлган ўзининг хатарли алоқасини батамом инкор этувчи bemaza-betamiz кимсалар айтишяпти... Мудом уларнинг ҳукмдорларга эргашиши ибодат экан, уларни ўзига дўст тутаётган, яхши кўриб, қилмишларини оқлаётган, уларнинг йўлига одамларни даъват қилиб, улар билан фахрланиб, ёвуз ишларига қонунийлик тусини бераётганларни нима дейиш мумкин?!

Бут ва санамлар ибодат учун албатта қўлда тошдан ясалиши шарт эмас. Балки қўлда ёзилган конституция ҳам, қўлларини бигиз қилган шахслар ҳам, бу бигиз қилинган қўлларни ўпган шайхлар ҳам бут сифатини ўташи мумкин... Аммо уларга қарши ўз Уммати истиқболини ва ака-укалари тақдирини қизғаниб ҳайқираётган мушфик қалблар бор. Бу қалблар ҳукмдорларимизнинг гуноҳкор ва шафқатсиз қўллари содир этаётган субути ва далолати қатъий очиқ ҳаром ишларни ҳалигача кўриб, миқ этмай келаётган, ҳатто қалби титраб ҳам қўймаётган кимсаларга қаратса ҳайқирмоқда. Бу

кимсалар титраш у ёқда турсин, ҳатто хукмдорларга ҳафсала билан эргашишяпти...

Залолатга етакловчи бу подшоҳлар ўйинларига ҳатто шу кунгача алданишда, уларнинг дажжоллигига чув тушишда ҳамон давом этаётган қасрлар роҳиблариға ва сарой уламолариға айтар сўзимиз: Ибодатларингиз ва дўстлигингизда эҳтиёт бўлинг-сақланинг! Биз хужжатлар Умматимиз, роҳиблар уммати эмас, аҳкомлар Умматимиз, хукмдорлар уммати эмас. Ақл кўзи билан қаранг, Аллоҳ ҳатто Ўзининг йўлига эргашишни бизга амр қилган пайтда ҳам ақлан эргашишни талаб қилди. Аллоҳнинг йўлини эса, ҳаргиз сохта кўз-ёшлар ювиб кетолмайди, ёлғон фатволар ўзгартиrolмайди, юзаки манфаатлар билан сотиб олинмайди... Дажжоллар бу нарсалар билан бизни Аллоҳ йўлидан адаштиришмоқчи, холос. Бас, дилларингизни покланг, одамлар билмасдан ва қўркувдан худо қилиб олган «улуғ» лақаблардан тозаланг!! Подшоҳ, султон, улул амр (иш эгаси), раҳбар ва ҳоким булар Аллоҳнинг, яъни хукмдорлик, буюклиқ, улуғликка лойик зотнинг амр-фармонларидир. Аллоҳнинг амр-фармонлари анави саллаю чопонлар эмас. Балки Аллоҳнинг фармонлари уламоларга шаръийлик баҳосини берувчи ва уламоликни улардан тортиб олувчидир. Шунингдек, режимларга шаръийлик тусини берувчи ва улардан буни тортиб олувчи нарса куч ҳам, зўравонлик ҳам, обрў ҳам, тобелик ҳам, мол-давлат ҳам эмас.

Аллоҳим, қалбларни бошқариб турувчи ҳам, айбларимизни яширувчи ҳам Ўзингсан, бу қалбларимизни Ўзингнинг хукмдор ва султонингдан бошқасига дўст бўлишдан покла.

Аллоҳим, раҳбарларимиз ва катталаримиз ҳалқимизни йўлдан уришиди... Бизни ушбу ҳалқни Сиротул мустақиминга етакловчилардан қил.

Аллоҳим, нури илоҳинг ила йўлимизни ёритиб, бизни ақвиёларга эргашишдан анбиёларга эргашиш томон йўлла.

Ё Рабб, бизни йўлдан ураётган инсу жинни охиратдан олдин бу дунёда оёқларимиз билан эзиб, тубан қилишимиз учун уларни бизга қўрсат. Эй ҳар бир нарсани назорат қилгувчи Роббимиз, бу хукмдорлар фитналарига якун яса, макр-тузоқларини фош эт, уларнинг ибодатхоналарини қўлларимиз билан яксон этишимизга Ўз курдатинг ва кароматинг ила мұяссар айла. Уларнинг фитналар билан ҳалқимизни алдаётган бу кунларини сўнгги кунларга ва Сенинг нури илоҳингни қўйиб, ибодат қилишаётган тахтларини сўнгги тахтларга айлантирил. □

ИСЛОМНИНГ ҲАЁТГА ҚАЙТИШИ НИМАНИ АНГЛАТАДИ? УНИ ҚАЙТАРИШНИНГ ШАРЪИЙ ТАРИҚАТИ НИМАДАН ИБОРАТ?

Абдуллоҳ Қози – Яман

Исломий Уммат шундай ҳолатга етдики, унинг воқесига назар юритиш ҳамда Аллоҳ ва Росули рози бўладигандек яшаяпмизми, деб савол ташлашимиз лозим бўлиб қолди.

Бугун Исломий Уммат Аллоҳ рози бўладиган ва У Зот буюрганидек яшамаяпти. Чунки Аллоҳ Азза ва ЖАЛЛА мусулмонларга Исломдан бошқасини дин деб қабул қилмасликка ва Мұхаммад ғәнинг шариатидан бошқасини программа ва йўл сифатида қабул қилмасликка буюрган. Исломий Уммат ўтмишда Аллоҳнинг буйруқларини бажарган ва қайтарувларидан қайтган ҳолда яшади. У Аллоҳ йўлида жиҳод қилди, ҳақ йўлда маломатчининг маломатидан қўрқмади. Лекин Аллоҳнинг буйруқларини бажариш, қайтарувларидан қайтиш ва У Зотнинг йўлида жиҳод қилишни тарқ этгач, қолоқлаша бошлади. **Мусулмонларнинг бу даражада қолоқлашишига сабаб нима?**

Мусулмонларнинг бу даражадаги хатарли ҳолатга тушиб қолишининг сабаби Уммат душманлари Исломни мусулмонлар ҳаётидан ажратишида ютуққа эришганидадир. Чунки душманлар мусулмонларнинг аксариятида Ислом бошқа нарса, ҳаёт эса сиёсий, иқтисодий ва ижтимоий низомлари билан бошқа нарса деган фикрга қаноат ҳосил қилдира олди... Шунингдек, Ислом ҳаётнинг бирор соҳасига алоқаси йўқ ва қачон мусулмонлар ўз динидан воз кечсалар ҳаёт саодатли бўлади, деган фикрга қаноат ҳосил қилдира олди. Натижада, мусулмонлар ҳақиқий баҳтини йўқотди, бошбошдоқлик ёйилди, аҳвол қийинлашди. Мусулмонлар танг аҳволга тушиб қолди.

Шубҳасизки, мусулмонлар ўзларининг аҳволига бир назар ташлаши лозим. Чунки бу аҳвол энг тубан аҳвол бўлиб, ундан на Аллоҳ Таоло, на Росули ва на мўминлар рози бўлади. Назар юритиш деганда воқени тиниқ тушуниб, иллатни топишга айтилади, иллат эса сифатлар билан билинади. Шунингдек, аҳволни Ислом гуллаб яшнаган пайтдаги ҳолатга қайтариш ва касални тубдан даволаш учун жиддий ва доимий ҳаракат қилишга айтилади.

Одамлар баъзида бугун мусулмонлар устидан ҳукмрон бўлиб турган бошқарув низоми ҳақида Аллоҳнинг ҳукми қандай? Бу Аллоҳ Таоло бандалари учун рози бўладиган бошқарувми? Ёки у Аллоҳнинг динига алоқаси бўлмаган низомми? – деб сўраб қолади.

Ҳар қандай ақли бор инсон унутмаслиги керакки, ер ёлғиз Аллоҳницидир, барча маҳлукотлар у зотнинг бандасидир ва банда ўз холиқига ибодат қилиш ёки қилмасликда ихтиёrsизdir. Шунинг учун маҳлуклар холиққа итоат қилиши вожиб.

﴿وَمَا حَلَقْتُ أَجِنَّ وَأَلِإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونَ﴾

«Мен жин ва инсни фақат Ўзимга ибодат қилишлари учунгина яратдим» [Жин 56]

Инсон ўз уйи, ишхонаси ва тижорат дўконида бошқасининг буйруғи, таълими ва йўлланмалари ижро қилинишини хоҳламайди. Шунингдек, унинг буйруғига хилоф иш тутган кишидан ғазабланади ва уни жазолайди. Шундай экан, буюк яратувчи бўлган Аллоҳнинг бандалари у зотдан бошқасининг буйруғига итоат қилиши яхшими? Ёки бандалар ризқ берувчи Аллоҳдан бошқасига шукр қилиши ва Аллоҳга куфр келтириши яхшими? Йўқ албатта, барча мулк ва маҳлуклар ўша зотницидир, шунингдек ҳар қандай катта ва кичик ишларга буюриш ва қайтариш ҳам ўша зотницидир.

Демак, хулоса битта, у ҳам бўлса, Аллоҳнинг ерида Аллоҳнинг бандаларига У Зотнинг шариатидан бошқа низомни татбиқ қилиш мумкин эмас. Аллоҳнинг калимаси олий бўлиши учун мусулмонлар Аллоҳнинг шариатидан бошқа низомга қарши курашишлари вожибdir.

Аммо мусулмонларнинг ижтимоий, иқтисодий ва таълимий жиҳатдан алоқаларини тартибга соладиган низомларга келсак, биз «бошқарув низоми» деганда барча жиҳатлар, яъни сиёсий, иқтисодий, ижтимоий ва бошқа барча низомларни эътиборга оляпмиз. Чунки Исломдан бўлмаган барча нарсалар Аллоҳнинг наздида ҳеч нарса эмас. Шундай экан, мусулмонлар ўзлари яшаётган ёмон воқени ўзгартириш учун ҳаракат қилишлари вожиб. Шунингдек, бу «маъруфга буюриш ва мункардан қайтариш» бобидан бўлган шаръий вожибdir. Бу мақсадга етиш йўли эса, мусулмон ўз дини ишлари ва ҳукмларини билиш ва

жамиятга динни етказиш билан бошланади. Сўнгра Аллоҳнинг ҳукми ҳамда буйруқ ва қайтарувлари бандалари орасида татбиқ қилингунига қадар ғоя сари мустаҳкам йўлда юриш билан бўлади.

Биз мусулмонларнинг муаммолари Исломга қайтиш билан ечилади, деб кўп эшитганмиз. Лекин аксар мусулмонлар бу иборанинг маъносини яхши тушунмайдилар. Қолаверса, уларнинг мақсади аниқ ва ушлаган йўли равshan эмас. Шунинг учун бу шарҳланиши лозим бўлган ишдир. Исломга қайтиш иборасининг қўлами кенг бўлиб, мусулмонлар Аллоҳ ва Росули рози бўладиган ҳолатда эмаслар, бошқача айтганда улар тўғри йўлдан адашиб, заиф ва хор аҳволда яшашмоқда, деганидир. Иккинчидан ечим ва муолажа факат Исломдадир, деган маънодадир.

Демак, Исломга қайтиш иборасининг маъноси хайрон бўлган, саросимага тушган ва касал бўлган одам ечим ва даво берадиган зотга мурожаат қилиши лозим деганидир. Одамларнинг «Исломга қайтиш» ҳақидаги гаплари ва унга қандай қайтиш йўли ҳақидаги саволлари уларнинг қалбларида яширинган ушбу сезгидан келиб чиқади. Чунки ҳар бир мусулмон гарчи осий бўлса-да, бирор муаммонинг ечими ва муолажасини Исломдан бошқасида деб билмайди. Лекин қайси Исломга қайтишимиз лозим? У дарвешлар Исломими? Ёки жузъий ечим берадиган ва Исломни даражама-даражага татбиқ қилишга рухсат берадиган Исломми?... Йўқ, бу тўғри йўналиш эмас ҳамда шаръян талаб қилинган йўл эмас. Балки талаб қилинган йўл – Росууллоҳ ва тўғри йўлни тутган рошид халифаларга эргашишдир. Чунки улар ўз ҳаракатлари билан жамият барпо қилишиб ҳамда жиҳод қилиб, Аллоҳдан ёрдам сўраб ва Аллоҳга таваккул қилиб, давлат тиклашди. Исломий ҳаёт ҳақида гапириш билан Ислом ҳақида тўғри тасаввурни бериш қийин. Чунки Аллоҳ Таоло Исломни амалдаги дин бўлишига рози бўлган, ким уни тотиса билади. Шунинг учун инсонлар Исломни ҳаётда тўғри татбиқ бўлганини кўрсалар, унинг қадрини билишади. Ислом бошқа динлардан алоҳида ёлғиз диндир. Чунки у Аллоҳ Таолонинг шариатидир. Бу шариатдан бошқаси одамлар томонидан ишлаб чиқилган ва Аллоҳнинг шариати билан бошқа шариатлар ўртасида улкан фарқ мавжуд. Шундай экан, Исломни бугунги кунгача олиб келган тариқати нимадан иборат?

Исломдаги тарикат мавзусига назар ташлар эканмиз, уни фикрат билан боглашдан бошқа чора йўқ. Ислом фикрат ва тарикатдан иборат бўлиб, айрим шаръий ҳукмлар фикратга алоқадор бўлса, айримлари тарикатга алоқадор. Ислом мана шулардан таркиб топган. Ислом оламшумул мабда эканини баён қилиш ва Исломни ҳаётда татбиқ бўлишига сабаб бўладиган нарсани тушунтириш ҳамда унинг воқеси бўлмаган, китоблар ичидагина мавжуд бўлган таълимотлар эмаслигини билдириш учун уни фақат мана шу жиҳатдан баҳс қиласиз. Исломдаги фикратга оид аҳкомлар инсоннинг яратувчиси, ўзи ва бошқалар билан бўладиган алоқаларини тартибга соладиган фикрларни ўз ичига олади. Демак, улар ақида, ибодат, ахлоқ, муомала, емоқ-ичмок, ва иқтисодий, сиёсий, ижтимоий низомлар ҳақидаги фикрлардир... Тарикат аҳкомлари эса, фикратга оид аҳкомларни ҳимоя қиласиган, уларни ёядиган ва ҳаётда татбиқ қиласиган амалий шаръий аҳкомларни ўз ичига олади.

Демак, тарикат ҳукмлари амалга оид шаръий ҳукмлар бўлиб, ўзидан бошқаси, яъни фикратга оид ҳукмлари учун мавжуддир. Тарикат ҳукмлари Исломий давлатга алоқадор ва уни вужудга келтирадиган ҳукмларни, шунингдек жазо чоралари ва жиҳодга алоқадор шаръий ҳукмларни ўз ичига олади... Исломда ҳаётнинг барча жиҳатини тартибга солувчи фикратга оид ҳукмларни татбиқ қиласиган, ижро қиласиган ва одамлар орасида ёядиган ҳукмлар тарикатга оид ҳукмлардир. Чунки Ислом оламшумул мабда бўлгани учун бутун оламга етказилиши лозим. Шунинг учун айтиладики, давлат Исломни татбиқ қилиш, ёйиш ва ақидани муҳофаза қилиш тарикатидир. Шунингдек, шаръий жазо чоралари исломий ҳукмларни ҳаётда татбиқ бўлиши учун тарикатдир.

Халифалик жумхур мусулмонлар ичida раъий омга айланди, ўзлари яшаётган ёмон аҳволдан халос бўлиш уларнинг орзуси бўлиб қолди. Шунингдек, бу нарса айрим исломий ҳаракатларнинг мақсадига айланди. Шундай экан, мусулмонларга Халифаликни тиклаш тарикатини билиш ҳар қачонгидан ҳам кўра кўпроқ лозим бўлиб қолди. Чунки бу ҳақда шаръий далиллар келган.

Агар мусулмон қандай намоз ўқиши кераклигини ўрганмокчи бўлса, намоз ҳақидаги далилларни ўрганади, жиҳод қилмоқчи бўлса, жиҳод далилларини ўрганади, агар закот бермоқчи бўлса,

ҳаж қилмокчи бўлса, шулар ҳақидаги далилларни ўрганади. Шунингдек, у намозни ҳаж далилларидан ёки закотни рўза далилларидан ўрганмайди. Шундай экан, агар мусулмон давлат тикламоқчи бўлса, унинг тиклаш далилларини Росууллоҳ ﷺ нинг шу борада амалга оширган ишларидан олиши вожиб. Чунки Росууллоҳ ﷺ давлат тиклаш тариқати у кишининг сийратида баён қилинган тариқатdir. Давлат тиклаш тариқатини жиход аҳкомларидан излаган ва уни тиклаш учун жанг қилишни тариқат қилиб ушлаган кишилар хато қилишди. Чунки Росууллоҳ ﷺ давлат тиклашдан олдин мутлақо жанг қилмадилар, бошқача айтганда давлат тиклаш учун жангни тариқат сифатида ушламадилар. Балки Росууллоҳ ﷺ бундан қайтардилар ва шу нарсада маҳкам турдилар. Имом Бухорийнинг саҳих тўпламида Хаббоб ибн Арат шундай дейди: Бир куни Росууллоҳ ﷺ каъбанинга салқинида тўнини ёстиқ қилиб ётган эканлар, биз у кишига Аллоҳдан биз учун ёрдам сўрамайсизми? Биз учун Аллоҳга дуо қилмайсизми? – деб шикоят қилдик. Шунда Росууллоҳ ﷺ айтдиларки:

«كَانَ الرَّجُلُ فِيمَنْ قَبَّلُكُمْ يُنْفَرُ لَهُ فِي الْأَرْضِ، فَيُجْعَلُ فِيهِ، فَيُجَاهَ بِالْمُنْشَارِ فَيُوَضَّعُ عَلَى رَأْسِهِ فَيُشَقُّ بِإِثْنَيْنِ، وَمَا يَصُدُّهُ ذَلِكَ عَنْ دِينِهِ، وَيُقْسَطُ بِأَمْسَاطِ الْحَدِيدِ مَا دُونَ حَمِيمٍ مِّنْ عَظِيمٍ أَوْ عَصَبٍ وَمَا يَصُدُّهُ ذَلِكَ عَنْ دِينِهِ。 وَاللَّهُ لَتَبْيَمَ هَذَا الْأَمْرُ حَتَّى يَسْبِرَ الرَّاكِبُ مِنْ صَنْعَاءِ إِلَى حَضْرَمَوْتَ، لَا يَخَافُ إِلَّا اللَّهُ أَوْ الدِّنْبُ عَلَى غَمِيمٍ وَلَكِنَّكُمْ تَسْتَعْجِلُونَ»

«Сизлардан аввалгилар даврида киши ушлаб келиниб, унга чуқур қазилар, сўнг шу чуқурга туширилиб,arra билан бошини ўртасидан иккига бўлиб ташланар эди. Аммо бу нарса уни динидан қайтаролмас эди. Темир тароқлар билар таралиб, гўшти билан суюги ажратиб олинарди. Бу нарса ҳам уни динидан қайтаролмас эди. Аллоҳга қасамки, албатта Аллоҳ бу ишни тамомига етказгай. Ана шунда Санъодан Ҳазрамавтга йўл олган отлиқ ҳеч нарсадан қўрқмай бемалол борадиган бўлади. У фақатгина Аллоҳдан ва қўйларини бўри еб кетишидан қўрқади, холос. Сизлар эса, шошяпсизлар». Ибн Касир тафсирида ибн Аббос айтади: Абдурраҳмон ибн Авф ва бир неча саҳобалар Маккада Росууллоҳ ﷺ хузурига келиб: Эй Аллоҳнинг Пайғамбари биз

мушриклик пайтимида ҳам азиз эдик, лекин имон келтиргач хор бўлдик, дейишиди. Шунда Росууллоҳ ﷺ:

«إِنَّ أَمْرُكُ بِالْعَفْوِ، فَلَا تُفَقِّطُوا النَّاسَ»

«Мен афв этишга буюрилдим, шунинг учун қавмга қарши жанг қилманглар» – дедилар. Ҳар икки ҳодисада ҳам айрим саҳобалар давлат тиклашга шошилдилар ва уни тиклаш учун Росууллоҳ ﷺдан уруш қилишга рухсат сўрадилар. Росууллоҳ ﷺ эса, ҳар иккисида ва ундан бошқа ҳодисаларда ўз тариқатида мустаҳкам турдилар ҳамда ушбу тариқатдан у кишини қайтармоқчи бўлганлардан ғазабландилар. Росууллоҳ ﷺнинг шу йўлда мустаҳкам туриши ва барча озорларни кўтариши бу ишнинг фарзлигига далилdir. Чунки усул коидаларида шундай келади.

Тўғри, Халифаликни тиклаш ҳарбий кучга муҳтоҷ, лекин бу куч уни тиклашга ҳаракат қилаётган жамоада бўлиши талаб қилинган эмас. Балки бу жамоа фақат сиёсий бўлиши лозим ва юқорида айтилган далиллардан бу нарса ёрқинлашди. Ҳарбий куч ушбу жамоага ёрдам берадиган кишиларда бўлиши шарт, токи улар ҳокимиятни қўлга олиб, Халифаликни тикласинлар. Ана ўшалар куч ва ҳимоя эгаларидирлар.

Росууллоҳ ﷺнинг биринчи Исломий давлатни тиклашда юрган йўли мана шудир. У киши куч ва ҳимоя аҳлидан ёрдам сўраганлар. Улар атрофидаги минтақа воесига кўра, давлат асосларини тамсил этишган. Шунинг учун Росууллоҳ ﷺ кучли қабилаларни Исломга даъват қиласа ва улардан ёрдам сўрар эдилар. Шундай қилиб, бир қабила у кишининг муборак оёқларини қонга беласа, бошқаси тўсқинлик қилди, яна бири шарт қўйди. Росууллоҳ ﷺ эса, ўз йўлидан оғишмай Аллоҳ ваҳий қилган нарсада давом этдилар. У киши давлатни тиклаш учун саҳобаларини Маккага ёки бошқа қабилаларга қарши жанг қилишга буюрса бўлар эди. Чунки саҳобалар кучли ва Аллоҳдан бошқасидан кўрқмайдиган жасур эдилар. Лекин Росууллоҳ ﷺ уларни бу ишга буюрмадилар, балки куч ва ҳимоя аҳлидан ёрдам сўрашда давом этдилар. Аллоҳ Таоло у кишига ансорларни йўлиқтириди, Мусъаб ибн Умайр Мадинада Росууллоҳ ﷺ юклаган вазифани уddaлагач, ансорлар Пайғамбар ﷺга иккинчи байъатни беришди. Аллоҳ Таоло Мусъаб ибн Умайрни Исломга ёрдам берадиган куч аҳлига

Исломнинг ҳаётга қайтиши нимани англатади? Уни қайтаришнинг шаръий тариқати нимадан иборат?

йўлиқтирганидан ташқари у Мадинанинг ҳар бир уйига Исломни олиб кирди ва Ислом ҳакида раъий омни пайдо қилди. Ансорлар байъати билан раъий ом бирлашди, сўнг Росууллоҳ ﷺ Мадинада соф байъат орқали Исломий давлатни тикладилар.

Росууллоҳ ﷺ давлат тиклаш йўлида Макка ва унинг ташқарисидаги ҳокимлар томонидан кўп қаршиликларга учрадилар. Улар Росууллоҳ ﷺни ўз йўлидан буриш учун қаттиқ ҳаракат қилишди. Масалан, Маккада Курайш кофирлари у киши даъватини тўхтатиши эвазига мол дунё таклиф қилишди. Шунингдек, бир йил Аллоҳга ва бир йил уларнинг илоҳларига ибодат қилиш, яъни ўзаро бошқарувни таклиф қилишди. Лекин Росууллоҳ ﷺ ўз мабдасидан воз кечишга кўнмадилар. Макка ташқарисида эса, қабилалардан бири ёрдам қилиш эвазига у кишидан кейин бошқарув уларнинг кўлига ўтишини шарт қилишди. Росууллоҳ ﷺ эса:

«إِنَّ الْأَمْرُ لِلَّهِ، يَضْعُفُهُ حَيْثُ يَشَاءُ»

«Бу иш Аллоҳники, уни Ўзи хоҳлаганига беради», деб кескин рад этдилар. Яна бир қабила мукаммал бўлмаган бошқарувни таклиф қилди. Шунда Росууллоҳ ﷺ: **«Бу ишга унинг барча жиҳатларини ихота қилган кишигина яроқли бўлади»** деб, уларни ҳам рад этдилар.

Бугун бир неча йиллар ўтди, султон Қуръондан ажралди ва жамиятимиз янги алоқалари туфайли гайриисломий жамиятга айланди. Чунки мустамлакачи кофир бир неча йиллар олдин Халифаликни қулатди ва уни тарқоқ давлатчаларга айлантирди. Бу давлатчалар бошқарувда ботил ақидага таянади. Шунингдек, улар кофир ва малай ҳокимлар зулми остида эзилмоқда. Улар туфайли исломий ҳаётимиз парчаланди ва оламий юришимиз тўхтади.

Мусулмонлар Халифаликни парчалаб, очиқ куфрни намоён қилган кишига қарши туришда бепарволик қилишди ва ўша кундан бошлаб юртларимизда исломий бошқарув тўхтади. Шунинг учун ҳолатимиз Росууллоҳ ﷺ ва саҳобаларнинг ҳижратдан олдинги Маккадаги ҳолатига ўхшаб қолди. Демак, бошидан бошлишимиз, Росууллоҳ ﷺнинг тариқатидан юришимиз, Халифалик давлатини қайта тиклашимиз ва аввалги ғояни амалга оширишимиз лозим. Шунда тўхтаб қолган исломий ҳаётни қайта бошлаймиз, тўхтаб қолган оламий юришимизни давом эттирамиз. Шунда барча ишлар илгаридагидек давом этади.

Бу – Умматнинг бугунги вазифасидир. Чунки у Исломни сақлаши ва татбиқ қилиши вожиб. Уммат салтанат сохибидир,

бошқарув ёки Халифаликка Уммат орқали эришилади. Охирги пайтларда Уммат бошқа халқлар орасида обрў-эътиборини ва Ислом давлати оламдаги етакчилик марказини йўқотгани учун Умматга ички ва ташқи заифлик омиллари сизиб кирди. Шунинг учун Халифалик қулатилганидан кейин аксарият исломий ҳаракатлар Исломни ягона исломий тариқат, яъни Халифаликни тиклаш орқали қайтариш мумкинлигига ақли етмади. Улар турли йўлларга юришди, бир неча марта йўлини алмаштиришди, лекин ягона тариқатдан узоқ бўлгани учун на ўзгартаришга ва на тараққиётга эришишди.

Мусулмонлар бошқа халқлар устидан гувоҳ Уммат бўла туриб, уларнинг давлатлар ҳақидаги тушунчаси беъмани даражага тушиб кетди. Улар Фалаstinни озод қилиш ўрнига музокаралар ўтказиш билан овора бўлиб қолишгани каби, Аллоҳнинг шариатини ҳам алмаштиришди. Улар ўзлари хоҳлаётган давлат ҳақидаги тушунчалари шунчалик бузилганки, уларнинг давлатлари душманлари бўлмиш мустамлакачи кофир бошқарувига бўйсунади. Фалаstin ва Газо каби давлатчалари энг манфур халқ бўлмиш яхудийларга бўйсунади. Яна бир неча гурухлар Шомда Уммат салтанатини босиб олган босқинчи билан урушаётганини топасиз. Лекин улар ҳам салтанатни босиб олиб, гарчи Уммат фарзандларини ўлдираётган бўлса-да, Умматга Ислом Халифалиги тиклагани ҳақида даъво қилмоқда. Яна бири ўзининг ҳарбий жамоасини сиёсий амирлик ҳисоблаётган бўлса, бошқаси Халифалик давлатини дилларда тиклашга ҳаракат қиляпти ва агар дилларда тикласалар воқеий ҳаётда тиклаган бўламиз деб даъво қилмоқдалар. Шундай қилиб биз хасислар дастурхонидаги етимдан ҳам бечора ахволга тушиб қолдик.

Исломий ҳаракатлар тун қоронгулиги кетиб, тонг яқинлашган экан ҳамда юртларида қўзғолонлар бошланган экан, ўтган ишлардан сабоқ олмоғи, асосий масалага эътибор қаратмоғи ва Халифалик давлатини тиклаш учун тез суратда Пайғамбарлари тариқатини ўрганмоғи лозим. Хусусан бугун Қуръон улар орасида тиловат қилинмоқда, мустамлакачи кофир эса унинг фарзандларини қийнамоқда. Бунинг ортидан Умматнинг фасод ахволда экани, хатолар кўплиги ва программаси йўқлиги фош бўлмоқда. Шунинг учун Уммат сабоқ олиш, изланиш ва текшириш орқали Исломга шўнғиши лозим. Шунда у Исломий Умматни Ғарб чангалидан озод қиласиган, йўқотган исломий ҳаётининг фирдавси бўлган Халифалигини қайтарадиган, кучини жамлайдиган, уйқусидан уйғотадиган, лойиҳасини

тиниклаштирадиган, иш тизгинига эга қиласидиган ҳамда Уммат ва атрофдаги оламни қуткарадиган ғалабага эришади.

Ажабланарли жиҳати шундаки, бу ҳаракатлар нима учун ғалабага эришмаяпти? Нима учун Пайғамбарлари кўрсатиб берган шаръий Халифалигини тиклаш тариқатини билишмаяпти? Ахир улар намоз ўқимоқчи бўлган киши намоз далиллари ва аҳкомларини ўрганиши лозимлигини, жиҳод қилмоқчи бўлган киши жиҳод далиллари ва аҳкомларини ўрганиши лозимлигини ҳамда тижорат қилмоқчи бўлган киши савдо, ширкат ва ижара далиллари ва тижорати учун зарур нарсаларни ўрганиши лозимлигини билишадику. Халифаликни тиклашни хоҳлаётган жамоа унинг тариқатини ўрганиши лозим. Намоз шаръий далиллар белгилаб берган сўзлар, феъллар ва маҳсус ҳаракатлар орқали тўла бўлганидек, Халифалик тиклаш жараёни ҳам шу тарзда амалга оширилади. Биласизки, намознинг бирор рукнига путур етиши уни бузади ва савобини йўқ қиласи. Бир аъробий Пайғамбарамиз ﷺ олдида намоз ўқиган эди у киши аъробийга: «Намозингни қайта ўки, чунки сен намозни адо қилмадинг» – дедилар. Намозини бузган кишининг ҳукми намозини адо қилмаган кишининг ҳукми билан бир хилдир. Чунки намозини бузган киши уни шаръий йўл билан адо этмади ва унинг феъли гўё бажарилмагандек, унга ҳеч қандай савоб йўқ. Халифаликни тиклаш тариқатини бузганинг ҳукми ҳам шу кабидир.

Агар Росууллоҳ ﷺ Мадинада тиклаган биринчи давлатда ибрат сифатида кўрсатиб берган нарсани ўрганадиган бўлсак, қўйидагиларни мулоҳаза қилиш мумкин: Биринчидан: Росууллоҳ ﷺ давлат бошқарувини мустақил бошқарув қилдилар. Чунки давлат бошқарув борасида иш тизгинини ушлаб турган Абс ва Хазраж қабиласидан иборат мусулмонлар кучига таянар эди. Бу нарса иккинчи Ақаба байъатида уларга қўйган шартдан қўриниб турарди. Росууллоҳ ﷺ уларга ва ортидаги Мадина аҳлига кафил бўладиган ўн икки етакчини тайинлашларини талаб қиласидилар. Токи, уларнинг юртлари аҳолиси янги давлатга рози экани ва қарши эмаслигини таъминласинлар. Ўз навбатида улар Росууллоҳ ﷺни Мадинага боришларини талаб қилишди. Росууллоҳ ﷺ шу орқали ўз давлати учун мустақил бошқарув ва яқдилликни кафолатладилар.

Иккинчидан: Росууллоҳ ﷺ давлат хавфсизлигини мусулмонлар хавфсизлигига боғлади. Мусулмонларнинг ҳарбий кучи орқали давлат ва Уммат ҳимояси рўёбга чиқадиган бўлди. Бошқача айтганда, давлатда ички ва ташки хавфсизлик ўрнатилди.

Росууллоҳ ﷺ иккинчи ақаба байъати орқали мустакил бошқарувни ўрнатганларидан кейин саҳобаларга: «Аллоҳ Таоло сизлар хотиржам бўладиган ҳижрат диёрини ато этди», – дедилар. Росууллоҳ ﷺ ва муҳожирлар учун ҳижрат орқали мустакил хавфсизлик рўёбга чиқди. Бу нарса Мадина халқининг хурсандчилик билан кутиб олиши ҳамда Мадина яхудийлари, мушриклари ва Абдуллоҳ ибн Убайнинг Ислом салтанатига бўйсунишида яққол кўринди.

Учинчидан: Росууллоҳ ﷺ Мадина Мунавварага кирган ондан бошлаб Исломни тўлиқ ва автоматик тарзда татбиқ қилдилар. Чунки У киши масжид барпо қилдилар ва бу масжид ибодат ва бошқарув марказига айланди. Шунингдек, одамларнинг алоқаларини тартибга келтириш ҳамда улар устидан хукмрон бўлган давлатларининг ҳақиқати ва низомларини белгилаб бериш учун уларга конституцияни эълон қилдилар. Мусулмонлар орасидаги амалий биродарлик ва жамиятдаги иқтисодий мувозанатни рўёбга чиқариш учун муҳожир ва ансорларни ўзаро биродар қилдилар. Росууллоҳ ﷺ шу билан юртни идора қиласидан ва ҳаётнинг барча жиҳатларини назорат қиласидан барқарор муассаса ва жиҳоз орқали бошқарувни тўла қўлга олдилар. Чунки давлат ижроий вужуддир.

Тўртинчи: Росууллоҳ ﷺ ансорлар билан шундай битим туздики, унинг тақозоси билан Мадинада Исломий давлатни тикладилар. Улар билан битим рукнлари ва шаръий шартлари бўлган Халифалик битимини туздилар. Ушбу битим тўғри ва натижали, бошқача айтганда шаръий аҳамиятга эга соф битим бўлди. Шаръий сифатларга эга икки битим тузувчининг мавжуд бўлиши шаръий битим рукнларидандир. Шаръий битимки, битим тузувчи икки тарафнинг розилигини тамсил этади. Шундай экан, бугун Уммат аҳли ҳал вал ақд номли битим тузувчилар, яъни байъат берувчиларни тамсил этса, иккинчи тарафдаги битим тузувчи яъни халифа бўлишни хоҳловчи (байъат қилинадиган) шахсдир. Агар шу икки тараф белгиланган шаръий шартларни тўла эгалласа Халифалик битими тўғри бўлади. Аммо Халифа бўлишни хоҳловчи (байъат бериладиган) шахсда бир неча шартлар тўла бўлиши лозим. Яъни унда ҳеч бўлмаганда инъикод шартлари топилиши шарт. Аммо халифага байъат берадиганлар юрт аҳлидан бўлиб, одамларнинг розилигини гавдалантирадиган ва уларни яқдил қилишга қодир бўлган кишилар бўлиши керак. Мадиналик ансорлар худди шу сифатларга, яъни одамларнинг розилиги ва яқдиллигини гавдалантирадиган иш эгалари эдилар. Шунингдек,

улар Росууллоҳ олдида одамлар устидан кафил эдилар ҳамда Росууллоҳ ни ҳақиқатда танир эдилар. Шунинг учун улар томонидан бўлган байъат дуруст байъат бўлди. Аммо унинг устида битим тузилаётган нарса бошқарув низоми бўлиб, икки битим тузувчи ўртасида унга амал қилиш бўйича битим тузилади. Икки битим тузувчи ёки Халифалик битимиға байъат қилувчилар давлат дастури ва низомларини белгилашда ўзаро рози бўлишлари лозим. Халифалик битимида умумийлик кифоя қилмайди. Бунинг сабаби икки ишда кўринади:

Биринчиси: Давлат ва судни бошбошдоқликдан ҳамда қонунчилик манбасини, шунингдек ижтиҳод тариқатини билмаслиқдан келиб чиқсан ижтиҳодларнинг қўплиги туфайли пайдо бўладиган хукмлардаги қарама-қаршиликдан сақланиш учун.

Иккинчиси: Умматнинг давлатга нисбатан вожиб вазифаси бор, яъни кузатиш ва муҳосаба қилиш, ўша вазифасини адо қилиши учун имконият яратиш. Бу нарса давлат Исломни чиройли татбиқ қилиш ва ҳаётдаги йўлида чиройли давом этишини таъминлайди.

Ансорлар Росууллоҳ билан бошқарув битимини тузишдан олдин, Ақаба байъатидаёқ у киши билан нима устида байъат қилишаётганини аниқ билишган эди. Кейинроқ саҳобалар ҳам Усмон ва Али ларга шарт қўйишар экан, унинг устида битим тузилаётган нарса ёрқин бўлишига қаттиқ туришди. Ўшанда саҳобалар иккисидан бирига битим жорий бўлиши учун уларга бошқарувда ўзларидан олдинги икки халифанинг минҳожига юришни шарт қилишган эди. Чунки одамлар учун зарур бўлган бошқарув низомининг асосларини билмаслик давлат, жамият ва Умматга зарар келтиради. Шунинг учун дастури, минҳожи ва ижтиҳод йўли номаълум бўлган киши билан Халифалик битими тузилмайди.

Исломий Халифаликни тиклаш учун ҳаракат қилаётган жамоат уни тиклашда Росууллоҳ тариқатига эргашиши вожибdir. Шунингдек, бу жамоа уни тиклаш учун белгиланган бевосита амалларни бажариши вожиб ва унга хилоф иш тутиши ҳаромдир. Чунки Ислом давлати факат ўзининг шаръий йўли орқали тикланади.

Исломнинг давлат тиклашдаги тариқатини қуйидаги ишларда қисқача баён қилиш мумкин:

Биринчидан: Жамоат даъватни Исломий Умматга таъсирили қилиб олиб чиқиши лозим, токи Умматда Исломий давлат, унинг дастури ва шариати ҳақида ваъий омдан келиб чиқсан раъий ом

вужудга келсин. Шунда давлат Умматнинг кучли талабига айланади. Росууллоҳ ﷺ Мадинада худди шундай қилдилар, чунки у киши Мусъаб ибн Умайрни Мадина аҳлига юбордилар. Мусъаб уларга белгиланган исломий лойиҳани олиб борди ҳамда уларни ўзига нисбатан қаноат ҳосил қилишлари, унга ва даъватига эргашибилари учун уларни даъват қилди.

Юқоридагилардан аён бўладики, жамоатнинг одамларга турли қуруқ шиорларни ҳамда Умматнинг давлат, жамият ва ҳаётдаги муаммоларига ечим бера олмайдиган жузъий фикрларни тақдим этиши кифоя қилмайди. Бунинг сабаби шуки, салтанат Умматникидир, Уммат Исломни сақлаш ва уни ҳаётда татбиқ қилишдан жавобгардир. Халифа эса, бошқарувда ундан ўринбосар. Шунинг учун Уммат ўзи ўринбосар қилаётган кишини билиши ва уни танлаши учун даъватига рози бўлиши лозим. Умматнинг ихтиёрисиз ҳамда унинг ўзи ва дастурига розилигисиз келган сulton шаръий сulton эмас. Бу сulton гарчи Ислом билан бошқараётган бўлса-да, Уммат унга рози бўлмагани учун бошқарув билан шуғулланиши жоиз эмас. Бу шахс бошқарувдан кетиши вожиб. Чунки Росууллоҳ ﷺ шундай дейдилар:

«عَلَى الْيَدِ مَا أَخَدَتْ حَتَّىٰ تُؤْدِيهِ»

«Агар киши бир нарсани ноҳақдан олган бўлса, қайтаргунича ундан жавобгар». Аллоҳ Таоло бу ҳақда шундай дейди:

﴿وَلَا تَرْكُنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَمَسَكُمْ أَنَّا نَأْنَى﴾

«Зулм иўлини тутган кимсаларга берилиб кетманглар (эргашманглар). Акс ҳолда сизларга дўзах ўти етар» [Худ 113]

Иккинчидан: Жамоат юртдаги армия кўмондонлари каби куч ва ҳимоя марказларидаги нусрат аҳлини излаши керак, токи ўз юритидаги заарали ҳокимлар томонидан босиб олинган салтанатни қайтариб олсин. Чунки Росууллоҳ ﷺ кучли қабилаларни изладилар ва гарчи кучи етса-да на Макка аҳли ва на бошқа кичкина қабилаларни бу ишга чорламадилар. Балки ансорларга йўлиққунича озорларга қарамай, нусрат сўрашда давом этдилар. Шунга кўра, Халифаликни тиклашга ҳаракат қилаётган ҳар бир жамоа учун ушбу йўлдан бориш вожиб бўлиб қолди.

Учинчидан: Жамоат Уммат ичидаги муфаккир ва таникли кишилар орасида фаолият қилиши лозим. Токи, уларни ўзига ва ўзи даъват қилаётган исломий лойиҳага жалб қилсин. Росууллоҳ ﷺ Макка етакчиларини Исломга чақирдилар ва кичкина қабилаларга хитоб қилдилар. Лекин улардан нусрат сўрамади.

Тўртинчидан: Жамоат бошқарувни қўлга олгач, Умматга ўзи олган байъат, байъат қилинган халифа ва улар орқали байъат боғланган кишилар ҳақида эълон қиласди. Шунингдек, етакчилар ва таниқли кишиларни мусулмонлар халифасига байъат беришини талаб қиласди. Токи, байъат мустаҳкамлансан ин ва давлатни қўллаб-қувватлаш таъминлансан ин. Ана ўшанда Уммат ва уни тамсил этётганлар босиб олинган салтанатини қайтариб олганидан кейин Халифаликни тиклади. Шунингдек, ғолиб жамоат Умматга ўзлигига қайтишини таъминлайди, Уммат томонидан ўринбосар бўлаётган киши ҳамда ўринбосар қилаётганлар ҳақида унинг розилиги ва маслаҳати олинади. Бу ишлар барқарор шаръий асосга кўра олиб борилади.

Мавзуумизни якунлар эканмиз, Пайғамбарлик минҳожи асосидаги Халифаликни тиклаш учун ҳаракат қилаётганларга айтамизки, Халифалик тиклаш тариқати мана шудир. Мана шу йўлдан юринг, Пайғамбаримиз ﷺ изидан боринг. Йўлдаги қийинчилик ва қурбонларнинг кўплигидан алданиб қолманг. Билингки, Халифалик айримлар уни хунук кўрсатишга ҳаракат қилишса-да, у хунук кўрсатишга қарши исён қиласди. Уларнинг ҳаракатлари пучга чиқди. Яқинда тикланажак рошид Халифалик хунук кўрсатишлидан пок ва сохталашлидан юксакдир. Уни маккорларнинг ҳийласи ва шафқатсизларнинг шафқатсизлиги тўхтата олмайди. Чунки Уммат қалбида илдиз отган ҳамда ўзларини Аллоҳ йўлига тиккан раббоний кишилар унинг байроғини кўтармоқда. Улар Пайғамбарлик минҳожи асосидаги Халифаликни тикламагунича шундай давом этадилар.

Халифалик тиклашнинг шаръий тариқати мана шудир, фақат мана шу тариқатга эргашиб вожиб. Чунки феъллардаги асллик шаръий хукмга боғланишdir. Бундан бошқа йўлга юриш мусулмонларнинг ҳаракатини зое кетказади. Балки бу мустамлакачи коғирлар ва уларнинг исломий юртлардаги малайлари нуфузини мустаҳкамлади. Ҳақиқат мана шу, ҳақиқатдан кейин фақат залолат бор. Фаолият қилаётганлар мана шу йўлда фаолият қилсинлар.

﴿وَيَوْمٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ بِنَصْرٍ اللَّهِ يَنْصُرُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ أَعَزِيزٌ أَرَحَمٌ﴾

«Ўша кунда мўминлар Аллоҳ нусрат бергани сабабли шодланурлар. (Аллоҳ) Ўзи хоҳлаган кишини ғолиб қилур. У қудрат ва раҳм-шафқат эгасидир» [Рум 4-5] □

«Исроил»нинг БМТдаги элчиси: Ўз-ўзимга савол бераман: ахир, фаластинликлар таслим бўлишса, бунинг нима айби бор?!

«Исроил»нинг БМТдаги элчиси Дани Данон фаластинликларни иқтисодий манфаат эвазига давлат барпо қилиш ҳаракатидан воз кечишга чақирди. Маълумки, ҳозирда Вашингтон фаластинликларга миллиардлаб доллар ваъда қилиш ва бунинг муқобилида тинчлик режасини таклиф қилишга ҳозирлик кўрмоқда. Фаластин раҳбарлари – АҚШнинг бу режаси бизнинг таслим бўлишимиз билан баробар, дея баёнот беришди ҳамда президент Дональд Трамп режаси ўлик туғилган, дейиши. «Нью-Йорк Таймс» газетасида нашр қилинган мақоласида Данон «ўз-ўзимга савол бераман: ахир, фаластинликлар таслим бўлишса, бунинг нима айби бор?!», деди. Сўнг қўшимича қилди: «Таслим бўлиш, ўзининг пойгада қатнашаётганини эътироф этиш, демакдир. Чунки таслим бўлмасликда давом этавериш, ён беришдан кўра кўпроқ кимматга тушади». Яна бундай деди: «Фаластинликлар ҳеч нарса йўқотишмайди, қилични ташлаш ва зайдун новдаси»га рози бўлиш билан ҳамма нарсага эга бўлишлари мумкин. Аммо Фаластин Озодлик ташкилоти бош котиби Соиб Ариқот бўлса, таслим бўлиш, Фаластин халқининг тугашидир, дея адаштирувчи сўзларни айтди. Бироқ бу гапи ҳақиқатдан мутлақо узоқ. Чунки таслим бўлиш Фаластин жамиятига ўзгариш ясаш имконини беради. Бинобарин, халқининг озод бўлишига олиб боради».

Ал-Ваъй: Бу элчи босқинчи вужуднинг ғалабага эришиши ёки синишини анави ҳукмдорлар позициясиغا қиёслаяпти! Ваҳоланки, бу тумшуғидан нарини кўра олмаётган кимсанинг позициясидир. Шундай экан, бу ғаразгўй элчи бизга айтсинчи, Уммат унинг сохта давлатига нисбатан қандай позицияда турибди?! Мусулмон юртларида ҳукмдорлар қачон бундан бошқа позицияда туришган?! Унинг ифлос бош вазири – бир кун ҳам мусулмонлар ҳукмдорларида бизнинг давлатни тан олиш бўйича муаммо бўлмаган, балки бу муаммо мусулмонлардадир, дея баёнот бермадими?! Нима дейишсанг дейиш, сен яхудийларга нисбатан бизнинг илоҳий ваъдамиз

ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ	قال رسول الله ﷺ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يُظْلِمُهُ وَلَا يَخْدُلُهُ وَلَا يَبْخَرُهُ» «Мусулмон мусулмоннинг биродаридир. Унга зулм килмайди, уни ташлаб қўймайди ва камситмайди»	ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ
бор, у харгиз хилоф қилинмайди ва бунга жуда яқин қолди, иниша Аллоҳ.		
Саудиялик тадқиқотчининг эътиқоди: Ибн Салмонни Аллоҳ халқлар ўртасида тинчлик учун танлаб олган		
<p>Манамада бўлиб ўтган «Фаровонлик йўлида тинчлик симпозиуми доирасида саудиялик тадқиқотчи Луай Шариф «Истроил» телевидениесига интервью берди. Иброний тилида bemalol гапирадиган Шариф бундай деди: «Иброний тилини анбиёлар сабабли севаман, бу тил Аллоҳнинг анбиёлари тили, Довуд, Ашъаё, Армиё, Дониёл, Юшаъ алайҳиссаломлар каби. Ишонаманки, мусулмон Бану Истроил анбиёларининг давомчисидир». Шарифнинг ҳисоблашича, «Бу йил араб-исроил курашига якуний ечим қилиниши аломатлари кўринмоқда ҳамда амир Муҳаммад ибн Салмон Ашъаёнинг халқлар ўртасидаги тинчликка оид башоратини рўёбга чиқариши учун Аллоҳ томонидан танланган». Саудия билан «Истроил» ўртасида ҳеч қандай алоқа йўқлиги эътиборидан, бу интервью оммавий ахборот воситалари бузилиши, деб эътибор қилинди. Таъкидлаш жоизки, расмий «Истроил» ҳам Шариф интервьюсидан мамнуният изхор қилди. Чунки «isrselArabik» сайти айни Шарифнинг видеоинтервьюсини нашр қилиб, остига «саудиялик фаол Луай Шариф Манамадаги «Истроил» телевилениесига иброний тилда гапириб, ўз муҳаббат ва ишқини ибронийча изхор қилмоқда», деб ёзди. Маълумки, шартномага кўра, фаластиналклар Истроилга йирик ён беришлар тақдим этишга ва бир сиким мол эвазига ўзерларини сотишга мажбур бўладилар.</p>		
<p>Ал-Ваъй: Бу иш ёвуз саройпарастларнинг Салмон ва унинг ўғлини кўкларга кўтарувчи қилмишларидан биттаси. Саудия режимининг шу даражада кўп қилмишлари борки, бу қилмишлардан илгарги манфур кимсалар каби яхудийлар билан дўстона муносабат ўрнатишган мунофиқларни кўриш мумкин.</p>		
<p>Баҳрайн Ташқи ишлар вазири босқинчи яхудийларни химоя қилди ва фаластиналкларни танқид остига олди Бу «исроилликлар»га байрам бўлди</p>		

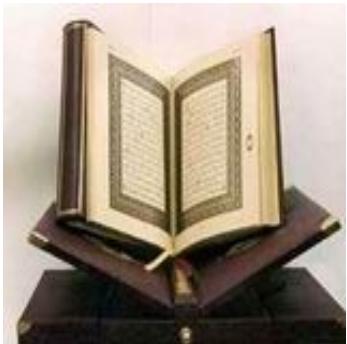
ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ	قال تعالیٰ: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾ «Мұжынлар ҳеч шак-шубҳасız оға-инилардір»	ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ
<p>«Исроил»га қарашли «13» телеканали Баҳрайн Ташқи ишлар вазири Холид ибн Ахмад Оли Халифа билан учрашув ўтказди. Учрашувда Холид «Исроил»нинг Фаластиндаги жойлашув «хуқуқи»ни ҳимоя қилди. Буни яхудий халқи билан Фаластин замини ўртасида «тарихий алоқа» борлиги билан изоҳлади. Оли Халифа сұхбатни «13» телеканалининг Манама студиясидаги вакили Барак Равид билан ўтказди. Маълумки, Манама студияси АҚШнинг Фаластин масаласини йўқ қилишга қаратилган режасини, яъни, Аср келишувининг иқтисодий қисмини тарғиб қилиш билан шуғулланади. Сұхбатда Оли Халифа бундай баёнотлар берди: «Исроил Яқин Шарқ давлатларидан бири. У айни минтақанинг тарихий меросидан бир бўллагидир. Яхудий халқи орамизда давлат сифатида мавжуд бўлишга ҳақли ва бу нарса бизга сиз билан мулоқот олиб боришимизни шарт қиласди». Кейин Байхрайн Ташқи ишлар вазири фаластиналарга ҳужум қилиб, уларни Баҳрайн конференциясини бойкот қилишда айблади ҳамда «улар конференцияни бойкот қилиб, катта хато қилишди», деди. Шунингдек, Оли Халифа «Исроил»нинг Сурияда Эронга зарбалар йўллаш «хуқуқи»ни ҳам ҳимоя қилиб, «Исроилнинг Эрондан ўзини мудофаа қилиш хуқуқи бор, бу хуқуқни Сурияда излаши шарт эмас, чунки бутун минтақага асосий таҳдид solaётган ва уни урушга тортаётган Эрон бўлади», деди. Равид Оли Халифа баёнотидан ҳайрон қолиб, ўзининг Твиттер сахифасида «қаранглар, бу гапларни Исроил бош Вазири Бинъямин Нетаньяху эмас, балки Баҳрайн Ташқи ишлар вазири гапиряпти», деб ёзди. Ёзувчи Жалъод Барош ҳам «бу лаҳзани Исроил 70 йил кутганди», деди. Дональд Трампнинг минтақадаги вакили Жейсон Гринплатт «Баҳрайн Ташқи ишлар вазири интервьюси сермазмун ва ажойиб бўлди», деди.</p>		
<p>Ал-Ваъй: Шунча аниқликдан сўнг изоҳга ҳожат йўқ.</p>		
<p>Аҳмад Мансур Ихвонга қақшатқич ҳужум қилияпти: Нусрат ҳаргиз буларнинг қўли билан келмайди!</p>		
<p>2019 йил 25 июн куни журналист Аҳмад Мансур Ихвонул Муслимин жамоаси ва ҳозирги етакчилариға қақшатқич ҳужум қилди.</p>		

ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ	قال رسول الله ﷺ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يُظْلِمُهُ وَلَا يَخْدُلُهُ وَلَا يَبْخَرُهُ» «Мусулмон мусулмоннинг бирордариdir. Унга зулм қилмайди, уни ташлаб қўймайди ва камситмайди»	ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ
<p>Мансур ўзининг «Facebook»даги саҳифасида бундай деди: «Мен Ихвондагиларнинг ҳақ ва ҳақиқат ҳисобига раҳбариятга келганларни тарафини олишаётганини, аммо бу хатоларини ўйлашни ҳам, раҳбарларидан ҳисоб талаб қилишни ҳам исташмаганини кўрдим. Уларнинг раҳбарлари уларни бошқаришга куч-кудрат ва лайоқатларини йўқотишяпти, мashaққатдан мashaққатга солишияпти. Уларга ўзларининг ичидан ёки ташқаридан бирор киши насиҳат қилса, унга душманлик кўзи билан қараб, маломат қилишади... Шуларни кўриб, нусрат уларнинг қўли билан келмайди, балки ҳақиқий ғоялари Аллоҳ бўлган, нафс-ҳаво, таассубдан ва раҳбарларга мойилликдан узоқ юрган зотлар қўли билан келади, деб билдим». Яна қўшимча қилди: «Аллоҳ тўғри қарор чиқариш, узоқни кўра билиш ва улкан масъулият нималигини билмайдиган заиф раҳбариятнинг пешонасига ҳеч қачон нусрат битмайди, улар ҳар қанча тақволи бўлишса ҳам. Чунки ҳар қандай йўлда ва курашда нусрат учун энг тўғри қадам, кучли раҳбариятдир. Ҳақ доим ҳимоя қиласидиган ва ёрдам берадиган кучга муҳтождир».</p>		
<p>Ал-Ваъй: Ихвонул Муслиминга ҳам, Аҳмад Мансурга ҳам айттар ҳақ сўзимиз шуки, бу жамоада етишмайдиган нарса, Исломни мустаҳкам шаръий тариқатини қабул қилмаганлик ҳамда жамоанинг аъзоларию масъулларидан ҳисоб сўраладиган тўғри шаръий ҳаракат услубини билмаганликдир. Шунинг учун ҳам натижа шариатга чекланиш ва чекланмасликдан қатъий назар, доим муваффақиятсиз чиқаверади.</p>		
<p>Фиск: Нима учун Саудия билан Амирликлар Судан қўзғолонини бостиришга бунчалар ўч?!</p>		
<p>Машхур ёзувчи Роберт Фиск «ИнDEPENDENT» газетасида нашр қилинган «Нилдаги шишиб кетган жасадлар тинч намойиш қилган инсонларда хавотир уйғотмоқда» сарлавҳали мақоласида бундай ёзади:</p>		
<p>«Форс Кўрфази давлатлари, хусусан Саудия билан Баҳрайн Судан намойишларига аралашиб, сиёсий муаммоларни даҳшатли жиноятлар содир этиш билан ҳал қилишга уринишияпти. Шунинг учун суданлик намойишчилар «Бу кўзғолон халқники» шиорлари билан бирга, «Саудия бизни</p>		

ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ	قال تعالیٰ: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾ «Мўминлар ҳеч шак-шубҳасиз ога-инилардир»	ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ
<p>ширинликлари билан икром қилса ҳам, унинг ёрдамини истамаймиз», деб ёзилган плакатлар кўтариб чиқиши. Намойишчилар бир неча сабабларни билишни исташяпти: бу Кўрфаз давлатлари билан Кўрфаз давлатларини зиёрат қилган анави икки раҳбар ўртасини нима боғламоқда?! Яъни, тезкор кучлар қўмондони Мухаммадхамадон Дақлу (Ҳамидатий) ва ўтиш даври Ҳарбий Кенгаш раиси Абдулфаттоҳ Бурҳон билан Саудия ўртасини. Шунингдек, намойишчилар нега Саудия бу Кенгашга уч яrim миллиард доллар ёрдам бермоқчи, буни ҳам билишни истайдилар». Ёзувчи давом этади:</p>		
<p>«Суданликлар ўзларининг Умар Баширни ағдарилиши билан тугаган қўзғолонлари билан 2011 йил Ҳусни Муборакнинг ағдарилиши билан тугаган қўзғолон ўртасида ўхшашиблик бор, деб биладилар. Демак, Сисийни маблағ билан қўллаган Саудия нега Бурҳонни уч миллиард билан қўлламасин?!». Мухаммад ибн Салмоннинг Ҳамидатий билан муносабатни давом эттириш истаги хақида Фиск бундай ёзади:</p>		
<p>«Ҳамидатийнинг суданлик кучларни саудиялик кучларга Ямандаги жангига ёрдам бериш учун жўнатаётгани ортида ҳам мана шу сабаблар ётади. Бурҳон ҳам кўплаб суданликларни Яманга сафарбар қилди ва уларнинг катта қисми Ҳамидатий қўмондонлиги остида».</p>		
<p>Ал-Ваъй: Судан қўзғолони юрт ахлида қўрқув уйғотмоқда, бошларида Судан сисийи пайдо бўлишидан хавотирланишяпти... Натижада, аксилинқилобларни қўллаб-қувватлаётган давлатлар (Саудия, Амирликлар, Туркия ва Қатар) эканини ҳам биладиган бўлишиди. Шубҳасиз, бу қўзғолон ўз ахли орасидаги холис онгли кишиларга муҳтож. Зеро, ушбу холис кишилар ҳар қандай ажнабий ва ички тил бириктирувга якун ясайдилар ҳамда Исломни татбиқ ўрнига қўядилар. Бу татбиқ нафақат Суданни, балки бутун мусулмон ўлкаларини тузоқдан куткаради. Ўша кунда мўминлар Аллоҳнинг нусрати сабабли шодланурлар.</p>		
<p>Араб ёшлари расмий ахборот воситаларига ишончларини йўқотишдими?!</p>		
<p>Би-Би-Сининг «Arab Barometer» тадқиқот тармоғи ўтказган оммавий сўров натижасига кўра, араб давлатларидағи</p>		

ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ	قال رسول الله ﷺ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يُظْلِمُهُ وَلَا يَخْدُلُهُ وَلَا يَبْخُرُهُ» «Мусулмон мусулмоннинг биродаридир. Унга зулм килимайди, уни ташлаб қўймайди ва камситмайди»	ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ
<p>ёшларнинг аксари ҳукуматларга қарашли анъанавий ахборот воситалари тарқатган ахборотларга нисбатан ижтимоий тармоқ сайларидан оладиган маълумотларга кўпроқ ишонишар экан. «Arab Barometer» 2018 йил охиридан 2019 йил баҳорига қадар ўнта давлатда 25 мингдан зиёд кишидан сўров олган. Улар Миср, Марокаш, Ливан, Ироқ, Судан, Яман, Жазоир, Тунис, Ливия, Иордания ва Фаластин заминини ташкил қилади.</p>		
<p>Сўров натижасига кўра, айни давлатларда интернетдан фойдаланувчиларнинг ярмидан кўпи ижтимоий тармоқ сайларини телевидение ва газеталарга нисбатан кўпроқ ишончли манба, деб ҳисоблайдилар. Улар мазкур давлатлардаги телевидение ва газеталарни бир томонлама, деб баҳолаб, хабарларни холис етказмаслигини айтишиди.</p>		
<p>АҚШдаги Орегон университети чиқарган ҳисботда айтилишича, «Facebook» араб ёшлари ўртасида энг кўп кўлланувчи минбар ҳисобланади. Масалан, бу хизматдан фойдаланувчилар сони 2013 йил 56 миллионни ташкил қиласди, ҳозирга келиб, бу сон 164 миллионга етган. 18 ёшдан 24 ёш ўртасида бўлган йигит-қизлар «Facebook»да 2017 йил 15 фоизни ташкил қилган бўлса, бу сон 2018 йилда 60 фоизга етган.</p>		
<p>Би-Би-Си мақоласи сўнггида аниқлаштириш керак бўлган баҳсли мавзулар ўртага ташланди: Бугунги кунда араб ёшларига ким таъсир қилиш кучига эга? Ижтимоий тармоқларда сохта янгиликларнинг мавжудлиги уларнинг ишончлилигига қай даражада таъсир этади? Ҳукуматга қарашли оммавий ахборот воситалари тез орада ёшлар ишончини тиклайди, деган умид борми? Қандай қилиб? Анъанавий оммавий ахборот воситаларига нисбатан ишонч шу даражада суст экан, бу сустлик шахслар ва гуруҳларнинг ёшлар онгига таъсир қилишига йўл очиши мумкинми?</p>		
<p>Ал-Ваъй: Бу каби оммавий сўровлар ва сўров тадқиқот марказларидан Гарбнинг бизнинг воқелигимизни ўрганиш учун қай даражада қаттиқ ҳаракат қилаётганини кўриш мумкин. Бундан мақсади, устимиздаги мустамлакасини мустаҳкамлаш ва озод бўлишимизни олдини олиш, албатта. □</p>		

ҚУРЬОНИ КАРИМ СУҲБАТИДА

﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرْنِي كَيْفَ تُحِيِّ الْمَوْتَىٰ﴾
 قَالَ أَوْلَمْ تُؤْمِنُ قَالَ بَلَىٰ وَلَكِنْ لَيَطْمَئِنُّ قَلْبِيْ قَالَ
 فَخُذْ أَرْعَةً مِنَ الظَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ ثُمَّ أَجْعَلْ عَلَىَ
 كُلِّ جَبَلٍ مِنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ أَدْعُهُنَّ يَا نِينَيَا سَعِيَاً وَأَعْلَمْ
 أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾

«260. Эсланг (эй Мухаммад), Иброҳим: «Парвардигор, менга ўликларни қандай қилиб тирилтиришингни кўрсат», деганида, Аллоҳ: «Ишонмайсанми?» — деди. Иброҳим айтди: «Йўқ, ишонаманку, лекин дилим яна ҳам таскин топиши учун». Аллоҳ айтди: «Тўртта қушни олиб, ўзингга бургин (ва уларни бош, оёқ, қанот ва патларини тортиб, узиб, сўнгра бир-бирларига аралаштириб), кейин (атрофдаги төглардан) ҳар бир тогнинг устига уларни бўлак-бўлак қилиб қўйгин ва шундан сўнг уларни чақиргин, дарҳол келадилар. Билгилки, Аллоҳ шубҳасиз қудратли ва ҳикматлидир» [Бақара 260]

Хизб ут-Тахрир амири Ато ибн Халил Абу Роштанинг (у кишини Аллоҳ ҳифзу ҳимоясида асрасин) «Тайсир фи Усулит Тафсир» номли китобида қуйидагича келади:

Шундан сўнг Аллоҳ Таоло Иброҳим ﷺ нинг Аллоҳдан ўликларни қандай тирилтиришини сўраганини зикр қиласпти.

Ошкоралару сирлардан Вокиф Аллоҳ ундан (أَوْلَمْ تُؤْمِنْ), деб сўради. Шунда Иброҳим ﷺ ўзининг мўминлигини, ишонишини, лекин шу ишни ўз кўзи билан кўриб, қалби таскин топишини истаётганини билдириди. Бу муборак оят имонга келиш учун ғайб ишларини кўз билан кўриш шарт эмаслигини, далолат орқали ҳам имон

бўлаверишини кўрсатяпти. Чунки Иброҳим ғуларниң тирилишини ўз кўзи билан кўрмасидан олдин ҳам мўмин эди.

Ғайб ишларини кўз билан кўриш шундай бир мақомдирки, унга Аллоҳ Таоло Ўзи билган бир ҳикматга кўра, Ўзи истаган одамни ноил айлади.

Шуни айтиб ўтиш мақсадга мувофиқдирки, ғайб ишлари кўрилганлигини исботлаш учун нақлий далил керак бўлади. Агар бизга Қуръони Карим Аллоҳ Таолонинг Иброҳим ғулага шу ишни кўрсатганини айтиб бермаганида биз бу гапни гапирмаган бўлардик. Чунки ғайб ишлари ҳис қилиш майдони ичида эмаски, улар ақлий изланишлар билан исботланса. Уларни исботлаш учун нақлий далил зарур.

Ақл воқе хусусида баҳс юритади ва бир натижага чиқаради. Ҳис этиладиган воқеси бўлмаган ишлар исботи учун эса нақлга таянилади.

Биз Аллоҳ Таолога У Зотнинг олдимизда гавдаланиб турган маҳлуқотлари хусусида баҳс юритиш, изланиш орқали имон келтирганмиз. Маҳлуқотларнинг маҳдудлиги, муҳтожлиги ва ожизлигидан уларнинг бир Азалий, Қадим, Ягона Зот томонидан яратилганлигини ва У Зотнинг Аллоҳ Таоло эканлигини билганмиз.

Кейин арабларнинг энг фасоҳатли гапирадиган, энг моҳирларини мусобақага чақириб, мағлуб этган мана шу мўъжиза Калом хусусида фикр юритиб, унинг – Қуръоннинг Аллоҳнинг Каломи эканига имон келтирамиз. Чунки ўша энг зўр сўз усталари ҳам унинг мислини келтира олмадилар. Шундан биз Қуръоннинг Аллоҳнинг Каломи эканини англадик ва унга имон келтиридик.

Бинобарин, уни олиб келган зот Аллоҳ томонидан юборилган пайғамбар эканлигига ҳам имон келтиридик.

Шундан сўнг ғайб ишларига қатъий нақлий далиллар орқали ишонадиган бўлдик.

Ҳис этиладиган воқеси бўлмаган ғайб ишларига имон келтириш йўли нақлий далил йўлидир.

Шундай қилиб, агар кимдир ўзининг фаришталарни, жинни ёки Аллоҳдан бошқа ҳеч ким билмайдиган бир ғайб ишни кўрганини айтадиган бўлса, то Аллоҳнинг Китоби ёки Пайғамбар ғулага суннатларидан бир далил келтирмагунича уни рад этамиз.

Шунга биноан, биз Аллоҳга, Унинг пайғамбарига, фаришталарига, китобларига, пайғамбарларига, охират кунига, яхшию ёмон қадарга ва қатъий далиллар билан келган барча ғайб ишларига ҳам ақлий йўл билан ва ҳам нақлий йўл билан имон келтирган бўламиз.

Имонга келиш учун ғайб ишларини кўз билан кўриш шарт эмас. Чунки Иброҳим ﷺ ўликларнинг тирилтирилишини ўз кўзи билан кўришидан олдин ҳам мўмин эди.

﴿قَالَ أَوْلَمْ تُؤْمِنُ قَالَ بَلَى﴾

(*Аллоҳ: «Ишонмайсанми?» — деди. Иброҳим айтди: «Йўқ, ишонаман*). Иброҳим ﷺ фақат ўликларнинг тирилтирилишини кўришни истарди. Аллоҳ Таоло унинг мана шу истагини амалга ошириб беришини ва далолат орқали таскин топган қалби энди ўз кўзи билан кўриш орқали ҳам таскин топишини хоҳларди.

﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرْبَيْ كَيْفَ تُحْيِ الْمَوْتَىٰ﴾ (Эй Мұхаммад), *Иброҳим: «Парвардигор, менга ўликларни қандай қилиб тирилтиришинги кўрсат», деди*) (Рабб) меҳру шафқат уммонини ўзида мужассам этган сўз. Ижобат давомийлигидаги муболаға учун дуодан олдин зикр қилинади.

(Арбай кўрсат) кўз билан кўриш маъносида. Унинг иккита мафъули бор. Биринчиси мутакаллим замири иккинчиси

﴿كَيْفَ تُحْيِ الْمَوْتَىٰ﴾

(Ўликларни қандай қилиб тирилтирасан).

(Кайф тузи альмутт) Бу саволда Иброҳим ﷺ Аллоҳнинг ўликларни тирилтиришини тан олиши, лекин шу ишнинг қандай амалга ошишини ўз кўзи билан кўрмоқчи эканлиги англашилиб турибди.

У ўликларнинг тирилтирилишига шубҳани ифодаламайди. Агар шубҳани билдирганида кайфа сўзи кўлланмаган бўларди. Бевосита истиғҳомнинг ўзи қўлланарди. Ўликларни

тирилтирасанми? Шунга бир мисол келтирадиган бўлсак, Зайд одамлар ўртасида қандай ҳакамлик қиляпти, дейилганда сўзловчи Зайднинг ҳакамлик қилаётганига шубҳа қилмаётган, шунчаки бу ишни у қандай бажараётгани билан қизиқаётган бўлади. Лекин агар у, Зайд одамларга ҳакамлик қиляптими, деса, Зайднинг ҳакамлик қилаётганига шубҳаланган бўлади.

(كَيْفَ تُحِيِ الْمَوْتَىٰ) бу саволда Аллоҳ Таолонинг

ўликларни тирилтира олишини тан олиш бор. Ундан мурод Иброҳим ғасонинг шу ишнинг қандай амалга ошишини билмоқчилигидир.

Кайфа (қандай) сўзи орқали савол беришнинг ҳақиқий маъноси мана шу.

Бироқ бу сўз орқали мажозий маънода ҳам савол берилади. Масалан, кимдир бир оғир юкни кўтара оламан, деб даъво қиласди. Сизнинг эса унинг кўтара олмаслигига ишончингиз комил. Шунда сиз унга, қани менга кўрсат-чи уни қандай кўтаришинингни, дейсиз. Бу билан унинг кўтара олмаслигини айтмоқчи бўласиз.

Ҳақиқат мажоздан муқаддам, устун бўлишига қарамасдан, Аллоҳ Таоло барибир мажозга, Иброҳим ғасонинг кўнглидан ўтиши мумкин бўлган маънога ўрин қолдирмасликни хоҳлади.

Аллоҳ, أَوْلَمْ تُؤْمِنْ (Ишонмайсанми?), деди. Аллоҳ ишнинг моҳиятини билади. Лекин Аллоҳ Иброҳим ғасонинг бу саволни бераётган пайтда фақат ҳақиқий маънонигина кўзда тутганлигини намойиш қилиб қўйиши истади. Ҳақиқий маъно ўликларни тирилтириш тарзини ўз кўзи билан кўриши эди.

Шундай қилиб, Иброҳим ғасонинг жавоби, орий рост, эй Раббим, Сенинг ўликларни тирилтира олишингга ишонаман, бунга мутлақо шубҳа қилмайман, бўлди.

لَيْسَ لِّكِنْ لَّيْطَمَّحُنَّ قَلْبِي (лекин дилим яна ҳам маскин топиши учун) яъни, қалбим далолат йўли билан хотиржам бўлганидек, ўз кўзим кўриш йўли билан ҳам хотиржам бўлиши учун сўрайпман.

Аллоҳ марҳамат ила Иброҳим ғүнинг сўраганини бажо келтириб, унга ўша ишни кўрсатди. Яъни, у кишига тўртта қушни тўплаб, уларни сўйишни, сўнгра бўлакларини ҳар хил тоғларга сочиб юборишни, ундан кейин эса уларни чақиришни буюриб, ана шунда бу бўлаклар қандай тўпланиб, Аллоҳнинг изни ила қушлар яна тирилишини кўришини айтди. Худди шундай бўлди ҳам.

قالَ فَخُذْ أَرْبَعَةً مِّنَ الْطَّيْرِ
Аллоҳ айтди: «Тўртта қушни олгин») Агар шуни хоҳлаётган бўлсанг, бас ол. Бу ердаги фоҳазф қилинган шартнинг жавоби учун келяпти. Яъни, агар истаётган бўлсанг, бас ол.

(فَصُرْهُنَّ) «ўзинга тортиб, кесиб майдала» бу сўз сулосий мужаррад бобида келяпти. Ундаги ҳамза касра билан ҳам ўқилган. Замма билан ўқилганда у кесиш, эгиш маъноларини англатади.

Касра билан ўқилганда эса фақат кесиш маъносини англатади. Фарро шундай деган.

Хар икки қироат ҳам мутавотир. Маъно эса бир. Улардан муҳками кесиш яъни, сўйиш маъносинигина англағанидир.

(شَمَّ آدَعْهُنَّ) шундан сўнг уларни чақиргин) яъни, уларни чақир.

(سَعْيَا) (даражол келадилар). Ҳол ўрнида келяпти.

(سَعْيَا) яъни, оёқлари билан югуриб. Бу сўз қушни учишига нисбатан қўлланмайди.

(أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ) билгилки, Аллоҳ шубҳасиз қудратли ва ҳикматлидир) яъни, Ўз ишига ғолибдир, етук ҳикмат эгасидир, ҳар ишга қодирдир. Махлукотларнинг баҳонаи сабаблари У Зотга таъсир ўтказолмайди. У Зот бандалари устидан ғолибдир, халлоқдир, алимдир. □

АЛЛОХ БАНДАСИННИГ ТАВБАСИ ТУФАЙЛИ ҚАТТИҚ ХУРСАНД БҮЛАДИ

– Абу Зардан ривоят қилинган ҳадисда Росуулллоҳ шундай дейдилар:

«إِنَّ لَأَعْلَمُ آخِرَ أَهْلِ الْجَنَّةِ دُخُولاً الْجَنَّةَ، وَآخِرَ أَهْلِ النَّارِ حُرُوجًا مِنْهَا، رَجُلٌ يُؤْتَى بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَيَقُالُ: اغْرِضُوا عَلَيْهِ صِغَارَ ذُنُوبِهِ، وَارْفَعُوا عَنْهُ كِبَارَهَا، فَتَعْرَضُ عَلَيْهِ صِغَارُ ذُنُوبِهِ، فَيَقُولُ: عَمِلْتَ يَوْمَ كَذَا وَكَذَا، وَعَمِلْتَ يَوْمَ كَذَا وَكَذَا، فَيَقُولُ: نَعَمْ، لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُنْكِرَ، وَهُوَ مُشْفِقٌ مِنْ كِبَارَ ذُنُوبِهِ أَنْ تُعْرَضَ عَلَيْهِ، فَيَقُولُ لَهُ: إِنَّ لَكَ مَكَانًا كُلَّ سَيِّئَةٍ حَسَنَةً، فَيَقُولُ: رَبِّي، قَدْ عَمِلْتُ أَشْياءً لَا أَرَاهَا هَا هُنَّا»

«Мен жаннатга охирги бўлиб кирадиган ва дўзахдан охирги бўлиб чиқадиган кишини биламан. У кишини олиб келинади ва айтиладики унга гунохи сағираларини кўрсатинглар ва гунохи кабираларини олиб ташланглар. Сўнгра унга гунохи сағиралари кўрсатилиб, унга фалон ва фалон кунларда шу ишларни қилганинг ёдингдами дейилади. Шунда у киши инкор қила олмай, «ха» деб жавоб беради. Унга шафқат қилингани учун катта гунохлари кўрсатилмайди. Унга айтиладики, сенинг қилган ҳар бир яхшилигинг ёмон амалинг учун (каффорат)дир. Шунда у эй Роббим шундай амаллар қилганманки, уларни бу ерда кўрмаяпман дейди». Росуулллоҳ шу сўзларни айтар экан, шу даражада кулдиларки хатто озиктишлари кўринди.

– Абу Хурайра Ҳадидан ривоят қилинган ҳадисда у киши айтадики: Росуулллоҳ Ҳадидини эшитганман:
«إِنَّ عَبْدًا أَصَابَ ذَنْبًا، فَقَالَ: يَا رَبِّي إِنِّي أَذْنَبْتُ ذَنْبًا فَاغْفِرْ لِي، فَقَالَ رَبُّهُ: «عَلِمْ عَبْدِي أَنَّ لَهُ رَبِّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ وَيَأْخُذُ بِهِ» فَفَعَلَ رَبُّهُ، ثُمَّ مَكَثَ مَا شَاءَ اللَّهُ، ثُمَّ أَصَابَ ذَنْبًا

آخر، وَرُبَّمَا قَالَ: أَذْنَبَ ذَنْبًا آخَرَ، فَقَالَ: يَا رَبِّ، إِنِّي أَذْنَبْتُ ذَنْبًا آخَرَ فَاغْفِرْ لِي، قَالَ رَبُّهُ: «عِلْمَ عَبْدِي أَنَّ لَهُ رَبًّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ وَيَأْخُذُ بِهِ فَغْفَرَ لَهُ»، ثُمَّ مَكَثَ مَا شَاءَ اللَّهُ مُمْ أَصَابَ ذَنْبًا آخَرَ، وَرُبَّمَا قَالَ: أَذْنَبَ ذَنْبًا آخَرَ، فَقَالَ: يَا رَبِّ إِنِّي أَذْنَبْتُ ذَنْبًا آخَرَ فَاغْفِرْ لِي، فَقَالَ رَبُّهُ: عِلْمَ عَبْدِي أَنَّ لَهُ رَبًّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ وَيَأْخُذُ بِهِ». فَقَالَ رَبُّهُ: غَفَرْتُ
لَعَبْدِي فَلَيُعْمَلْ مَا شَاءَ

«Бир банда гуноҳ қилади ва Эй Роббим мен гуноҳ қилдим, гуноҳимни кечир, дейди. Шунда Роббиси: Бандам унинг гуноҳини кечадиган ва у сабабли азоблайдиган Роббиси борлигини эслади, дейди ва гуноҳини кечади. Сўнг бандад Аллоҳ хоҳлаганча туроди ва бошқа гуноҳни қилади ва Эй Роббим мен бошқа гуноҳни қилдим мени кечир дейди. Шунда Роббиси: Бандам гуноҳни кечадиган ва у сабабли азоблайдиган Роббиси борлигини билди, дейди ва гуноҳини кечади. Сўнг Аллоҳ хоҳлаганича туриб, яна гуноҳ қилади ва Эй Роббим мен яна бошқа гуноҳ қилдим, мени кечир дейди. Роббиси эса: Бандам гуноҳларни кечадиган ва у сабабли азоблайдиган Роббиси борлигини билди, дейди. Сўнгра бандамни кечирдим, хоҳлаган ишини қилсин дейди». Бухорий ривояти.

— Абу Ҳурайра رض ривоят қилган ҳадисда Росулуллоҳ айтадилар:

«إِذَا أَذْنَبَ الْعَبْدُ كَانَتْ نُكْتَةً سَوْدَاءَ فِي قَلْبِهِ، فَإِنْ تَابَ وَنَزَعَ وَاسْتَغْفَرَ صُقلَ مِنْهَا قَلْبَهُ، فَإِنْ عَادَتْ حَتَّىٰ تَعْظُمَ فِي قَلْبِهِ، فَذَلِكَ الرَّأْنُ الَّذِي قَالَ اللَّهُ: كَلَّا بَلَّ رَأَنَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ»

«Агар мўмин киши бир гуноҳ қилса, қалбидаги нуқта пайдо бўлади. Агар у тавба қилса, қайтса ва кечирим сўраса, у нуқта қалбидан кетади. Агар у яна гуноҳ қилаверса, қалби унга ўрганиб қолади. Қалбни гуноҳлар коплаб олиши ҳақида Аллоҳ Таоло шундай дейди: «Йўқ, (ундоқ эмас)! Балки уларнинг дилларини

ўзлари касб қилгувчи бўлган гуноҳлари қоплаб олгандир!»

[Мутоффифун 14]

Ушбу ҳадис Муслим шартига кўра саҳиҳдир, лекин иккиси уни чиқармаган.

– Ибн Можжа ва Термизий чиқарган ва саҳиҳ деган ҳадисда Росууллоҳ ﷺ айтадилар:

«إِنَّ اللَّهَ يَقْبِلُ تَوْةَ الْعَبْدِ مَا مَمْ يُغَرِّرْ»

«Гарғара келмас экан, албатта Аллоҳ Таоло банданинг тавбасини қабул қиласди».

– Табароний ҳасан иснод билан чиқарган ҳадисда Росууллоҳ ﷺ айтадилар:

«عَلَيْكَ بِتَفْوِيْلِ اللَّهِ مَا اسْتَطَعْتَ، وَادْكُرْ اللَّهَ عِنْدَ كُلِّ حَجَرٍ وَشَجَرٍ، وَمَا عَمِلْتَ مِنْ سُوءٍ فَأَحْدَثْ لَهُ تَوْبَةً: السُّرُّ بِالسِّرِّ، وَالْعَلَانِيَةُ بِالْعَلَانِيَةِ»

«Кучинг етганича Аллоҳдан тақво қил. Ҳар бир дараҳт ва тош олдида Аллоҳни эсла. Нима ёмонлик қилган бўлсанг, тавба қил. Яширин қилган бўлсанг яширин, ошкора ёмонлик қилган бўлсанг ошкора тавба қил».

– Ибн Можжа ва Табароний чиқарган ҳадисда Росууллоҳ ﷺ шундай дейдилар:

«الْتَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ»

«Гунохидан тавба қилган киши гунохи йўқ киши кабидир». Ҳофиз ибн Жарир саҳиҳ деган, Ҳоким ривоят қилган ва исноди саҳиҳ деган ва Ибн Масъуддан марфуъ ҳолатда ривоят қилинган.

– Икки саҳиҳ тўпламда Абу Ҳурайрадан ривоят қилинган ҳадисда Росууллоҳ ﷺ айтадилар:

«قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَنَا عِنْدَ طَنَّ عَبْدِيِّ يِيْ وَأَنَا مَعَهُ حِيثُ يَدْكُرُنِيْ. وَاللَّهُ أَفْرَخُ بِتَوْبَةِ عَبْدِهِ مِنْ أَحَدِكُمْ يَجِدُ صَالِتَهُ بِالْفَلَاءِ، وَمَنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ شَبِرًا تَقَرَّبَتْ إِلَيْهِ ذِرَاعًا، وَمَنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ ذِرَاعًا تَقَرَّبَتْ إِلَيْهِ بَاعًا، وَإِذَا أَقْبَلَ إِلَيَّ يَعْشِيْ أَقْبَلَتْ إِلَيْهِ أَهْرُولُ»

«Аллоҳ Азза ва Жалла айтадики: Бандам мени қандай гумон қилса мен ўшандайман, у мени эсласа мен у

билин биргаман. Аллоҳга қасамки, Албатта Аллоҳ бандаси тавба қилса, саҳрода йўқотган нарсасини топиб олган кишининг хурсандчилигидан ҳам кўра кўпроқ хурсанд бўлади. Ким менга бир қарич яқинлашса, мен унга бир зиро яқинлашаман. Ким менга бир зиро яқинлашса, мен унга бир қулоч яқинлашаман. Ким менга юриб келса, мен унга югуриб бораман».

— Икки саҳих тўплами ва бошқаларда Анас رضдан ривоят қилинган ҳадисда Росулуллоҳ صلی اللہ علیہ وسالہ وعلیہ السلام шундай дейдилар: «اللَّهُ أَفْرُجُ بِتُوْبَةِ عَبْدٍ مِنْ أَحَدِكُمْ سَقْطًا عَلَى بَعِيرٍ وَقَدْ أَضْلَلَهُ فِي أَرْضٍ فَلَّا [وفي رواية أخرى لمسلم] اللَّهُ أَشَدُّ فَرَحًا بِتُوْبَةِ عَبْدٍ حِينَ يَتُوبُ إِلَيْهِ مِنْ أَحَدِكُمْ كَانَ عَلَى رَاحِلَتِهِ بِأَرْضٍ فَلَّا، فَانْفَلَّتْ مِنْهُ وَعَلَيْهَا طَاغِمٌ وَشَرَابٌ فَأَيْسَ مِنْهَا فَاتَّى شَجَرَةً فَاضْطَجَعَ فِي ظِلِّهَا قَدْ أَيْسَ مِنْ رَاحِلَتِهِ. فَبَيْنَا هُوَ كَذَلِكَ إِذَا هُوَ هَمَا قَائِمٌ عِنْدَهُ فَأَخَذَ بِخَطَامِهَا ثُمَّ قَالَ مِنْ شِدَّةِ الْفَرَحِ: اللَّهُمَّ أَنْتَ عَبْدِي وَأَنَا رَبُّكَ أَخْطَأً مِنْ شِدَّةِ الْفَرَحِ»

«Албатта Аллоҳ бандасининг тавбасидан шунчалик хурсанд бўладики, гўё бир инсон туясини саҳрода йўқотиб қўйди. Муслимнинг бошқа ривоятида шундай келади: Албатта Аллоҳ бандаси тавба қилаётганида шунчалик хурсанд бўладики, гўё сизлардан бирингиз саҳрода туясида кетаётган эди ва туяси йўқолиб қолди. Туянинг устида таом ва суви бор эди, шунда у туядан ноумид бўлиб дараҳт тагига келди ва унинг соясида туясидан ноумид ҳолда ўтирган эди, унинг олдига туяси келиб қолди. Шунда у қаттиқ хурсандчиликдан: Эй Аллоҳим сен бандамсан, мен эса Роббингман деб юборди, лекин у қаттиқ хурсандчиликдан хато қилди. Аллоҳ тавба қилган бандасидан шундан ҳам кўпроқ хурсанд бўлади».

— Абу Аббос ибн Тарикон Ҳамадоний Тавба қилувчилар номли китобида Абу Жўндан шундай ривоят қиласи:

«اللَّهُ أَفْرَحَ بِتَوْبَةِ التَّائِبِ مِنَ الظَّمَانِ الْوَارِدِ، وَمِنَ الْعَقِيمِ الْوَالِدِ، وَمِنَ الصَّالِحِ الْوَاحِدِ.
فَمَنْ تَابَ إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَصُوحاً أَسْيَ اللَّهَ حَافِظِيَّهُ وَجَوَارِحُهُ وَبَقَاعَ الْأَرْضِ كُلُّهَا حَطَايَاهُ
وَذُنُوبُهُ»

«Албатта Аллоҳ Таоло тавба қилувчининг тавбасидан чанқоқ йўловчи сув топган вақтдаги, туғмас ота фарзанд кўргандаги ва нарсасини йўқотган ва уни топгандаги хурсандчилигидан ҳам кўра кўпроқ хурсанд бўлади. Ким Аллоҳга холис тавба қилса, Аллоҳ фаришталарга, аъзоларига ва бутун ер юзига унинг хато ва гуноҳларини унуттиради».

– Табароний ҳасан иснод билан Абу Зардан қилган ривоятида у айтадики:

«مَنْ أَحْسَنَ فِيمَا بَقِيَ غَيْرَ لَهُ مَا مَضَى، وَمَنْ أَسَاءَ فِيمَا بَقِيَ أَخْدَمَا مَضَى وَمَا بَقِيَ»

«Ким қолган умрида яхши ишларни қилса, ўтганлари кечирилади. Ким қолган умрида ёмонликлар қилса, олдин қилган ва энди қиладиган ишлари билан азоблайди».

– Имом Аҳмад Абу Дардодан марфуъ ҳолатда ривоят қилишича:

«إِذَا عَمِلْتَ سَيِّئَةً فَاتَّبِعْهَا حَسَنَةً تَمْكِحُهَا قَالَ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَمِنَ الْحَسَنَاتِ لَا إِلَهَ إِلَّا
اللَّهُ قَالَ: هِيَ أَفْضَلُ»

«Агар бирор ёмонлик қилсанг ортидан яхшилик қил, уни ўчириб юборади. Мен айтдимки, Эй Аллоҳнинг Росули ла илаҳа иллаллоҳ ҳам яхшиликми? Шунда Росулуллоҳ ﷺ: У яхшиликларнинг афзалидир, дедилар».

– Термизий Муоздан марфуъ ҳолатда ривоят қилган ва сахих ва ҳасан деган ҳадисда Росулуллоҳ ﷺ айтадилар:

«إِنَّ اللَّهَ حَيْثُ مَا كُنْتَ، وَأَتَبِعْ السَّيِّئَةَ الْحُسْنَةَ تَمْكِحُهَا، وَخَالِقُ النَّاسَ بِخُلُقٍ حَسَنٍ»

«Қаерда бўлсанг ҳам Аллоҳдан қўрқ. Бирор ёмонлик қилсанг ортидан яхшилик қил, уни ўчириб юборади. Одамлар билан чиройли муомалада бўл». □

ВАШИНГТОН ПОСТ: ТИНЧЛИКНИ УНУТИНГЛАР... ТРАМП ВА ИСРОИЛ ФАЛАСТИНИЛИКЛАРНИНГ ТАСЛИМ БЎЛИШИНИ ИСТАЙДИ

Вашингтон Пост газетаси Баҳрайн семинаридан кўзланган мақсад эълон қилинганидан бошқача эканини билдирган фикрларни нашр қилиш жараёнида журналист Ишсансарурнинг мақоласини ҳам нашр қилди. Унинг айтишича, бу семинардан мақсад фаластиналарни таслим бўлишга ундашдир. Мақолада билдирилишича, минтақага сармоя ётқизиш учун 50 миллиард доллар жалб килиш номаълумлигича қолмоқда. Бундан ташқари, Трамп куёвинг дафтарида белгиланган лойиҳалардан катта қисми минтақадаги ҳукуматлар, Халқаро Банк, РАНД муассасаси ва бошқалар орзу қилган олдинги режаларнинг нусхасидир. Буларнинг барчаси (исроилликлар) билан фаластиналар рози бўладиган тинчлик келишуви йўқлиги сабабли муваффақиятсизликка учради.

Журналистнинг таъкидлашича, президентнинг куёви ва бошқа америкалик расмийлар можаронинг якуний сиёсий ечимисиз фаластиналар учун иқтисодий ривожланиш асло бўйласлигини билишади. Кушнер буни Манамадаги чиқишлиарида ҳам билдирган. Лекин, у ва унинг командаси вакиллари тинчлик режасининг сиёсий тафсилотлари эълонини (Исроилда) бўлиб ўтадиган келгуси сайловлардан ва ҳукумат тузилишидан деярли 4 ой кейинга кечикиришиди. Унинг қўшимча қилишича, таҳлилчилар Трамп маъмурятининг (Исроил) томонидан жиддий чекинишлар бўлишини талаб қиласидиган ҳеч қандай таклиф билан чиқмаслигини тахмин қилишмоқда. Босқинчilikни расман тугатиш таклифи кўтарилилмаслигини айтмаса ҳам бўлади. «Аммо, бунинг тамоман акси таклиф қилиниши ҳам мумкин».

Қароргоҳи Вашингтонда жойлашган (Янги Исроил фонди)нинг расмий вакили Гарри Райс бундай дейди: «Кушнернинг Манамадаги таклифи сиёсий мазмунга эга эмас. Чунки бу таклиф фаластиналар учун ҳам, амалга ошириш учун ҳам мўлжалланмаган, балки фаластиналарни «йўқ» деб айтишга мажбурлашга мўлжалланган». У «нима учун?» – деган саволни ташлаб бунга: Фаластин ерларини бир томонлама (Исроилга) қўшиб олинишини эълон қилишга замин яратиш учун, деб жавоб қилади.

Журналист, шунингдек, (Исроилнинг) Бирлашган Миллатлар Ташкилотидаги элчиси Денни Даноннинг шу ҳафта Нью-Йорк Таймс газетасида берилган сўзларини эслатади. Унда келишича, элчи фаластиналарни «Кушнер таъминлаб беришга ҳаракат қилаётган» иқтисодий фойдалар эвазига ватанларига бўлган даъволаридан воз кечишга чақиради. (Исроилнинг) БМТдаги элчиси Фаластин давлатига интилиш «адоват маданияти»ни вужудга келтиришига ишора қиласи ва ҳозирги Фаластиннинг сиёсий ва маданий руҳи ўлишини умид қиласидигани билдиради.

Ал-Ваъй: Америка бошчилигидаги Farb ҳали ҳам Фаластин масаласини енгил санаб келяпти. У мусулмонларда шаклланган ҳолатни унутди чоғи. Шунга асосан, Кўрфаз ҳукмдорларининг муносабатларни нормаллаштиришга тайёр эканликларини кўриб, ўз сиёсатини ва ечим ҳақидаги кўз-қарашини зўрлаб ўтказа оламан, деб ўйлаяпти. Шу ерда бир савонни ўртага ташласак: авантюрачи яхудийлар ва уларнинг босқинчи вужуди билан мусулмонларнинг ҳукмдорлари ўртасида қачон кураш бўлган, ўзи?! Бильякс, кураш Уммат билан яхудийлар ўртасидагина мавжуддир. Ҳукмдорлар эса, бу курашда доим яхудийлар билан бирга бўлиб, Умматга қарши курашиш позициясида туриб келишган ва ҳамон шундай бўлиб қолишишмоқда. Бу ерда ўзгарган нарса шуки, ҳукмдорлар ўзларининг яширин хиёнатларини очиқ эълон қиласидиган бўлиб қолишиди. Бу кучли позиция эмас, балки, шармандалик позициясидир. □

ШУНДАЙ ҚИЛИБ, КРЕМЛ ИСЛОМ ДИНИНИ ЎЗ МАНФААТИ УЧУН ИШЛАТМОҚДА

Россия федерациясида ислом православ динидан кейинги иккинчи катта диндир. Мусулмонлар сони қарib 25 миллион кишини ташкил этади. 2020 йилда аҳолининг бешдан бирини, келгуси 15 йил ичida 30 %ни ташкил этиши кутилмоқда. Россия православ черковининг бош епископи Дмитрий Смирновга кўра: «2050 йилда бирон бир рус қолмайди». Россиядаги мусулмонларнинг кўпчилиги Доғистон ва Чеченистон минтақасида яшайди.

Мусулмонлар Россия ҳукмронлиги остида асрлар давомида зулмга учраб келдилар. Бундай зулм 16 асрда авжига чиқди. 19 аср бошларида мусулмонлар Россия империяси учун жиддий муаммо туғдирдилар. Шунинг учун императрица Екатерина иккинчи мусулмонларнинг диний арбобларини саралаш сиёсатини қўллаган. Бундан мақсад мусулмонлар устидан, шунингдек, юрт барқарорлигига хавф туғдирishi мумкин деб кўрилган исломий кўринишлар устидан назорат ўрнатиш ҳамда православ Россия ичкарисида мусулмонларнинг ассимиляциясини таъмин этиши эди. У ерда мусулмонлар Аллоҳ ва унинг Росули олдида ҳамда инжил, таврот, забур ва Қуръон устидиа буюк императорга садоқатли бўлишга қасам ичишар эди. Бу модель замонавий Россия ичкарисида Исломни ҳукмдорлар манфаати учун сафарбар этишнинг воситаси сифатида қўлланадиган бўлиб қолди. Россиянинг Шимолий Кавказ мусулмонларига қарши олиб борган урушлари ҳамда 1994 ва 2000 йиллар оралиғида чечен ҳалқининг мустақиллик харакатларини бостириши мусулмонлар ҳақидаги «исломий экстремистлар» деган кўз-қарашни кучайтиргди. Ислом ва мусулмонлар ҳақидаги «эҳтимолли исломий экстремистлар» ва «Россияни қуршаб олиш билан хавф солаётган трансчегаравий муаммо» деган кўз-қараш ҳукуматнинг ҳукмрон кўз-қарашига айланди.

Кремл сўнгги йилларда режимга содик мўътадил Исломнинг янги шаклини шакллантириш учун «анъанавий ислом» терминини кенг қўлламоқда. Россия президенти Владимир Путин «анъанавий ислом» остига кирмаган ҳар қандай кўринишга Кремлга тўғридан-тўғри хавф соладиган фундаменталистик ва экстремистик кўриниш, дея қараладиган бўлиб қолди. Россиядаги ҳар қандай маҳкама «анъанавий ислом»га зид бўлган ҳар қандай китоб, нашра, қўшиқ, шиор, видеолавҳа, электрон сайт ва веб саҳифага экстремизм тамғасини ёпишириши, сўнг аддия вазирлиги бундай материалларни «экстремистик материаллар» рўйхатига киритиши мумкин. Кремлга кўра, Россиядаги мусулмонларнинг экстремистлашиши ортидаги асосий омил ажнабий мусулмонлардир. Аслини олганда бу уринишлар, Россиядаги мусулмонларни «тарбиялаш» ва уларни «анъанавий ислом»га мувофиқ юришга мажбур қилишга уринишдан бошқа нарса эмас. Шундай қилиб, Кремл ислом динини ўз манфаати учун ишлатмоқда.

Ал-Ваъй: Дунёдаги ҳар бир давлат Исломни ўзича шарҳлайди. Россия Исломга душманлигини илфор даражада радикаллаштиргди. Чunksi, у билан Ислом ўртасида тарихий, жуғрофий, ҳазорий ва қонли чегара мавжуд бўлиб, у доим Исломнинг қайта тикланишидан кўркиб келади. Суриядаги ҳарбий аралашувга Россияни айни шу нарса мажбур қилди. Чunksi, у ҳарбий аралашувни Исломнинг ҳокимиятга келишини олдини олиш ҳаракати, деб ҳисоблади. Бу ишда уни черков ҳам қўллаб-қувватлади ва рус ҳалқини бунга ишонтиришга уринди. Унинг анъанавий ислом ҳақидаги кўз-қараши Ҳизб ут-Тахrirни экстремистик ҳаракат деб ҳисоблашга ундали. Шунинг учун, Ҳизб ут-Тахrirни экстремистликда айблаб унга тақиқ қўйди ва уни террорчиликда айблаб йигитларини узоқ йиллик қамоқча ҳукм қилди... Албатта бу Исломий Халифалик тикланишидан ва Исломнинг ҳазорий кураш саҳнасига қайтишидан кўркишdir. □